RESPONSIO CARDINALIS BELLARMINI AD TRACTATUM SEPTEM...

Roberto Bellarmino,
Antonius Dulcken

... fut cause que les molinis...

... alexan...

Bellarmin...

... fra paul...

... napoletan...

RESPONSIO CARDINALIS BELLARMINI

AD TRACTATVM SEPTEM THEOLOGORVM VENETORVM,

SVPER INTERDICTO SANCTISSIMI D. N. PAPAE PAVLI V.

Nec non aliæ duæ eiusdem Cardinalis Responsiones: Quarum priori F. PAVLI *Ordinis Seruitarum: Posteriori,* IOANNIS MARSILII *oppositionibus respondet.*

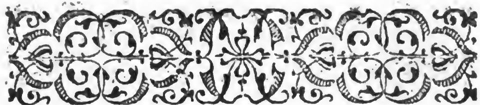

COLONIAE AGRIPPINÆ,

Apud Bernardum Gualtherium.

ANNO M. DC. VII.

Cum facultate Super. & consensu Authoris.

ILLVSTRISSI-
MO AC REVEREN-
DISSIMO DOMINO, D. AT-
TILIO AMALTHEO ATHENARVM
Archiepiſcopo, Sanctiſsimi D. N. Papæ
PAVLI *V. Sanctæq́ Sedis Apoſtolicæ*
per Rhenanum tractum ac inferioris
Germaniæ partes, cum poteſtate
Legati de latere, NVNCIO,
Domino ſuo clemen-
tiſsimo.

OFferimus Tibi, Illuſtriſſime ac Reuerendiſſime DOMINE, Illuſtriſſimi Card. BELLARMINI, viri omni doctrina & virtute ornatiſſimi, ac laborantis fidei contra hæreticos ſingulare præſidium, triplicem in cauſa Venetorum Apologiam. Quarum prima ſeptē

)(2 Theo-

Theologorum Venetorum, præceptum Sanctissimi Domini nostri Papæ PAVLI V. de interdicto iniustitiæ arguentium, propositiones confutat. Altera, F. Paulum Ordinis Seruitarum, qui duos Gersonis libellos, erroribus refertos, cum contumeliosa quadam epistola cōtra Bellarmini responsionem defendendos susceperat, admirabili cum dexteritate ac modestia refellit. Tertia Presbyterum Ioannem Marsilium octo propositiones suas tuentem, atque Cardinali Bellarmino de centum nonaginta erroribus in exiguo scripto commissis, calumniam intentantem profligat. Quam illustrissima & Reuerendissima Celsitudine Vestra instante atque vrgente, summa cum festinatione, atque ad verbum superstitiosè penè à nobis Latinitate donatam, atque eiusdem iussu (vt est boni publici cupidissima,) perlectam, approbatam, & in lucem editam, eidem Illustrissimæ ac Reuerendissimæ Celsitudini Vestræ offerimus & nuncu-

nuncupamus, vt eam auctoritate sua ab inuidorum calumnijs & obtrectationibus tueatur, ac nominis sui splendore cumprimis illustret. Exigebat id excellens Reuerendiss. Celsitud. Vestræ in omni genere virtus, quam in varijs legationibus & munijs pro S. Apostolica Sede obeundis, testatam probatamque Sanctissimus Dominus noster Papa PAVLVS V. potissimum delegit, quem in Rhenanum tractum, atque inferiores Germaniæ partes, ad auitam Ecclesiæ disciplinam reuocandam, & mores cleri constringendos, Legatum amplissima cum potestate ablegaret. Postulabat idem Illustrissimæ ac Reuerendissimæ Celsitudinis Vestræ singularis erga Monasterium & vniuersum Ordinem nostrum affectio, pro qua vt aliquam grati animi significationem rependeremus, perexiguum hoc munus offerimus Quod etiam atque etiam precamur, vt Illustrissima & Reuerendissima Celsitudo Vestra, eodem cum animi candore

ac beneuolentia qua offertur, suscipiat. Nos autem DEVM omnipotentem rogabimus, vt Illustrissimā ac Reuerendiss. Celsitudinem Vestram, ad Christianæ Reipublicæ decus, corpore atque animo, quam diutissimè incolumem conseruet. Anno à Christi Natiuitate, 1607. pridie Kalendarum Aprilis.

Illustriss. ac Reuerendiss.
Celsitudinis Vestræ

humillimus clientulus

F. Antonius Dulcken
Carthusianus.

RESPON-

RESPONSIO ILLVSTRISS. CARDINALIS BELLARMINI

AD TRACTATVM SEPTEM Theologorum vrbis Venetæ,

SVPER INTERDICTO SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI PAPAE PAVLI V.

PRAEFATIO.

IRANTVR nonnulli me libellis quibusdam vulgari lingua conscriptis, qui videantur esse vt & reuera sunt leuissimi momenti, ac minoris doctrinæ respondere: existimantes hac ratione tum Cardinalitiam dignitatem, tum operum Latinorum à me hactenus editorum authoritatē imminutam iri. Quibus respondeo, ad id me triplici ex causa permotum fuisse: præclarorum aliquot virorum exemplo, Ecclesiæ necessitate, atq; aduersariorum importunitate. Exemplo primū S. Hieronymi, qui cùm esset insigne lumen Ecclesiæ

clesiæ & quasi mundi oraculum, non dedignatus est Ioniniano, Heluidio & Vigilantio hominibus obscuris, & nullius penè doctrina, imò tam barbaris vt vix animi conceptus Latinis verbis possent exprimere, quemadmodum idem S. Doctor fatetur, respondere. Exemplo etiam S. Augustini: qui cum esset Episcopus, propter ingenij singulare acumen, doctrinæq́; atq; eloquentiæ admirandam vim celeberrimus, non modò se demisit ad confutandum Pascentium, Fortunatum, Fœlicem, aliosq́; similes nullius eruditionis homines: sed etiam ad refellendos libros imperfectos, imò paucissimorum foliorũ, sine autoris nomine editos, atq; ab amicis sibi transmissos: uti videre licet in primo & secundo libro de Nuptijs & concupiscentiæ.

Et quamuis huiusmodi libelli perexigui, & vulgari lingua conscripti sint, detrimentum tamen exiguum non est, quod animabus fideliũ adferre possunt, nisi confutentur & refellantur. Et idcircò si excellentes illos & eximios viros charitas Christiana impulit, vt sese pro fratrum suorum vtilitate eousq́; demit-

terent

terent, magnum non est, eadem me charitate qui illis longè inferior sum, ad idẽ faciendum impelli, præsertim cùm dignitas hæc Ecclesiastica nullam aliã ob causam mihi collata fuerit, præterquam ad ministerium & vtilitatem Ecclesiæ. His accedit ad hasce responsiones nos impelli ab illis ipsis, quibus forsitan permolestum accidet vt eis respondeatur. Auctor enim octo propositionum, cui ante paucos dies responsum fuit, sub honoris specie nititur in opere suo, ostendere me tanquam socium suarum nouitatum. Septem etiam Doctores, qui contra Interdictum Sanctißimi Domini Nostri Pauli V. scripserunt, bis opera mea citant: bis etiam opera duorum Patrum eiusdem Societatis, quorum vnus in Francia, alter in Hispania degit: ac semel etiam opera Cardinal. Toleti, qui eiusdem Societatis extitit. Satis autem manifestè liquet in quem finem ea citem. Quocirca necessarium mihi fuit respondere, vt simul, quemadmodum obligatus eram, communi causa inseruirem, & meipsum ac fratres meos à calumnijs, quibus occultè ac sub honoris specie appetiti sumus,
 defen-

defenderem. Sed veniamus ad aduersarios. Rectè septem Theologi monent Lectores, controuersiam præsentem non in eo versari, an obtemperandum sit præcepto iusto summi Pontificis, quandoquidē hoc omnes veri Catholici confiteantur: nec ad id probandum opus sit inutili labore: sed difficultatem in eo consistere, vt examinetur, num præceptum summi Pontificis iustum sit an iniustum, dum præcipit in dominio Veneto interdictum seruari. Sed nec minus rectè existimamus, eosdem Theologos officio suo defuisse, qui ne conati quidem saltem fuerint probare, præceptū Summi Pontificis iniustum esse: cum sine hac probatione, omnis reliqua eorum tractatio frustranea sit, cum illud præsupponat, quod ante omnia & potissimum doceri debuerat. Quod nihil aliud est quam ædificium aliquod super arenam construere, quod vti Dominus ait in Euangelio Matth. 7. ventis sufflantibus, & fluminibus inundantibus, necesse est vt omnino corruat. Forsitan hæc vicesima propositio futura erat, sed vel per obliuionem, vel ob nimiam festinationem hunc partū in lucem

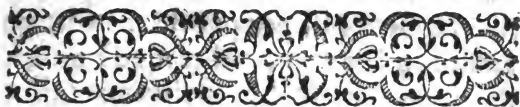
cem proferendi, omissa fuit: quare cum huiusmodi partus imperfectus sit, mirũ non erit si exiguo tempore superuicturus est. Nec possunt excusare se, quod nimirũ defensoribus huius præcepti incumbat probatio, iustitiæ ipsius præcepti: non autem accusatoribus, quod iniustum sit, quia onus probandi incumbit actori. Actores verò ipsi sunt, qui præceptum accusant, & eidem obtemperare renuunt, sub illo prætextu, quod iniustum sit. Quare nulla nituntur ratione, quando dicunt in fine præfationis, se non obligari ad obediendum præcepto Apostolico de interdicto, nisi prius certi sint nõ esse illud iniustum & nullum: cum ad ipsos vti dictũ est spectet docere ac planum facere, præceptum illud iniustum ac nullum esse. Alioqui omnes subditi excusare se poterunt, ab obseruantia præceptorum Principum suorum, nisi prius Principes commentario leges à se latas illustrent, ac earum iustitiam demonstrent. Et quoniam hi Doctores vniuersam doctrinã suam nouendecim propositionibus comprehenderunt: nos etiam, has tantum

pro-

propositiones examinabimus, & expendemus: nihil interim sollicitì de ijs, quæ ad merita causæ spectantia, illi omninò addere debuerant, sed tamen addere vel nequiuerunt, vel certè noluerunt.

PROPO-

PROPOSITIO PRIMA, SEPTEM DOCTORVM VENETORVM.

PRAECEPTVM *superioris, (etiamsi fuerit Summi Pontificis) neminem obligat ad executionem & obedientiam nisi fuerit solenniter publicatum & denuntiatum.*

RESPONSIO.

VEriſſimum eſt pręcepto ſuperioris, ſicut etiam lege, neminem teneri niſi publicè denũtiatum & promulgatum fuerit. Quod non modò S. Thomas *in 1. 2. quaſt. 90.* docet: ſed etiam manifeſtè colligitur è ſacris Canonibus: *diſt 4. can. in iſtis.* Et cap. *Cognoſcentes de conſtitutionibus* Et ex iure Ciuili: *l. leges Cod. de legibus, & Auth. vt factæ nouæ conſtitutiones.* Et ex ratione naturali: Quia lex eſt ſicut regula ſecundum quam actiones humanæ dirigendæ ſunt: fieri autem non poteſt vt regula officium

tentia in Regno Francorum iam à multis publicè caperit obseruare: nec sit necessariũ, cum constitutio solenniter editur, aut publicè promulgatur, ipsius notitiã singulorum auribus per speciale mandatum, vel literas inculcare: sed id solum sufficit, vt ad eius obseruantiã teneatur, qui nouerit eã solenniter editã aut publicè promulgatam.

Conformis huic textui sententia est celebriorum aliquot Doctorum, vt Ioannis Andreæ, vbi declarat postrema illa verba Sexti *Data Romæ*, & Panormitan. in cap. *Nouerit, de sent. excom.* Syluestr. *verbo lex, numer. 6.* Soti *lib. 1. de iust. & iure, q. 1. art. 4. conclus. 2.* Causa igitur cur aliquæ leges siue præcepta Pontificia in quibusdam Prouincijs non obseruentur, non est hæc quod vel publicata, vel recepta in eis non fuerint: nam quando Summus Pontifex constitutionem aliquam aut præceptum sancit vniuersale, non est in arbitrio populorum illam recipere, aut refutare, sed tenētur omnes illam recipere, cum Summus Pontifex sit legitimus superior omnium Christianorum, & potestatem suam non à populis, sed à Deo habeat: & idcirco peccant qui nolunt recipere Summi Pontificis constitutiones: nec potest induci contraria cõsuetudo, nisi prius Pontifex ei consenserit. Hæc est communis doctrina D. Thomæ, *1. 2. q. 97. art. 3.* Soti

lib.1.de iustit.& iure.q. 7. art. 2. & aliorum. Causa verò, cur non seruentur, hæc est. quod vna eademque lex sæpè non congruat omnibus locis, ac propterea: Principes aut populi talium locorum Pontificem supplices adeunt, eiq; obstantes difficultates quo minus illam obseruare possint exponunt: quibus cognitis, Summus Pontifex permittit, vt in illo speciali loco ad illius legis obseruationem non teneantur: quemadmodum etiam non rarò Summus Pontifex aliquid constituendo præcipit vni tantum Prouinciæ, non autem alteri, prout iudicauerit expedire.

Quod autem attinet ad speciale illud decretum Concilij Tridentini, de reformatione Matrimon. mirum non est, decreto hoc, eos minimè teneri, quibus non est publicatum: cum idem Conciliũ statuerit, decretum ipsum in omnibus parochijs publicè promulgari, nec prius quenquam illo obligari, nisi post elapsos triginta dies à publicatione facta in ea ipsa Parochia. Legatur primum Cap. *de reformatione Matrimonij Seß. 24*. Alia verò eiusdem Concilij decreta, quæ non habent præceptum annexum, vt publicari debeant per oẽs Parochias, obligãt vniuersum populum Christianum sola publicatione Romæ à Summo Pontifice PIO IV. facta. Quæ

ćta. Quæ si quibusdã in locis non obseruantur, causa non est quod publicè in eis promulgata non fuerint, cum in aliĳs locis in quibus etiam non sunt publicata, tamen obseruentur: sed ob alias quæ ab eis afferuntur causæ, de quibus modò tractare superuacaneum foret. Interim verò hoc certũ sit, illos non excusare sese quòd ibidem promulgata non fuerint: quemadmodum nec vnquam ab eis postulatum fuit, vt publicationem permitterent, sed vt obseruantiam inducerent.

PROPOSITIO SECVNDA.

NON fuit publicatum interdictũ in Ciuitate & Dominio Veneto: Quod constat ipso facto, non enim fuit in Ecclesiĳs aut aliĳs locis publicis ex Prælatorum & superiorum Ordinariorum præcepto lectum: nec ita affixum, vt posset conspici à populo, aut ab ĳs ad quos pertinet illud obseruare.

RESPONSIO.

IAM demonstratum est non esse necessarium, in omni loco interdictum publicari: sed sufficere vt eo in loco solen-

niter ac publicè promulgetur, è quo ad omnium notitiam possit dimanare. Nemo autem inficias ibit, esse solenniter publicatum in vrbe Roma, ad quam omnium ferè nationum ex varijs orbis terræ partibus concursus est; vbi omniū Principum legati resident.

Nec similiter negari potest, peruenisse illud ad notitiam Dominorum Venetorum, ac populorum illis subiectorū, cum affixa fuerint multa monitoria Apostolica in vrbibus Dominio Veneto vicinis, & quædā etiam in diuersis locis eiusdem Dominij Veneti: Et quando Romæ promulgata est interdicti sententia, pręsentes ibi fuêre tum Legati Reipublicæ Venetę, quorum vnus ordinarius, alter extraordinarius erat: tum etiam plurimi ex Prælatis Venetis: Religiosi verò omnes, qui Venetijs, ac tota ditione Veneta excesserūt, ne vi ad interdictum violandum adigerentur. Quid aliud declarant, quàm in illis locis iam tum cognitum fuisse interdicti sententiam? Ipsi deniq; qui vetuerunt ne Apostolica monitoria reciperentur; quique modò totis viribus adnituntur, ne interdictum seruetur, ac tot libris conscriptis & editis, probare conantur illud seruari non debere, qua tandem ratione prætendere possunt, se sufficientem interdicti

terdicti notitiam non habere?

Obijciunt hic aduersarij sibimetipsis: aliquem posse contra opponere, causam cur Venetijs interdictum minimè cognitum sit, huic rei adscribendam esse, quod Domini vrbis Venetæ impediũt, quo minus publicè ac solenniter promulgetur, adeoque ignorantiam illorum affectatam esse, quæ nihil ipsos excuset. Quæ obiectio non erat necessaria, quandoquidem non asserimus Venetijs hanc affectatam ignorantiam, sed potius affirmamus nullã prorsus ibi esse Interdicti ignorantiam, cum illud rectissimum sit non modò Venetis, sed & vniuersæ Italiæ, Franciæ, Hispaniæ, Germaniæ ac toti propemodum terrarum orbi. Sed in præsenti demus huiusmodi ignorantiam affectatam, quę certè secundum Doctorum omnium sententiam non excusat, nec imminuit, immò aggrauat peccatum: videamus ergo quid septem Doctores huic obiectioni respondeant.

Aiunt siquidem multa præcepta Apostolica, atq; etiam ipsum Concilium Tridentinum nõ esse publicatum in quibusdam regionibus, eò quod gubernatores illarum impediant ne publicè promulgetur: Et in Regno Neapolitano nullum omninò præceptum Apostolicum publica-

ri, nisi accedat, vt vocāt, Regium exequatur. Et quamuis summus Pontifex in suis constitutionibus adijciat sufficere solam illarum in vrbe Roma publicationem, eas tamen nihilominus non obseruari. His autem respondere possemus trita illa & communi sententia. Adferre inconueniens non est soluere argumentum. Sed non egemus hoc perfugio cum responsio in promptu sit. Non agi scilicet modo de quibuscunque constitutionibus aut præceptis, sed de sentētijs tantum excommunicationis & interdicti: Quæ sentētię vim suam habent in Regno Franciæ, & Neapolitano, etiamsi Romæ tantum publicatæ fuerint. Omitto nūc breuitatis causa tum plurima, quæ hac in re adduci possint, exempla Regum & Principum; tum etiam innumeros casus hominum priuatorum, partim Francorum, partim Neapolitanorum, qui per sententiam Romæ tantummodò publicatam excommunicati, vt in eius notitiam deueniunt, quamprimum se absolui & liberari curant.

Adferunt aduersarij aliam insuper obiectionem contra seipsos, illamque dissoluere conantur. Obiectio talis est. Multi Religiosi timoratæ cōscientiæ, sibi inquiunt curæ non esse, iuridicè scire, num Ciuitas & Ditio Veneta subsit Interdicto, sed

ſed tãtum ſibi ſufficere notitiam interdicti, ex literis ſuperiorum ſuorum accepiſſe: ac proinde ſe non poſſe tuta conſcientia illud non obſeruare. Reſpondent huic obiectioni ex doctrina Nauar. *cap. 16. Enchirid. numer. 40.* Et *capit. 27. numer. 288.* quę innititur ſacris Canonibus. *cap. Inquiſit. de ſentent. excommun.* Et *cap. Dominus, de ſecundis nuptijs*: quod nimirum aliqua notitia ſufficiat interdum pro vno effectu, nõ autem pro alio: vt exempli gratia: Si quis dubitãs, mortua ſit, nec ne prima ſua vxor, alteram ducat, illa notitia dubia ſufficit ad non petendum debitum coniugale à ſecunda vxore: quia in hoc nulli præiudicatur: at minimè ſufficit ad non reddendum eidem vxori debitum ſi petatur, quia faceret illi iniuriam: Et hæc eſt reſolutio Canonum citatorum: Ita dicunt, priuatam notitiam quam Religioſi illi de interdicto habent, ſufficere quidem eis poſſe ad interdicti obſeruationem, niſi populi prę iudicium inde ſequeretur: at quoniam interdictum hoc non leuia damna populo adfert, vti declarat Soto *4. diſt. 22. p. 3. art. 1.* idcirco dicunt prædictos Religioſos contentos eſſe non debere illa probabilitate quam per literas Superiorum ſuorum acceperunt, nec per eam ad interdictum ſeruandum induci, niſi prius à propria Ca-

netum eã publicare, dum publico edicto, ne interdictum seruaretur, vetaret? Quod si aduersarij innitantur verbis Clement. *Ex frequentibus de sent excomm.* qua Religiosis sub pœna excommunicationis præcipitur, vt interdictum seruent, cum illud ab Ecclesia Cathedrali seruari conspexerint: non longe tamen ibimus vt responsum afferamus, nam glosa eiusdem Clementina, super verbo *obseruare*, ibidem admonet, non esse hinc petendam consequentiam à contrario sensu; videlicet Religiosos idcirco non teneri ad interdicti obseruantiam, si Cathedralem Ecclesiam illud non seruare viderint: Cuius eadem glosa multas easque efficacissimas adducit rationes, quarum hæc vna est: Credendum non esse illam Clementinam cum ad interdicti strictiorem obseruantiam lata sit, portam patefacere voluisse præuaricationi: & sicuti bonum est Ecclesiã Cathedralem imitari, si Ecclesię Principali, & supremæ quę est Romana S. Petri, pareat: ita certum esse malè agere illos qui eam sequerentur, si contra faceret. Et videtur mihi glosam hanc quodammodo ventura prædixisse, cum his verbis concludit. *Excessus ergo clericorum matricis Ecclesiæ non dabit Religiosis materiam delinquendi*. Loquitur autem ibi de obseruantia interdicti.

PROPO-

PROPOSITIO TERTIA.

PRaecepto summi Pontificis, à quo probabiliter timetur oriturum scādalum, & perturbationem in statu Ecclesiæ, nō est ab Ecclesiasticis parendum, quamuis illud sanciat sub pœna excommunicationis latæ sententiæ.

RESPONSIO.

Haec propositio eget glosa: quapropter necessariò sciendum est, duplex esse scandalum, alterum actiuum siue datum: alterum passiuum siue acceptum. Scandalum actiuum (secundum S. Hieronymum in commentario super capit. decimum quintum Matthęi) consistit in dicto factove min⁹ probo, hoc est malo, aut mali speciē habente, per quod alijs occasio peccādi præbeatur. Scandalum passiuum in eo consistit, cū quis ex aliorū verbis vel actionibus occasionē peccandi arripit. Itaque scandalum actiuū peccatum est in eo *qui dat:* scandalum verò passiuum peccatum est in eo *qui accipit*. Potest autem accidere vt aliquando vtrunque scandalum, actiuum & passiuum, coniunctum sit: aliquando vt actiuum sit sine passiuo: aliquan-

aliquando vt passiuum sit sine actiuo. Quando quis carmina lasciua cōcinit, qui verò ea audit, ad impudicum amorem accenditur, vterque peccati reus est, alter ex scandalo dato, alter ex accepto. De hoc scandalo Dominus apud Matthæum cap. 18. ait. *Qui scandalizauerit vnū de pusillis istis, qui in me credunt, &c.* Quando quis quæcūque potest molitur, vt proximum ad peccati alicuius perpetrationem inducat, is verò in Christianis virtutibus probè fundatus & radicatus, nihil mouetur: id scandalum actiuū est sine passiuo: de quo dicit Psalm. 118. *Pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum*. Et S. Ioannes in epist. prima ca. 2. *Qui diligit fratrem suum, in lumine manet, & scandalum in eo non est.* Quando quis rectè, & recta cum intētione agit & loquitur, & nihilo seciùs alter ex propria malitia aut imperfectione, occasionē inde malè agendi accipit, tum scandalū passiuū est sine actiuo, de quo Christus ad Petrū, cùm intellexisset Pharisæos ex verbis suis scandalizari, ait, *Sinite illos, cæci sunt & duces cæcorum*. His adiunge: boni viri officiū esse, vt non modo caueat ne cuiquam verbis, aut actionibus minùs bonis scandalo sit; sed etiam vt ipsa dicta & facta bona, modo necessaria nō sint, vel omittat, vel in aliud tempus differat, si

rat, ſi proximum inde propter incapacitatem ſuam ſcandalum ſumpturum eſſe præuideat. Quemadmodum S. Paulus 1. Corinth. capit. 8. inquit: *Si eſca ſcandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum*; Si autē doctrina vel opus neceſſarium ſit, omitti non debet, propter quodcunque ſcandalum, quod ex eo ſequi poſſit. Id docet S. Gregorius hom. 7. in Ezechielem; *In quantum*, inquit, *ſine peccato poſſumus vitare proximorum ſcandalum, debemus: ſi autem de veritate ſcandalum ſumitur, vtilius permittitur naſci ſcandalum, quam veritas relinquatur*. Itaque ſecundum hanc doctrinam, ſi præceptum ſuperioris in ſe ſcandaloſum ſit, obſeruari non debet, quamuis ſub excommunicationis pœna præcipiatur: ſimiliter ſi opus in ſe quidem bonum ſit, ſed ex illo ſcādali occaſionem debiles & infirmi accipiant, & tunc temporis non ſit adeò neceſſarium, vel omitti, vel in aliud differre debet. At ſi opus, & bonum, & neceſſarium ſit, adimplendum eſt, nihil obſtante quouis ſcandalo ac perturbatione: hoc pacto intelligendæ ſunt authoritates adductæ: Syluestri Abbatis Cordubenſis, & Canon. Papæ Alexandri III. cum ſua gloſa, ac denique rationes adiectæ. In quo nullam exiſtimo vel dubietatem vel difficultatem obijci poſſe: Cùm
hæc

hæc sit sententia Diui Thomę *in 2.2. quæst. 23.* quã sequitur Syluester, Nauarrus, alijque Doctores tum Theologi, tum Canonistæ. Iudicare autem num ex præcepto summi Pontificis oriturum sit scãdalum, ad inferiores non pertinet, vti paulò infrà demonstrabimus.

PROPOSITIO QVARTA.

SI summo Pontifici obtemperaretur, quoad obseruationem interdicti, in Ciuitate ac dominio Veneto, scandala, pericula, & mala innumerabilia inde orirentur.

RESPONSIO.

Dubium non est: Interdictum esse valde terribile flagellũ, ac multa secum mala adducere: vti Papa Bonifacius in cap. *Alma mater, de sent. excomm. in 6.* ostendit; Sed visum est Spiritui S. qui Ecclesiã gubernat & moderatur, huiusmodi flagello in rebelles animaduertere, vt alijs multò grauioribus malis occurratur. Sic Principes sæculares horribiles aliquãdo Iustitias exercẽt, è quibus familiarum ruinæ, aliaque ingẽtia mala consequuntur: sed eadẽ quietis & trãquillitatis publicę assecutione cõpensant;

pensant; Sic medici nõnunquam in ægros (vt amarissimas potiones rigidasque ciborum abstinentias, taceam) igne ac ferro sæuire videntur; Cùm tamen nemo sit quin fateatur, hanc non esse sæuitiam sed pietatatem, cum scopus eorum sit infirmi salus. Verùm enimuerò, quemadmodum culpa malorum ac suppliciorum quæ iustitiam comitantur, dum in reos exercetur, penes iudicem aliquando residet, qui non potuit aut noluit, veritatem diligentius inquirere: Vt plurimum verò penes ipsos malefactores, tota est, qui suis sceleribus Iudicẽ, vt adeò seueram ferret sententiam, adegerunt: culpa etiam molestiarum, quas infirmi patiuntur, aliquando medici est, qui cum indoctus aut non satis expertus sit, remedia adhibet minus necessaria: Communiter verò ipsius ægroti est, qui sua inordinata viuendi ratione, medicũ ad asperioris medicinę impulit vsum. Ita malorũ quæ interdictũ comitantur, aliquando culpa potest esse parũ prudentis Prælati: sed vt plurimum illorum est, qui sua inobedientia, & peruicaci obstinatione, Prælatum ad tam seuerè animaduersionis genus vsurpandum impulerunt. Quocirca septem Doctores frustra laborant, ad huius propositionis quartæ probationem, scãdala, pericula & perturbatio-

bationes, quæ Venetijs ex occaſione huius interdicti euenire poſſunt, enumerantes. Cùm potiùs docere ac planum facere debuerint, hæc ſcandala eſſe actiua & data, non paſsiua & accepta: Atque inſuper horum periculorum & perturbationũ, culpam penes Summum Pontificem eſſe, & non potiùs penes illos, qui ſua inobedientia, & diuturna obſtinatione manſuetudinem Apoſtolicã, hoc flagellum in manus ſumere coegerunt: Exemplo Chriſti, cum in illos qui templum Dei prophanabant, & domum orationis in ſpeluncam latronum cõuertebant, animaduertit. Et quoniam ſeptem Doctores hoc, in quo tota ferè controuerſia verſatur, omninò ſilentio videntur inuoluere, nos etiam de eo nil aliud dicemus: cùm præſumptio ſit pro Iudice, quando contrarium non probatur. Vnum duntaxat adiungã: Doctores hos conſiderare debere; ꝙ ſi tum illi, tum alij Veneti ex hoc interdicto ſcandalum ſumunt, è contrariò Chriſtiani reliqui omnes graue ſcandalum ab eis patiuntur, ꝙ interdictũ non ſeruent, immò tam impudenti audacia Summo Chriſti Vicario ſeſe opponant, & in contemptum S. Sedis Apoſtolicæ, alijs ſuadeant eius præcepta violare, libroſq́; in ſuæ inobedientiæ defenſionem ſcribant & euulgent.

B PRO-

PROPOSITIO QVINTA.

Timor iustus excusat ab obseruatione, atque obediētia cuiuscunque humanæ legis ac præcepti, quamuis alioqui legitima iusta foret, & obligandi vim haberet.

RESPONSIO.

Quamuis hac de re variæ sint Doctorū sententiæ, nihilominùs in vno oēs consentiunt: videlicet, timorē nō excusari à præcepti humani obseruātia, quando ex violatiōe præcepti humani sequitur trāsgressio præcepti diuini naturalis, vt, exempli causa, Carniū abstinētia in sexta feria, est pręceptum humanum: Et tamen si quis ab hæreticis cogeretur, vt feria sexta carnes comederet, in cōtemptum nostræ sanctæ Fidei, aut in signū, & protestationem, sectam Lutheranam amplectēdi, nō posset illas manducare, quamuis ei mors pręsens immineret: Nec timor hic iustus esset, aut illum aliquo modo excusaret, quia fidei contemptus & hæresis professio, sunt cōtra præceptum diuinū naturale. Hinc est, quod S. Ecclesia in numerum gloriosorum Martyrum recipiat septē filios Machabæorum, cum eorum Matre ac Veneran-

rando illo sene Eleazaro: qui potius acerbissimis cruciatibus & supplicijs vitam amittere, quam carnem in lege veteri prohibitam gustare maluerunt, quamuis lex illa positiua esset non naturalis: similiter præceptum quod vetat Matrimoniū, in gradibus remotis consanguinitatis & affinitatis, maximè in tertio & quarto gradu contrahi, est præscriptio humana: Et tamen nemo debet ac potest, quocunque timore proposito, induci ad ineundum, & multo minus ad consummandum Matrimonium cum persona in tertio aut quarto gradu coniuncta, sine præuia dispensatione: Quamuis enim hoc impedimētum humana lege fuerit inductum, reddit nihilominus hominem ad Matrimonium inhabilem; coniungi verò cum persona propter affinitatem inhabili, non est Matrimonium sed incestus, qui lege diuina naturali vetitus est. Eodem modo interdictum est quidem censura humani præcepti, quæ tamen non debet qualicunque etiam timore proposito violari, quando is qui ad violationem compellit, id facit ex potestatis Ecclesiasticæ contemptu; quia vt potestas Ecclesiastica non contemnatur, est præceptum diuinum naturale, denique ne plura exempla huc congeramus, non est licitum quemcunq; etiā

ob timorem humano præcepto non obedire, si ex illa inobedientia oriturum esset scandalum, quia scandalum lege diuina naturali prohibetur. Atque in hac propositione ita exposita, à septem Doctoribus non dissentiemus, vti euidenter patet ex illorum declaratione, potissimum in fine, vbi citant Sotum *lib 1 de iust. & iure, q. 6. art. 4.* Et Syluest. *verbo, Excommunicatio. 5. num. 14.* qui docent timorem non esse iustum, nec quenquam excusare, cum præcepti humani violatio, vel inobedientia, coniuncta est cum scandalo, aut cedit in præiudicium fidei.

PROPOSITIO SEXTA.

TImor iustus est, timor mortis: suppliciorum: iactura totius, aut maioris partis substantiæ: carceris &c. neq; hoc tantum in ijs quæ ad personam propriam, sed etiam quæ ad personas coniunctorum pertinent.

RESPONSIO.

IN hac propositione cum septem Doctoribus, non minùs quam in quinta consentimus, quocirca tempus frustra nō teremus circa eā; nam difficultas non in his versatur, sed in eo, vt probent huiusmodi

timore

timore proposito, non obseruandum esse interdictum, quod tamen septem Doctores nunquam rectè probabunt, nos verò clarè contrarium docebimus in responsione ad sequentem propositionem.

PROPOSITIO SEPTIMA.

ECclesiastici ditionis Venetæ iustè metuere possunt & debent, iacturam vitæ & bonorum suorum, nec non grauiora mala, tum priuata tum publica suorum Affinium, si seruauerint interdictum. Et paulò inferius: Cùm igitur iustum timorem habeant, concludimus eos ad præceptum humanum huiusmodi interdicti, etiamsi iustum esset seruandum, neutiquam obligari.

RESPONSIO.

Ex hac propositione cum duabus præcedentibus coniuncta, septẽ Doctores inferunt, Ecclesiasticos Venetos non debere Apostolicum interdictum obseruare: Quam nos Conclusionem falsam & periculosam esse putamus, atque idcirco duplici ratione illam refellemus. Primò, demonstrando Ecclesiasticos Venetos non habere ingentem illum timorem, quem

 hi Do-

hi Doctores fingũt. Secundò, illos etiamsi adhuc maiora eis pericula, quàm ea quæ prætenduntur, proposita forent, tuta tamen cõscientia, interdictum violare non posse.

Ad priorem igitur declaraturi, examinemus rationes, quibus hunc timorẽ confirmãt. Prima est: Populum Venetum, cũ sit pius, & ad opera pia, & Christiana propensus, maximè ad Missas audiendas, nunquã permissurum esse, vt hæc eis auferantur: atq; adeo hũc eorũ zelum erga res diuinas, si ordinaria via finem suũ non assequatur, facile in zelum indiscretum conuersum iri, ita vt etiam vim Sacerdotibus allaturi sint, ne Sanctæ religionis exercitio careant, quod sibi debitum esse, & Sũmum Pontificem, illud eis interdicendi, nullam caussam legitimã habuisse putant.

Hæc prima timoris ratio vana admodum & futilis est: nam in tot quæ diuersis tum temporibus, tum regionibus interdicta lata fuerunt, nunquam auditum est populũ vi Sacerdotes, vt rem diuinam facerent, impulisse. In regno Poloniæ tempore Papæ Gregorij VII. interterdictum tribus integris annis durauit, & patientissimè semper obseruatum fuit, & quãuis ibi populus esset pietati plurimũ addictus, nunquam tamen vim aliquã, nisi preci-

precibus & ſuſpirijs adhibuerunt. Vrbini diuturnius adhuc fuit, quemadmodum ijdem Doctores in quinta propoſitione atteſtantur: & nihilo ſeciùs adeo ſine vlla ſuſpicione popularis violētiæ ſeruatū ibi fuit, vt etiā poſtea non niſi magna diligētia, crebriſq; adhortationibus, populus ad priſtinam Miſſarum frequētationem adduci potuerit. Quod igitur nec vllo vnquā tempore factū eſt, nec ſignū aliquod extat, quo id factum iri ſuſpicemur, non debet timorem inijcere Sacerdotibus Venetis, niſi formidoloſiores cæterarū Nationum ſacerdotibus haberi velint. At cur non ſaltem interdictum ſeruare cœperūt, in illiuſq; obſeruantia perſeuerarūt, quouſque aliqua ſe ſuſpicio popularis tumultus ſiue ſeditionis oſtenderet? quo modo fuerunt tam imbelles & ignaui, vt fugam circūſpexerint, antequam quiſquam eos perſequeretur?

Secunda ratio eſt, Periculū eſſe, ne Dux exiſtimās iuſtis ſe rationibus in hac cōtrouerſia niti; cōtra Eccleſiaſticos cōmoueatur magno & graui cum periculo vitæ illorū, & aliqua etiā cū aſperiori circūſtantia, vti accidere ſolet in ſimilibus caſibus: Et quamuis mors illorū non ſuccederet, alias tamen violentas manuū iniectiones, graueſq; offenſiones interuenire poſſe.

Ad hanc rationem respondemus: Terribiles quidem comminationes in Ecclesiasticos auditas esse, at quemadmodum Author octo propositionũ in fine operis sui declarauit, id factum duntaxat est, vt cõscientię securiores redderetur: hoc est, vt sacerdotũ inobedientia timoris pallio tegeretur. Nã satis constabat Presbyteros & Religiosos nõ eguisse vi ad violandum interdictũ, cum suapte sponte satis ad hoc prompti essent. Quod cõfirmatur ipso rei successu: nam videmus Religiosis, qui decreuerant obtemperare Summo Pontifici, atque interdictum seruare, quamuis graues illis minæ, mortis etiam propositæ fuissent, relictam nihilominus fuisse potestatem abscedendi sine vlla offensione. Ex quo conijcitur, si vniuersus clerus, aut saltem oẽs Episcopi, cũ maxima parte Cleri, tũ sęcularis, tũ Regularis intrepido animo se Sũmo Põtifici superiori suo obtemperare, atq; interdictum seruare velle respondissent, dubium non est, quin Dux Venetus eorũ tum multitudinem, tum dignitatem, & nobilitatem omninò reueritus fuisset: Qui si humaniter egit erga pauperes religiosos, quomodo putandum est, illum eandem humanitatẽ tam multis eximiæ dignitatis Prælatis, & Clarissimorum eiusdem Reipublicæ Senatorum

Con-

Consanguineis denegaturum fuisse?

Tertia ratio, quæ ab ipsis firmissima, à nobis cæteris infirmior censetur: in malorum spiritualium periculis innititur. Inquiunt enim per diuturnitatem interdicti, deuotionem extingui, & paulatim viam sterni ad peruersas opiniones, atque animos parum in pietate constantes sensim disponi ad suscipiendas falsas Religiones, atque hac ex causa, interdictum, aiunt, antiquis temporibus vltra triduum nunquam durasse.

Huic rationi respondemus: Si interdictum viam aperit indeuotioni, peruersis opinionibus, ac falsæ Religioni: Eadem mala multo facilius & efficacius parit inobedientia erga summum Pontificem. Quã enim deuotione præditi esse possunt, qui Missas & officia diuina celebrãt, Ecclesiasticis censuris, excommunicatione, suspẽsione, atq; irregularitate constricti? Quot verò peruersas opiniones pariat inobedientia, quotidie cernimus. Quocirca non modò Sacræ Inquisitionis officium, quod Romæ est, damnauit, scripta omnia, quæ Venetijs hac de causa transmittebantur, eò quod secundum plurimorum Theologorum, quorum alij sunt Cardinales, alij Archiepiscopi, alij Episcopi, alij Religiosi præcipuarũ Religionum, sententiam plenæ

inuentę fuerint erroribus contra fidẽ: sed etiã in Hiſpania ijdẽ Sanctæ Inquiſitionis officium motu proprio, nec vllo Romanę inquiſitionis præcepto, idem iudicauit ac prohibuit, quod etiã multi ex Epiſcopis Italiæ proprio zelo adducti fecerunt.

Quod autem hæreſes propriè originẽ ducant ex inobedientia erga ſummũ Pontificem, S. Cyprianus in epiſtola ad Corneliũ Papam ante mille & trecẽtos annos his verbis lib. 1. Epiſt. 3. teſtatus eſt. *Neque enim aliundè hæreſes ortæ ſunt, aut natæ ſunt ſchiſmata, quam inde, quod Sacerdoti DEI non obtemperatur, nec vnus in Eccleſia ad tempus ſacerdos, & ad tempus iudex vice Chriſti cogitatur.*

Sed ſilentio prætereundum non eſt, quod ſeptem Doctores dicunt, antiquitus interdictum amplius tribus diebus non duraſſe. Scio equidem illos, nec in vllis hiſtorijs, nec in aliqua Eccleſiaſtica lege id ſcriptum reperiſſe. Cum nos contra demonſtrare valeamus interdicta nonnunquam tribus & amplius annis permanſiſſe, vti paulo antè diximus de interdicto Polonico, ab Gregorio VII. lato: imò Gregorius XI. teſtificatur in Sicilia interdictum quoddam annis ſexaginta perduraſſe. Sotus verò, quem illi teſtem citant, *in 4. diſtin. 22. quæſt. 3. art. 1.* non dicit abſolutè interdictum vltra tres dies anti-

antiquitus non durasse: sed in Hispania priscis temporibus sanctum quendam morem inoleuisse, vt cum locus aliquis sub interdicto positus esset, populus illius loci per triduum exspectaret; Hoc autem elapso, excommunicatos propter quos interdictum in eos latum fuerat, expelleret, atque ita iustè ab interdicto se vindicabāt; ita quod terminus ille trium dierum non à Prælato statuebatur, sed ex Populi deuotione atq; obediētia oriebatur: qui nō compellebat Sacerdotes, vt Missas stante interdicto celebrarent, sed excommunicatos cogebat, vt vel Prelatis suis obedirent, aut è finibus eorum excederent. Verùm quid hoc Exemplū Venetis prodest, qui nec vno quidem die interdictum seruarunt.

Venio nunc ad alteram partem huius Argumentationis, & probo Ecclesiasticos ditionis Venetæ obligatos esse ad obseruantiam interdicti: etiamsi verū esset, imminere illis certum periculum amittendi facultates, subeundi supplicia ac priuationis vitæ. Iam antea in hoc cōuenimus; interdictum quamuis sit præceptum positiuum & humanum, nihilominus ab illius obseruantia nullū prorsus timorē excusare, quādo ex illa non obseruatione sequeretur scandalū vel cōtemptum potestatis, vel

vel præiudicium fidei, quia præcepta diuina naturalia sunt; nō scandalizare proximum, non aspernari potestatem, non præiudicare fidei, aut alteri bono cōmuni, veluti supradictū est, tū ab aduersarijs, tum à nobis. Quod autē ab inobedientia Venetorū totus ferè Christianus populus graue scādalum patiatur, manifestū est. Quia cōmunis Doctorum sententia est, quod cum aliquis excommunicatur, etiam si excommunicatio forsitan nulla sit, ille nihilominus pro excommunicato habendus est, nec cum alijs Fidelibus conuersari debet, quousque nullitas declarata sit, alioqui scandalo esset illis, qui excommunicationem scientes, nullitatem ignorant. Legatur Syluester *in verb. Excomm. 2. num. 1. & 2.* Quod autem de Excommunicatione dicitur, idem de interdicto intelligendum est. Et quod de vno homine respectu vnius populi vel dominij dicitur, idem pari ratione sentiendum est de vno populo aut dominio respectu aliorum populorum vel dominiorum. Iam verò Senatum Venetū excommunicatum esse, & totam Ditionem Venetam interdicto subesse, notum est omnibus per Monitorium Apostolicum solenniter publicatum: quod autem excommunicatio hæc, aut interdictum nullum sit, à nemine legitimo Iudice de-

ce de-

ce declaratum eſt, & communiter ab ijs, ad quos cauſſa hæc nihil pertinet, iuſtum eſſe cenſetur. Itaque maxima orbis Chriſtiani pars exiſtimat Venetos excommunicatos & ſub Interdicto eſſe, cumque videat ab eis, Cenſuras floccipendi, nō poſſunt non grauiſſimum inde ſcandalū pati, cōſiderātes ab eis ſupremam Eccleſiaſticā poteſtatem cōtemni. Quare obligati ſunt Eccleſiaſtici Veneti ad obſeruantiam interdicti, quoniam, *Væ illi per quem ſcandalum venit*. Matt. 18. Deinde quod Eccleſiaſtica poteſtas per hanc interdicti violationem contemptui habeatur, docetur ex D. Thoma, qui *2. 2. quæſt. 186. art. 9. ad tertium*, dicit, tum poſſe intelligi aliquem contēnere poteſtatem, quando non vult ſe præcepto ſubijcere, & ideo quod præceptum eſt, non exequitur, quia obedire nō vult. Indicium verò talis inobedientię eſt, quādo quis propterea, contra id, quod imperatum eſt, agit, quia imperatum eſt, & ſi imperatum non fuiſſet, contrarium non ageret. Iam verò quis neſcit Venetijs plurimos, qui antea minus ſæpè ſacrificio Miſſæ intererant, non quotidiè Miſſas audire? Multos verò, qui ante rarius cōmunicabant, nunc frequentius communicare? cur aūt hæc faciunt, niſi vt ſe nolle parere demonſtrent? Et hoc autē, quid aliud

eſt,

est, quam præcepti contemptus? idem dici potest de sacerdotum violenta ad Missarum celebrationem coactione: nam antea illi curæ non erat, celebrarentnè Missas Sacerdotes an non; nunc autem id curant, ac vi compellunt eos ad Missas dicendas, quia scilicet nulla id antea vetaret prohibitio, nunc verò Summi Pontificis iussio vetet: Volunt igitur Missas celebrari, quia illas celebrari vetitum est. Et hoc verè contemptus dicitur, & est peccatum quod nullius timoris prætextu excusari potest.

Neque solum scãdalo sunt omnibus Ecclesiastici interdictum non seruantes, & Ecclesiasticæ potestatis contemptores habentur, sed etiam non paruo sunt pręiudicio Catholicæ religioni: Nam dũ summus Pontifex præcipit Sacerdotibus Venetis, ne diuina officia celebrent, Princeps verò sæcularis imperat vt ea celebrẽt, illiq; potius temporali Principi, quam spirituali in re merè spirituali parẽt; ostendunt se credere Principem sęcularem esse supremum caput Ecclesiæ; quæ est Hæresis Henrici VIII. Regis Angliæ.

Et quamuis facilè mihi persuadeã non esse hanc mentem, nec Senatorum ac Gubernatorum Reipubl. Venetæ, neque Sacerdotum, attamen negari non potest hunc

hunc insignem censurarum summi Pontificis contemptum, magnam lætitiam afferre, atque animos addere hostibus fidei: iamque audiuimus, qui applausus & exultatio inde secuta sit in Anglia, & alijs hæreticorum prouincijs, quod solum sufficere deberet ad permouendos Venetorum animos, quibus hic inimicorũ Christi iubilus placere non potest, vt id hac in re agerent, quod exspectari debet ab ijs, qui profitentur, se & esse & velle semper esse catholicos.

Postremò adiungo: quod cum præsens interdictum latum sit ad defensionem Ecclesiasticæ libertatis, & iustam Ecclesiasticorum à foro temporali exemptionem, quam omnes Doctores Catholici tum Theologi, tum Caluinistæ fatentur, & docent à nullo Principe, quantumuis summo, nec ab omnibus simul iunctis posse tolli: qui hodie conspicit Sacerdotes propter interdicti obseruationem ad carceres rapi, & veluti reos à sæculari Principe, quasi non sint exempti, puniri; non potest inficiari, Ecclesiasticos illos graue peccatum admittere, qui propter temporalium pœnarum metum adeò notabili damno vniuersalis Ecclesiæ consentiunt. Et vt intelligatur, quam diuersa Maiorum nostrorum sententia

fuerit

fuerit ab ea, in qua nunc sunt Prælati Veneti. Concludam disputationem hanc exemplo S. Antonini Archiepiscopi Florentini, cuius vitam fideliter conscripsit Surius. Erat gloriosus hic Confessor liberæ ciuitatis Archiepiscopus, qualis modò est Ciuitas Veneta. Accidit aliquando vt satellites sæcularis curiæ, duos sacerdotes, quos nocturno tempore in quodam maleficio deprehenderant, comprehensos, summo mane Magistratus iussu Ecclesiasticæ potestati cum tubarum sonitu, sisterent. Beatus Archiepiscopus ob illam tantummodò causam, quod eos cum ignominia & contemptu sibi reddidissent, confestim Magistratum excommunicatũ declarauit, nec vllis cõminationibus adduci potuit vt eos absolueret, nisi postquam cum funibus circa collum appensis, in signum Pœnitentiæ, publicè in die festo ad gradus Maioris Ecclesiæ pro absolutione cum solitis ritibus accipienda accesserũt. Alio tempore cum à Papa Eugenio IV. Commissarius quidam Apostolicus Florentiam missus esset, Præfecti vrbis, illum, propter Florentinos quosdam, qui Romæ in carceribus erant, obsidis loco retinuerunt: quod aliquod Iustitiæ specimen habere videbatur. Archiepiscopus tamen illos excommunicatos declarauit;
cum

cùm autem, nihili pensa excommunicatione, in Ecclesiam ad Diuina officia nihilominùs pergerent, ecce S. Archiepiscopus ad Ecclesiam festinans mox adfuit, & Sacerdoti vt ab altari disceret, atque vniuerso Clero vt è choro egrederetur imperauit, cui confestim fuit obtemperatũ. Neque contentus quod Gubernatores vrbis Sacerdotes ad sacrificãdum nõ cogerent, sed hanc ignominiam patienter tolerarent: intrepidè palatium perrexit, & cùm simul cõgregatos inuenisset vrbis gubernatores, aspera oratione in illos inuectus est, ꝙ iam secundò Ecclesiasticã libertatẽ violare ausi essent. Fuit S. viro tum ab alijs minatũ, effecturos se vt ab eius dignitate deponeretur, ab alijs verò ni quiesceret, quod eum è palatij fenestris præcipitaturi essent. At ille qui nõ erat mercenarius, sed pastor, promptè respondit, se quidem quoad dignitatem inuitum, & reluctantem, illam suscepisse, & libenter eam dimissurum: quoad verò necem, se nihil omninò illam formidare, quod se tãtæ sanctitatis esse non existimaret, vt dignus haberetur corona martyrij. Sic igitur & cõstantia Prælati Ecclesiastici, & pietas Dominorum temporalium facilè turbas omnes compescuerunt. O nos felices, si tales nobis obtigissent Prælati, qui partim do-

ctrina, partim exemplo Laicos, & Ecclesiasticos de eorum officio edocerent.

PROPOSITIO OCTAVA.

Potestas Summi Pontificis quoad præcipiendũ Christianis non est illimitata, nec ad omnes se materias & modos extendit, sed est restricta ad finem publicæ vtilitatis Ecclesiæ, & pro regula habet leges diuinas.

RESPONSIO.

In hac propositione facilè consentiemus: quamuis enim potestas summi Pontificis, si consideretur respectu potestatis particulariũ Episcoporũ, atque etiã Principum temporaliũ, dici verè potest quod sit illimitata, cùm Episcopi potestatẽ suã ad vnicam tantummodò Diœcesim restrictam habeant, & Principis potestas vnico tantùm particulari imperio definita sit: Summi autem Pontificis potestas per vniuersum se mundum extẽdat: si tamen hãc consideremus respectu diuinæ potestatis, potest dici esse limitata: quia Summus Pontifex non habet potestatem nisi super homines, qui tunc temporis ipso Ponti-

tifi-

tifice viuunt, nec poteſt noua Sacramẽtá: nec nouam ſacram Scripturam inſtituere. Cùm è diuerſo Deus poteſtatem habeat in omnes homines qui ſunt, fuerunt, & erunt, & in omnes Angelos, atque in omnes omninò Creaturas: poſſit etiam noua Sacramenta, & nouas Scripturas prioribus adiungere: nec eſt Sacramentis & ſcripturis alligatus, cùm ſine Sacramentis poſſit peccata dimittere, gratiam conferre, & nouos etiam fidei articulos reuelare. Sed hæc nihil attinent ad præſentem controuerſiam, ac proinde in his ſine neceſſitate diutius immorandum non eſt.

PROPOSITIO NONA.

NVm Summi Pontificis poteſtas ſacris Canonibus ac Cõciliorum generalium decretis ſubiecta ſit, an verò libera & abſoluta, illisq́; ſuperior: nondum eſt determinatum, ſed in Eccleſiâ Dei adhuc controuerſia eſt.

RESPONSIO.

HAEC propoſitio ianuam patefacit renouandis veteribus controuerſijs, quæ ſchiſmatis tantũ tẽpore motæ fuerũt, atq;

idcircò ipsi etiã schismati ostium aperit. Quod ab illis expendẽdum foret, ad quos id spectat, nec tantam licentiã permittere Doctoribus, si modò pax & tranquillitas Ecclesiæ eis cordi est. Minimè autem verùm est, dubium esse in Ecclesia Dei, num Sũmus Pontifex sit suprà Cõcilia, an verò Cõcilia sint supra Summũ Pontificẽ: immò certũ ac manifestũ est, Summum Põtificẽ superiorem esse Concilijs, vt summatim à nobis demonstratũ est in respõsione ad libell. Ioannis Gersonis, partim sacrarum literarum, partim Conciliorum testimonijs, partim etiam firmissimis rationibus. Quibus nunc addo hanc veritatem publicè doceri, ac defendi hodie in omnibus Catholicis vniuersitatibus Theologicis, Italiæ, Hispaniæ, Flandriæ, Germaniæ, Poloniæ, Austriæ, atque ipsius Franciæ. Ita vt si fortè septem Doctores contrariæ opinioni se velint adiungere, nullas pro se scholas inuenturi sint, præterquam Arianorum in Hungaria: Hussitarum in Bohemia: Lutheranorũ in Germania, & Caluinistarum in Anglia. Ad id verò quod ipsi obijciunt Concilio, in hac materia, inter se contraria esse, cum Concilia Constantiense, & Basileense statuerint, Cõcilium autoritate maius esse summo Pontifice; Concilium verò Latera-

nense

nenſe ſub Leone X. decreuerit, Papam autoritate ſuperiorem eſſe Concilio: Reſpondeo, hoc eſſe argumentum hæreticorum, qui, vt Conciliorum autoritatem labefactent, & Catholicæ Religionis fundaméta euertant, probare nituntur Concilia inter ſe contraria eſſe. Quæro igitur ab his Doctoribus credantné Concilia legitima inter ſe pugnantia eſſe: ſi dicant ſe ita credere, iam declarant ſe alienos eſſe ab Eccleſia Catholica: ſi verò negent, rurſum quæro, quam ergo ob cauſam hanc allegent contrarietatem? quid facere, quid perſuadere populo intendant? At ſi verè ſunt Doctores Catholici, non poſſunt nõ confiteri, illa ſolùm Concilia eſſe legitima, quæ confirmata ſunt ab illo, cui Chriſtus dixit: *Confirma fratres tuos*. Hoc eſt à S. Petro, & ab eo qui locum illius obtinet. Iam verò dubium non eſt, Concilium Conſtantienſe non fuiſſe approbatum, niſi quoad extinctionẽ ſchiſmatis, & condemnationem VVicleffi, Ioannis Hus, & Hieronymi Pragenſis. Concilium etiam Baſileenſe, manifeſtè reiectum & reprobatum fuiſſe à Leone X. in Concilio Lateranenſi. Ex quo ſequitur ſolum Lateranenſe Conciliũ inter tria illa, quæ aduerſarij nominatim expreſſerunt, pro legitimo habendũ eſſe. Atq; ita legitima Con-

cilia nequaquam inter se dissentiunt, & illud tantummodò legitimum est, quod Summum Pontificem Concilijs omnibus superiorem esse affirmat. In quo etiam nō discrepat Concilium Constantiense, si rectè intelligatur, quia quando dicit, quod vnusquisque parere debeat Concilio Generali, etiāsi fuerit Papa: id intelligendum est de Summis Pontificibus, qui tum dignitatem illam sibi vendicabant, qui cum tres essent, notum non erat quis eorū verus esset Papa. Nam quemadmodum Generale Cōcilium declarare potest tēpore scismatis, quis verus ac legitimus Pōtifex sit, sic omnes qui non sunt certi, ac indubitati Pontifices, ipsi Concilio obtemperare tenentur, sed quando Pontifex certus atq; indubitatus est, tū Concilium Sūmo Pontifici, vt Capiti suo, non Pontifex Cōcilio parere debet. Adiungunt septem Doctores Cardinalē Bellarm. lib. 2. de authorit. Concilij cap. 13. quæ faciant ad Cōfirmationem opinionis illorum, ꝙ videlicet indecisa, & controuersa sit adhuc Sūmi Pontificis suprà Conciliū potestas: hęc verba ponere: *Et quamuis postea in Concilio Florentino & Lateranensi vltimo, videatur quæstio definita; tamen quia Concilium Florentinum non ita expreßè, hoc definiuit, & de Concilio Lateranēsi quod expreßißimè hoc definiuit, nonnulli dubi-*

dubitant, an fuerit verè Generale, ideò vsque ad hunc diem quæstio superest inter Catholicos. Ad id respõdet idẽ Cardinalis, se nunq̃ dixisse, sententiã illã de potestate Sũmi Pontificis supra Concilia dubiã, aut indecisam esse in Ecclesia Dei, imò affirmasse vti ex verbis citatis intelligi potest, Concil. Lateranẽs. id expressimè definiuisse: sed hoc tantùm dixit aliquid adhuc quęstionis superesse inter Catholicos, eò q̃ aliqui non fateãtur illud Conciliũ verè fuisse Conciliũ Generale: atq; hoc idcircò dixit, quia cupiebat conclusionẽ hãc perfectè stabilire: soluẽdo, & cõfutando argumẽta omnia non modò hęreticorum, sed etiã paucorũ Catholicorũ q̃ contra senserũt: inter quos fuerũt Ioan. Gerson, Iacob. Almainus, Ioannes Mador, & Abbas Panorm. Atque vt hoc euidentiùs fiat, legatur *c. 17 eiusdem lib. 2. de authorit. Conciliorum*, vbi idem Cardinalis probat Concilium Lateranense vltimum, esse verè generale, ac legitimum.

Non contenti verò septem Doctores autoritate Cardinalis Bellarmini, eo q̃d viderent sibi parum in ea firmamenti ac roboris esse, adducunt alia duo testimonia. Vnum Nauarri *in Comment. suprà cap. Nouit. notabil. 3. num. 84*. Alterum Ioannis Mariani Iesuitæ *in 1. lib. de Rege, cap. 8*. Sed vterque nihil aliud dicit, quam esse non-

nullos scriptores Catholicos, qui sentiunt Concilium esse supra Summum Pontificem, quod verum est, sed inde non sequitur Ecclesiam in hoc articulo dubiá esse, tum quia maior illorum pars ante Concilium Lateranense, in quo id declaratum fuit, è vita excessit: tum quia pauci non debent reddere controuersam ac dubiam illam sententiam, quam cæteri omnes Catholicæ Ecclesiæ Doctores ac Scriptores vnanimiter approbant ac recipiunt.

PROPOSITIO DECIMA.

Obedientia quam quilibet Christianus debet Summo Pontifici, non est absoluta, nec ad omnia se extendit, sed illa excipit quæ legibus diuinis contraria sunt, in quibus obtemperare peccatum est.

PROPOSITIO VNDECIMA.

Obedientia Summo Pontifici debita, non extendit se ad omnia quæ legibus diuinis conformia sunt, sed in multis

multis homo ita liber est, vt in illis obedire teneatur.

RESPONSIO.

In decima Propositione, quandoquidem expresse in sacris literis continetur, nihil occurrit annotandum.

Vndecima Propositio quanquam in se vera sit, attamen cum septem Doctores in eo discursu quem ad probationem atque cõfirmationem illius subijciunt, quædam asserant, quę Doctorum virorum aures offendere, ac simplicium animis nocere possint, ea tantum breuiter annotabo. [Aiunt itaque: In Deuteron. cap. 17. Obediẽtiam summo Sacerdoti debitam, ad ea quæ lege diuina cõtinentur restringi. *Facies quæcunque dixerint, qui præsunt loco quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius.*] Eodẽ ferè argumento nostri tẽporis hæretici vtũtur, quo Apostolicas & Ecclesiasticas traditiones infirment atque labefactent. Falsum autem est, atque à vero horum verborũ sensu intellectu alienissimũ quod assumunt: non enim illa sacræ scripturæ verba volunt in his tantum quæ lege diuina continentur, parendum esse, sed in omnibus quæ sint secundum legem, nec legibus diuinis aliquomodo cõtraria sint: Quia dicit: *Iuxta legem eius* Non autem.

Iuxta id quod continetur in lege eius. Hinc est quod cum Lutherani obijciunt Quadragesimale ieiunium non esse obseruandum, cum nulla vnquam lege diuina id sancitum sit. Catholici respondent: Id quidem nulla diuina lege præscribi, esse tamen *iuxta legem* DEI, hoc est legibus diuinis conforme esse; Lex namque diuina ieiunium præcipit; Moyses, Helias, & CHRISTVS Dominus noster quadraginta dierum ieiunio se macerarunt. Sanctus Paulus autem monet vt simus imitatores CHRISTI: quem cum imitari nequiremus per omnimodam quadraginta dierum à cibis abstinentiam, Apostoli sanxerunt vt eum vt minimum quantum possemus imitaremur, quadraginta diebus ieiunando.

[Aiunt deinde: S. Thomam 2. secundæ, quæst. centesima secunda, articulo quinto docere, neminem Christianum obligatum esse alicui humanæ potestati parere, quoad interiores motus animæ: nec quoad ea quæ ad naturam corporis pertinent. *Secundum ea quæ ad naturam corporis pertinent homo homini obedire non tenetur, sed solum* DEO, *quia omnes homines natura sunt pares, puta in his quæ perti-*

nent ad corporis sustentationem, & prolis generationem.

Hac quidem Diui Thomæ doctrina, vera, sancta, & ab ipso sufficienter declarata est: sed eam populo in lingua vulgari, ita siccè atque sine explicatione proponere, multorum errorum caussa esse potest. Dicet enim quilibet: Si Summus Pontifex in motibus intrinsecis animæ non habet potestatem præcipiendi, cur præcipit vt diuinum officium cum attentione ac deuotione, qui sunt motus interni persoluam? Si nihil eorum quæ ad corporis sustentationem spectant iubere potest: cur iubet vt ieiunio corpus macerem? vt à carnibus abstineam? Si denique imperare nequit, ne quis liberorum generationi det operam: cur presbyteris & Religiosis imperat ne vxores ducant, ac monialibus ne viris nubant? Hæc autem sunt argumenta hæreticorum: & necessarium erat aut non proponere principium hoc populo, aut illud ita declarare. Summum Pontificem, non posse separatim interiores animi motus in seipsis præcipere: posse autem præcipere illos tanquam modos & circumstantias exteriorum, sine quibus exteriores esse non possunt, quantumuis

tumuis necessarij sint: nec posse ipsum imperare ne quis cibum necessarium corpori non subministret: sed imperare posse, ne quis tali tempore, aut tali cibo vescatur, prout ad carnis macerationem iudicauerit expedire: nec posse absolutè iubere, ne quis vir vxorem non ducat: aut ne qua mulier viro nubat: sed iubere posse vt Presbyteri, Religiosi, Monachi atq; moniales in castitate viuant. Denique ex his S. Thomæ ac Syluestri verbis septem Doctores conclusionem quandam eliciunt, quæ nec D. Thomæ, nec Syluestro vnquã in mentem venit. Inquiunt enim: Summus Pontifex, inquiunt, non habet Potestatem in eos qui nondum ingressi sunt Ecclesiam Dei, vel quia infideles, vel quia necdum baptizati sunt: Sic enim S. Paulus Apostolus ait. *Quid ad me de his qui foris sunt iudicare.* Non aliter itaque subijcitur ei homo nisi per baptismum, nec ad plura obligatus est quam ad ea quæ in baptismo promittit.

Certũ est in vltimis hisce verbis, quod nimirum Christianus Summo Pontifici parere non teneatur, præterquam in his quæ in baptismo pollicitus est, manifestũ cõtineri errorem. Si enim id veritati cõsentaneum esset, vtique illi, qui sine vlla promissione baptizantur, quales sunt qui priua-

priuatim in domo à nutricibus, aut alijs, sola aquæ infusione, atque verborum Sacramentalium prolatione baptizantur, in nulla omninò re obtemperare tenebuntur. Plura non adijcio, sufficit huius sententiæ inconuenientia demonstrasse: nam dubium non est, id quod Christianum Summo Pontifici subiectum efficit, non esse promissionē in baptismo factam: sed ipsum baptisma, per quod quilibet homo efficitur] membrum illius corporis, cuius caput est Summus Pontifex: transit in illam Rempublicam cuius gubernator est Summus Pontifex: adscribitur illi malitiæ, cuius præfectus vniuersalis est Summus Pontifex: constituitur ouis illius gregis, cuius pastor generalis & primarius est Summus Pontifex. Quare siue is qui baptizatur promissione se obliget, siue non, nihilo seciùs in omnibus rebus quæ Christianorum propriæ sunt, parere atque obtemperare tenetur.

PROPOSITIO DVODECIMA.

CHristianus non debet obedire præcepto quocunque sibi imperato (quāuis fuerit Summi Pontificis) nisi prius illud quatenus materia postulat, examinaue-

nauerit, num ſit conueniens, legitimum, & obligatorium: qui verò ſine præuio præcepti examine, cæca quadam obediētia præcepto morem gereret, peccati reus efficeretur.

RESPONSIO.

Hæc propoſitio à quibuſuis alijs potius, quam ab hominibus Religioſis expectari potuit. Sed dimittendo vnde venerit, parum enim refert, dico hanc Propoſitionem directè contrariam eſſe Sanctis Patribus: nullius boni ſcriptoris authoritate niti: diſciplinam omnis benè conſtitutæ congregationis ſiue Spiritualis, ſiue temporalis euertere, atq; Lutheranorum, aliorumque noſtri temporis hęreticorum doctrinæ conformem eſſe. Non aſſirmo peccatum eſſe aliquando ſuperioris ſui præceptũ examinare: ſed aio peccato reum non eſſe qui præceptum ſui Superioris non examinet. Imò perfectiſſimam & DEO acceptiſſimam eſſe illam obedientiam, quando quis ſine præuio præcepti examine, ſimpliciter obtemperat, nec noſſe cupit, cur hoc ipſi à Superiore imperatum fuerit, ſed hoc ſolo contentus eſt, quod iuſſum ſit. Semper tamen excipiendo præceptum illud quod mani-

manifeſtum in ſe contineret peccatum, in quo examinatio ſuperflua eſt, cum Deo magis obediendum ſit quam hominibus. Quod ſi opponas, Quando dubium eſt, num præceptum aliquod in ſe peccatum contineat, tum vtique neceſſariam eſſe hanc examinationem, ne ſe quis exponat periculo peccandi: Reſpondebo cum S. Bernardo, ſi peccatum illud non ſit manifeſtum, non eſſe examinandum, nec aliquod tum ſubeſſe peccandi periculum, cum in dubijs & ambiguis ſubditus totum ſe ſuperioris ſui arbitrio relinquere, & quicquid ipſe iuſſerit bonum & ſanctum exiſtimare debeat. Hæc autem ſunt verba illius in libro de præcepto & diſpenſatione. *Sed homines (inquit) facilè falli in* DEI *voluntate de rebus dubijs percipienda: & præcipiendo fallere poſſunt: ſed enim quid hoc refert tua, qui conſcius non es?* Et paulò inferius. *Ipſum proinde quem pro* DEO *debemus, tanquam* DEVM *in his quæ apertè non ſunt contra* DEVM, *audire debemus.* Sed veniamus ad SS. Patrum teſtimonia: S. Baſilius in libro conſtitut. Monaſticorum, capit. 22. ſic ait. *Quemadmodum paſtori ſuæ oues obtemperant, & viam quamcunque ille vult ingrediuntur: ſic qui ex Deo pietatis cultores ſunt, moderatoribus ſuis obſequi debent,*

debent, nihil omninò ipsorum iussa curiosius perscrutantes, quando libera sunt à peccato. Notētur verba, *nihil omninò perscrutantes*. Nec quicquam obstat, quod S. Basilius ibi non loquatur de Summo Pontifice, sed de Superioribus immediatis, quia Religiosi omnes magis obligati sunt parere Summo Pontifici, qui principalis superior ipsorũ est, quã alijs inferioribus. Idem S. Basil. in eodẽ loco ex illo Euangelij loco Luc. 10. *Qui vos audit, me audit*, probat hanc doctrinam de non examinando Superioris præcepto in sacris literis fundari, vult enim illa verba quæ tum Christus ad discipulos dixit omnibus Prælatis, qui post illos in Ecclesia futuri erant dicta esse. S. Chrysostomus homil. 16. in Genesin, considerat quanta damna mũdo attulerit serpẽs ille, qui primus præcepta Superiorum examinare docuit: dicens ad Euam, *Cur præcepit vobis DEVS.* Nec refert quod illud præceptum diuinum fuerit, cum idem ipse DEVS mandauerit, vt ministris & vicarijs suis non aliter pareatur quam sibi, quando ait. *Qui vos audit me audit.* Luc. 10. quemadmodum paulò ante S. Basilius docuit. S. Hieronymus in Epistola ad Rusticum sic inquit: *Præpositum timeas vt Dominum, diligas vt parentem, credas salutare quicquid ille præceperit; nec de Maiorum sententia iudices,*

cuius

cuius officij est obedire, & implere quæ iussa sunt. S.Gregorius Magnus in Commentarij super libr. 5. Regum, sic ait. *Vera obedientia nec Præpositorum intentionem discutit, nec præcepta discernit, quia qui omne vitæ suæ iudicium maiori subdit, in hoc solo gaudet, si quod sibi præcipitur, operatur, nescit enim iudicare quisquis perfectè didicerit obedire, quia hoc totum bonum putat, si præceptis obediat.* De Monachis AEgypti, qui à S. Antonio, S. Macario, alijsque similibus SS. Patribus instituti atque informati fuêre, dicit Ioannes Cassianus libr. 4. de institutis renunciantium capit. 10. hunc fuisse ipsorum morem, vt *sic vniuersa complere, quæcunque fuerint à Præposito suo præcepta, tanquam si à DEO sint cælitus edita, sine vlla discussione festinent.* Et capit. 45. idem author refert verba cuiusdam Sanctissimi Abbatis in hunc modum. *Verum & hoc præ omnibus excole, vt stultum te, secundum Apostoli sententiam, facias in hoc mundo, vt sis sapiens, nihil scilicet discernens, nihil dijudicans ex his quæ tibi fuerint imperata.* S. Benedictus in Regula sua, quam S. Gregorius in lib. 2. Dialog. capit. 36. discretione ac sapientia plenam esse testatur, quinto capite quinam veri obedientes censendi sint describit, sic dicens: *Mox vt imperatum à maiore fuerit, ac si diuinitus imperetur, moram pati nesciunt*

ciunt in faciendo: Vbi nullum pro examinatione mandati tempus relinquit, qui vult vt confestim atque sine dilatione, id quod iussum est, ac si DEVS id imperasset, perficiatur. Sanctus Ioannes Clymachus, qui perfectam obedientiam cæcam appellauit, in libro quem Scalam inscripsit, gradu 4. sic ait: *Cùm tibi cogitatio suggesserit, vt Prælatum aut dijudices, aut damnes, ab ea non secus quam à fornicatione discede.* Et post pauca. *Loquere ad huiusmodi serpentem, ô seductor maligne, non ego ducem meum iudicandum suscepi, sed ille me; non ego illius, sed ille mei Dux est.* S. Cæsarius Arelatensis homil. octaua illarum quas ad Monasterij Lirinensis Monachos scripsit, ita inquit: *Quicquid à senioribus fuerit imperatum, accipe tanquam de cælo, sicut de ore DEI prolatum nihil reprehendas, nihil discutias, in nullo penitus murmurare præsumas, totum iustum, totum sanctum, & vtile iudica quicquid à Prælato videris imperari.* Sanctus Bernardus, qui post hosce omnes scripsit, in libro de præcepto & dispensatione, quem septem Doctores in hac sua scriptione mirificè laudant, & suspiciunt, sic ait. *Imperfecti cordis, & infirmæ prorsus voluntatis indicium est, statuta seniorum studiosius discute-*

discutere, hæsitare ad singula quæ iniunguntur, exigere de quibuscunque rationem, & malè suspicari de præcepto. Et in sermone siue tractatu de vita solitaria ad fratres de monte DEI, dicit: *Perfecta obedientia maximè in incipiente est indiscreta, hoc est, non discernit quid, vel quare præcipiatur*. Hinc certò constat obedientiam si possit vocari indiscreta, viam posse nominari cœcam, quamuis id septem Doctoribus non placeat. Sanctus Thomas Doctor Angelicus, 1. secundæ, quæstion: decimatertia, articulo quinto ad tertium, cum sibimetipsi obiecisset sententiam quandam è Regula Sancti Benedicti sumptam, qua in rebus etiam impossibilibus obtemperandum esse docetur, respondet: *Ad tertium dicendum, quod hoc ideo dicitur, quia an aliquid sit possibile subditus non debet suo iudicio definire; sed in vnoquoque iudicio superioris stare.*

Quid hic examinandum relinquitur illi, qui ne quidem permittitur, num id quod imperatum fuerat, possibile sit an impossibile? Sanctus Bonauentura in speculo disciplinæ part. prima, cap: quarto, sic scribit: *Illum optimum dixerim obedientiæ gradum, cum eo animo opus in-*

iunctam recipitur, quo & pracipitur : cum ex iubentis pendet intentio exequentis : nunquam de maiorum ſententia iudicent, quorum officij eſt obedire, & implere qua iuſſa ſunt. Idem S. Bonauent. in opuſculo octo collationum capit. 3. conditiones perfectæ obedientiæ declarat, quas vt ipſe dicit è S. Auguſtino deſumpſit : hæc autem ſunt verba illius. *Vt obedientia ſit acceptabilis* DEO, *debet eſſe prompta ſine dilatione, deuota ſine dedignatione, voluntaria ſine contradictione, ſimplex ſine diſcuſsione*. Vndecim hi Doctores, quorum modo teſtimonia retulimus errarunt, & correctione opus habent, ſi ſeptem Doctores Veneti verum dicunt. Sed illos non erraſſe teſtatum fecit omnipotens DEVS, qui ſtupendis miraculis ſimplicem & promptam obedientiam, Superioris iuſſa non examinantem, comprobauit & confirmauit. Scribit Seuerus Sulpitius in primo Dialogo de miraculis Eremitarum Orientalium : ſimplici cuidam Monacho ab Abbate imperatum fuiſſe, vt aquam à tribus miliaribus comportaret, ad irrigandum baculum aridum, ab ipſo in ſicco & ſterili ſolo defixum, quoadusque floreret: perfecit ille alacri animo iniunctam ſibi obedientiam, ac breui DEO ita obedientiæ virtutem comprobante, factum eſt vt ba-

vt baculus aridus floreret, atque in arboris altitudinem excresceret, quæ ab ipso rei euentu arbor obedientiæ appellata est. Idem auctor eodem in loco aliud exemplum huic simile narrat. Fuisse videlicet cuidam à superiore mandatum, vt ardentem fornacem ingrederetur, qui præceptum Superioris nihil examinans, quamuis ei potius id imperatum fuisset, vt de illius obedientia experimentum caperetur, quam vt exequeretur, motus vt piè credendum est speciali diuino instinctu, in fornacem ardentem insiluit, atque ibi quamdiu necessarium fuit permansit, ita verò toto corpore illæsus exiuit, vt ne vestimenta quidem illius adusta essent, cædentibus ignis flammis ardori perfectæ obedientiæ. Quod Sulpitius de igne scribit, idem S. Gregorius de aqua testatur in secundo libr. Dialogorum cap. 17. vbi dicit S. Maurum obedientiæ virtute super aquas non secus ac super terram ambulasse. Multa alia huiuscemodi miracula referunt cum Seuerus Sulpitius in ijsdem Dialogis, tum Cassianus in libris suis quos inscripsit de institutis renunciantium, quæ breuitatis causa omitto.

Peto nunc à septem Doctoribus, vt vel vnicum authorem sanctitate clarum, vel

ſaltem Catholicum proferant, qui hanc ipſorum propoſitionem aſſerat. Conſideraui diligenter ſingula verba illorum quæ ad huius duodecimæ propoſitionis confirmationem inſumunt, nec quenquam reperi, quem ad illius probationem adducunt præter Cardinalem Toletum. Sic autem aiunt.

[Hæc propoſitio eſt Cardinalis Toleti, qui in libro ſuo, cui titulus eſt. Inſtructio Sacerdotum, libr. 5. capit. 4. ita dicit, loquens de reſidentia Epiſcopali. *Cum enim Papa imponit aliquod negotium Epiſcopo, quod requirit ad tempus abſentiam, abeſſe poteſt: ſed attende quod non ſufficit obedientia tantum, ſed debita; quia cum abſque cauſa rationabili aliquid præcipitur, non debemus obedire*]

Hi ſunt authores, quos pro ſententiæ ſuæ roboratione citant. Quibus nos reſpondemus. Primo Cardinalem Toletum non agere ibi de obedientia generatim atque vniuersè, nec ponere in terminis hanc propoſitionem, ſubditum eſſe obligatum ad præcepti examinationem, & ſi non faciat peccare: cum nos è contrario multis Sanctorum virorum teſtimonijs oſtenderimus, laudandam eſſe illorum obedientiam, qui Superiorum præceptis

ceptis nullo præcedenti examine obtemperant. Secundò respondemus. Cardinalem Toletum ibi loqui de casu quodam, quando duo præcepta quæ videntur contraria esse concurrunt; nam Episcopis imperatur à Sacro Concilio, & ex consequēti à Summo Pontifice, qui Concilium illud approbauit, vt in diœcesi sua resideant; quocirca cum Summus Pontifex Episcopo iubet, vt longius à diœcesi sua discedat, iustè meritoque ambigere potest, cui potissimum præcepto pareat, maximè cum obedientia vel mandatum extra diœcesin abeundi, includat in se dispensationem ad non residendum; dispensationes autem non valent, in foro conscientiæ nisi causa legitima subfuerit. Ita intelligenda sunt illa verba Toleti, *cum absque causa rationabili aliquid præcipitur, non debemus obedire*, hoc est, obtemperandum non est in præiudicium alterius præcepti maioris; quia cum non adest tale præiudicium, simpliciter obediendum est, etiamsi tale præceptum sit sine causa rationabili, modò non contineat expressum peccatum. Itaque cum septem Doctores nullius authoritate nitantur, nos autem contra multorum sanctorumvirorum testimonijs, persistemus in

opinione nostra, maximè cum, quemadmodum in principio propositũ fuit, hoc documentum examinandi præcepta superiorum, nihil aliud sit, quam constituere subditos superiorum suorum iudices, & ostium rebellioni & contumaciæ patefacere. Certum namque est, si milites in militia, præfecti sui Generalis mandata examinare deberent, tum præcipuè quando illis vt vrbem aliquam adoriantur, imperatur, paucissimos victoriam relaturos esse. Atque hanc ob causam veteres Romani, tam rigidi erant simplicis huius obediẽtiæ à militibus exactores, vt nullam nec excusationem nec interpretationem admitterent. Quo etiam factũ est, vt Torquatus proprium filium capite plecti iusserit, cùm ipsius iniussu prælium iniuisset, licet victoriam consecutus esset. In gubernationibus politicis, si toties, quoties Princeps edictum aliquod sancit, vt hoc vel illud non fiat, subditis licitum foret, aut vt conformius septem Doctoribus loquamur, toties obligati forent sub peccato, non admittere mandata illa, nisi prius ea diligenter examinauerint, nec exequi, si ea nihil ad rem pertinere iudicauerint, vana erit omnis potestas publica, nec vllæ Ciuitates aut Prouinciæ à Principibus regi & administrari poterunt.

runt. Eadem ratione si Episcopo populum docente ac præcipiente, vt hęc vel illa credant & faciant, si æternam salutem consequi velint, auditores tenerentur illa Prælati mandata discutere atque examinare, quæ inde confusio & perturbatio in Ecclesia nasceretur? Illa vtique qualem hodie cernimus in congregationibus Lutheranorum, vbi quisque se iudicem constituit iuxta suam conscientiam, decisionum circa fidem & consuetudinum, quibus vtuntur Ministri eorum: nec Superintendentes de hac insolentia iustè conqueri possunt, cùm ipsi eos ita docuerint, atque constituerint illos censores ac iudices superiorum suorum, atque hanc ipsorum inobedientiam, conscientiæ libertatem nominent.

Sed videamus nunc quibus rationibus septem Doctores hanc suam propositionem probent, confirmentque. [Dicunt primò, Non est obtemperandum Summo Pōtifici, cum aliquid iubet quod peccatū sit, necessarium igitur est vt præceptum ad examen vocetur, num peccatum in se contineat.] Ad illud iam responsum est cum S. Bernardo, parēdum non esse si peccatum sit manifestum, nec tum examine pus esse, quandoquidem sit de rebus claris ac manifestis: sin verò dubium sit, obe-

diendum, iudiciumque totum superiori permittendum esse: nec hoc faciēdo subditus periculo peccandi sese exponit, quia Deus præcepit, vt superioribus vnusquisque obtemperet, nec illorum actiones examinet aut dijudicet; quare si in tali præcepto peccatum subfuerit, culpa ad superiorem præcipientem, meritum verò ad subditum obedientem pertinebit.

[Dicunt secundò: Posse fieri vt Summi Pontificis præceptum scandalum, aut Reipublicæ perturbationem, aut Ecclesiæ destructionem secum ferat, atque idcircò necessariũ est illud examinare.] Respondetur. Si scandalum & alia huiuscemodi mala sint clara & manifesta, etiam nullo præuio examine obediendum non est, quia hæc sunt peccata. At si dubia sint, ad summum Pontificem non ad subditum spectat horum examinatio, cum prudentię virtus superioribus propria & necessaria sit, obedientiæ verò subditis.

[Dicunt tertiò: Alexandrum Papam III. in cap. si quando, de rescript. velle vt, cum aliquid iubet, vel à subditis obtemperetur, vel causa rationabilis reddatur, cur obedire nequeant. Ergò Summus Pontifex vult præcepta sua examinari.]

Respondeo, Alexandrum Papam ibi de casu quodam particulari loqui, quando ni-

do nimirum superior ipse ambigit, num id quod imperat benè præcipiat, eo quod forsitan malè fuerit informatus: atque in hoc casu necessariũ est vt superioris præceptum examinetur, quandoquidem ita Summus Pontifex iubet. Quod ex sequentibus verbis colligitur, vbi Summus Pontifex rationem suæ permissionis reddit, cùm dicit, se patiẽter laturũ esse quod sibi non obtemperetur, modo se falsò informatum fuisse cognouerit.

[Quartò dicunt. In Actis Apostolorum capit. decimoseptimo, laudatos fuisse Beroënses, qui verba Sancti Pauli Apostoli cum omni auiditate suscipientes, quotidie scrutabantur scripturas, si hæc ita se haberent, quomodo Sanctus Paulus prædicabat. Non erit ergo minor laus scrutari scripturas, & alia Catholicorum scripta, vt inquiratur, num id faciendum sit quod Summus Pontifex præcipit.] Respondeo, hoc argumentum proprium esse Lutheranorum, quemadmodum videri potest in nostro libro tertio, de verbo Dei, capit. 10. Ex eo non modò sequitur dubitari posse de particularibus præceptis Summi Pontificis in materia Censurarum, sed etiam de fidei decisionibus & doctrina bonorum operum in generali, in quibus licet septem Doctores

Sum-

Summũ Pontificem errare nó poſſe affir-
ment, nihilo ſeciùs talis doctrinæ ſemina
ſpargũt, quæ fidei fundamenta cóuellere
ac labefactare poſſint. Quamobrem toto
affectu oro atque obteſtor Sereniſſimam
Rempublicam Venetam, vt oculos aperi-
ant, & etiam atque etiam videant, quo il-
los hi Doctores perducere conentur. Hic
autem locus S. Scripturæ nihil pertinet ad
controuerſiam præſentem, quia S. Paulus
nihil præcipiebat Beroënſibus, ſed Sal-
uatoris aduentum à Prophetis prænun-
ciatum illis annuntiabat. In quem igitur
effectum citatur ab illis hæc ſcriptura, per
quam Lutherani probare nituntur, non
eſſe credendũ ſummo Pontifici, nec Con-
cilijs, niſi prius Summi Pótificis, & Sacro-
rum Conciliorum decreta, iuxta ſacram
Scripturam expendantur, & examinen-
tur? Nec etiam bona & firma eſt conſe-
quentia, Beroënſes laudati ſunt, quod S.
Pauli prædicationem examinarent num
cóformis eſſet ſacris Scripturis, ergo lau-
dandi ſunt illi qui Summi Pontificis má-
data, iuxta ſacrarum literarum, aliarumq́;
Catholicarum ſcripturarum doctrinam
expendunt, & examinant: Quia Beroën-
ſes necdum Chriſti fidem ſuſceperát, nec
etiam certi erant S. Paulum Spiritu ſancto
regi, & errare non poſſe, ac proinde rectè
faci-

faciebant, quod Prophetarum prædictiones, quas S.Paulus citabat, requirerẽt. Hac enim ratione Deus illos ad fidem præparabat. Sed Christiani qui fidei lumen acceperunt, & certi sunt Summum Pontificem & legitima Concilia à Spiritu Sancto regi, non modò laude digni non sunt, sed reprehensionem etiam merentur, si de illorum decretis ambigentes, ea iuxta sacrã Scripturam velint expendere. Pari ratione ille qui certus est, Summum Põtificem esse verum Christi Vicariũ, locum illius in terris obtinere: nullã meretur laudem si præcepta illius examinet, meretur autem illam, si illis absq; tali examine, quãdo manifestum in illis peccatum non cernitur, obtemperet: cùm hæc sit perfecta obedientia, quemadmodum superiùs demonstratum est.

[Quintò adferunt illam S.Pauli reprehensionem, qua S. Petrum Apostolum redarguit, de qua scribit ad Galat. 2. Et quod S. Petrus Apostolus rationem reddiderit fidelibus facti sui, cùm arguerent ipsum, quod Cornelio Gentili prædicasset. Act.11. Et denique quod idẽ S.Petrus Apostolus epist.1. cap.3. dicat, *Parati reddere rationem vnicuique poscenti, de ea, quæ in nobis est fide.*] Respõdeo, loca hæc citata nihil ad rem propositam pertinere, quia S.
Pau-

Paulus Apoſtolus S. Petrum Apoſtolum non idcircò arguit, quòd malè præcepiſſet, ſed quod conuerſationem gentium deuitans, ne Iudæos recenter ad fidem cõuerſos ſcandalizaret, interim ſcandalizabat gentiles etiam recenter ad Chriſtum conuerſos. Quando verò S. Petrus rationem reddidit fidelibus, cur Cornelio fidẽ Chriſti prædicaſſet, non id fecit ex obligatione, ſed ex bonitate ac manſuetudine ſua: tum etiam vt fideles partim reuelationis ſibi factæ manifeſtatione, partim alijs miraculis quæ in Cornelij conuerſione acciderant, conſolaretur. S. Gregorius lib. 9. epiſt. 39. loquens de hoc facto, dicit S. Petrum reſpondere potuiſſe, fidelibus non decere vt oues ſibi commiſſæ pastorem ſuum reprehenderent, ſed tamen facto ſuo manſuetudinis exemplum toti mundo præbere maluiſſe. Illa porrò verba, *Parati ſemper reddere rationem*, prorſus extra propoſitum adducta ſunt: quia S. Petrus Apoſtolus non loquebatur ibi de reddenda ratione præceptorum, ſed fidei & ſpei, quam habemus vt Chriſtiani, ſi benè informati ſumus, ad defendendam noſtram ſanctam Religionẽ Catholicam, à calumnijs infidelium.

[Sextò inquiunt, Summum Pontificem errare poſſe in iudicijs particularibus, ac proin-

proinde fideles aduertere debere, num in præceptis illius sit aliquis error.] Respondeo, Nos non inficiari, aliquem expendere posse, num in præceptis particularibus erratum sit, vel propter malam informationem, vel propter aliam causam similé, sed dicimus neminē ad id obligatū esse, cùm melius sit obedire simpliciter.

[Septimo dicunt esse generalem Theologorum regulam, eum qui se periculo pecandi exponit peccare, dicente Scriptura: *Qui amat periculum, peribit in illo.* Eccles. 3. Ergò quilibet obligatus est examinare num in præcepto superioris peccatum sit, alioqui exponit se periculo peccandi, & consequenter peccat.] Iam responsum est cum S. Bernardo, Eum qui superiori simpliciter obtemperat, nullo se peccandi periculo exponere: quia discernere, sitnè peccatum an non, ad superiorem spectat, non ad subditum: atq; idcircò illud peccatum ignoranter admissum, in illo peccatū non est, sed in superiore. [Quando verò iterū obijciunt, ignorantiam nō excusare nisi fuerit inuincibilis; & inuincibilis dici nō potest, quando quis nō facit quicquid scit & potest, ad inquirendá veritatem: ac proinde vnumquemq; debere examinare præceptū, vt securus esse possit se quicquid scit & potest egisse, ad pernoscen-

cendam veritatem.] Respondeo, subditum non esse obligatum vt sciat aut scire laboret, num in præcepto Superioris sit peccatum, vti sæpius iam dictum est, sed credere debere sicut SS. Patrum supra citatorum testimonia volunt, iustum & bonum esse quicquid Superior imperat; nec est ibi ignorantia quæ culpam habeat, quando quis non scit, nec vt sciat enititur, quæ scire non est obligatus.

[Quando rursum opponunt, præsupponendum quidem esse Superiorem semper benè imperare, quoad bonam illam opinionem quæ habeatur de ipso, sed id præsupponendum non esse quoad executionem præcepti.] Respondeo in hac materia non habere locum distinctionem illam, de præsuppositione boni, quoad bonam de aliquo opinionem, non autem quoad illius quod imperauerit, executionem; quia cum perfectus obediens cum omni synceritate credere debeat præceptum Superioris esse bonum & sanctum, illud debet credere non minus quoad hoc vt bonam de suo superiore opinionem habeat, quam vt præceptum illius exequatur. Hæc distinctio autem locum habet, quãdo in dubio est, num mihi quis nocere velit, tum enim malè de illo iudicare non debeo, sed nihilominus cauere mihi quasi

quasi certum foret, quod mihi nocere quærat.

[Octauo inquiunt. Summus Pontifex est homo, quamobrem peccare potest & falli,& sæpè successores reuocant mandata prædecessorum suorum. In Decretalibus etiam dicunt se paratos esse sententias suas reuocare, si demonstratum fuerit, iniustas esse. Citant ad huius confirmationem cap. ad Apostolicæ de sentent. & re iudic. in 6.] Respondeo hæc vera esse, nec inde probari, subditum obligatum esse præceptum sui superioris examinare, quæ fuerat propositio quam probare debuerant.

[Nono aiunt: Quamuis sit communis sententia quod in rebus dubijs, subditus se totũ superioris iudicio permittere debeat, nihilominùs id intelligendum est, quando subditus post diligentem præcepti examinationem, veritatem reperire non potuit, non autem quando præceptũ nec secum expendere, nec examinare voluit sicuti tenebatur.]

Respondeo subditum non esse obligatum ad effingẽda sibi dubia, sed posse, vti iam sæpè dictum est, sine vllo examine obedire: sed quando ei dubietas occurrit, quod forsitan in præcepto cõtineatur peccatum,& putat se de veritate per suam inuesti-

uestigationem posse certiorem fieri; tali casu credimus etiam nos, ipsum eniti debere, vt id certius cognoscat, at si existimat, se veritatem reperire non posse, potest & debet deponere illam dubietatem, & superiori suo simpliciter obtemperare. Hæc est communis sententia S. Augustini, S. Thomæ, & Sacrorum Canonum à Syluestro citatorum, verbo *Obedientia, num.* 2.

PROPOSITIO DECIMATERTIA.

Non saluat Christianum, quod summus Pontifex asseueranter affirmet praeceptum suum esse iustum, sed opus est vt ipse prius illud expendat, examinet, & quam diximus normam seruet.

RESPONSIO.

Haec propositio non eget noua consideratione, quia cum nos accuratè docuerimus & planum fecerimus, non esse obligatum Christianum ad Summi Pontificis præceptum examinandum, etiamsi non affirmet illud iustum esse: multò minùs

minùs tenebitur id facere, quando idem Summus Pontifex adijcit se illud diligenter examinasse, atque illud iustum esse affirmat. Rationes autem quas adferunt aduersarij, quod nimirum Summus Pontifex sicuti errare potest in præcipiendo, ita falli possit in iudicando, non militant contra nos, qui non innitimur huic fundamento, quod Summus Pontifex illud iustum esse asserat, parum enim ad rem pertinet, num illud affirmet, aut non affirmet.

PROPOSITIO
DECIMAQVARTA.

Ille qui post factum præcepti examinationem, animaduertit per se idoneum non esse ad pernoscendum: an præceptum illud legibus diuinis conforme sit, & num ab executione illius scandalum oriri possit, obligatus est in consilium adhibere homines eruditos & bonæ conscientiæ, ac reuerentiam debitam ad sanctam Sedem Apostolicam zelantes.

RESPONSIO.

HAEC propositio videtur nobis con-

traria ijs, quæ paulò antè à septem Doctoribus dicta sunt: Nam si hac propositione determinare volunt, eum qui ambigat, nũ in præcepto superioris peccatum contineatur, an non, ab alijs consilium exquirere, atq; illorum iudicio stare debere, dubium non est, cõtrariam esse his quæ paulò antè dicta sunt. Ibi enim dixerunt, se nolle communi opinioni repugnare, quæ vult vt in rebus dubijs & ambiguis vnusquisq; superioris sui iudicio se committat: quomodo igitur nunc statuunt, vt postposito superiore, consiliariorũ iudicio quilibet se subijciat? aut quæ hoc ratio suadet, vt in rebus ambiguis quis obtemperet illi, qui non est illius superior, & non pareat illi, quem Devs illi voluit esse superiorem, & cui seuerè præcipit, vt obediatur?

Rationes autem quas ad probandum adducunt, cur nimirum is qui per semetipsum præcepti æquitatem determinare non potest, aliorum doctiorum iudicio stare debeat, nullius momenti sunt: quia rationes istę, in illis tantummodò casibus vim habent, qui non dependent ab obedientia, sed à propria voluntate, exempli causa, si decreuerim contractum aliquem inire, ambigam autem an Simoniacus aut vsurarius sit, nec possim id à meipso definire,

nire, teneor consilium à doctis & timoratæ conscientiæ viris exquirere, atque illorum iudicio stare. De hoc casu loquuntur S. Gregor. & Nauarrus, qui citantur ab eis, quemadmodum videri potest, si libri & loca citata consulantur. Sed in his quæ ab obedientia dependent, iustum non est vt alterius potius iudicio paream quam superioris mei. Idem respondeo ad authoritatem Gersonis à septem Doctoribus adductum: qui dicit in materia censurarum, eum qui dubitat, num excõmunicationẽ aut irregularitatem incurrerit, posse stare iudicio Theologi alicui' aut Canonistæ. Quia intelligẽdus est ibi de censura præcisè, non de præcepto, cui forsitan annexa est censura. vt exempli gratia: Senator aliquis Venetus nunquam fortè consensit, aut votum dedit alicui decreto præiudiciali Ecclesię, & nihilominus quia vniuersum Senatum in Monitorio Apostolico excommunicatum esse videt, ambigit num excommunicationem incurrerit, aut pro excommunicato haberi debeat, necne: in hoc casu, credo ipsum posse iudicio alicuius Theologi, quem verè doctum & pium esse nouerit, stare: sed si quærat, num Summo Pontifici expresè iubenti vt interdictum seruetur, obedire teneatur, etiamsi dubium sit, num illius

præceptum in ſe peccatum contineat: peruidere non poſſum, quomodo poſſit quis bona cum conſcientia ſententiæ potius alicuius Theologi aut Canoniſtæ, quam ipſius Summi Ponficis iudicio ſtare, cum generalis regula ſit, ab ipſis etiam ſeptem Doctoribus recepta, in dubijs ſuperioris iudicio ſtandum eſſe?

Huic propoſitioni adiungunt Doctores Veneti duas concluſiones, his verbis. [Ex ſupradictis cõcluditur, Sereniſſ. Ducem, & Rempublicam Venetã, omnibus vijs debitis examinaſſe duo ſummi Pontificis præcepta, 10. Decẽbris eis facta, quorum alterum erat de reuocandis quæ ſancitæ fuerant legibus: in quibus vetabatur, ne Dominio Veneto Eccleſiæ conſtruerẽtur, & ne laicorũ bona in Eccleſiaſticos, ſine licentia, alienarentur: Alterũ verò, vt traderentur Nuntio Sanctitatis ſuæ duo Eccleſiaſtici propter grauiſſima ſcelera in carceres coniecti: & cũ poſt ſufficientẽ examinationẽ cognouiſſent ſupradicta mãdata nõ modo eſſe de rebus ad quas Summi Pontificis poteſtas & authoritas ſe non extendat, ſed etiã contraria eſſe diuinis legibus, ritè iudicaſſe, non eſſe illis obtemperandum, qua de re Sanctitati ſuæ reſpõſum dedit, cũ maxima qua decebat reuerentia. Ex quo ſequitur etiã, Prælatos huius

ius ditionis, si Summus Pontifex illis imperauerit aut imperaturus sit, vt interdictũ seruẽt, ita vt pręceptũ homini dissimulare nequeant: obligatos esse sub poena peccati examinare quæcunq; Sũmus Pontifex ordinat aut ordinaturus est, vt videant num illa diuinis legibus conformia sint, nũ paritura sint scãdalum, destructionẽ Ecclesiæ, aut alia huiuscemodi mala, cumq; repererint ita se rẽ habere, reddere illi causas rationabiles, cur ea non exequãtur. Et si quis sine præuio tali examine, quod tantò diligentius esse debet, quantò de rebus maioris momẽti agitur, illa exequeretur, peccaret. Nec quisquã propter ea quæ superiùs probata sunt dicere debet, se quidẽ putare ratiões Reipublicę validas esse, sed ad se nõ pertinere pręcepto resistere: quia hoc faciet contra antedictũ cap. *Si quando.* Nec etiã se nolle eas examinare, sed præsupponere summũ Pontificẽ iusta ratione ad hoc adductũ esse: ne sit de numero illorũ de quibus in Euangelio dicitur. *Cæci sunt, & duces cæcorum.*] Ad has cõclusiones respondemus cum à Principijs non veris deriuatę sint, ipsas etiã necessario falsas esse, certissima enim est illa Logicorum regula, à vero deduci posse verum & falsum, at à falsis nihil nisi falsum.

Dicimus prętereà: Serenissimam Rem-

publicam Venetam, si præceptum Summi Pontificis examinauit, id fecisse per vos Theologos suos, & iuxta doctrinam huius propositionis decimæquartæ, vobiscũ consilium cæpisse, ac secundum vestram sententiam statuisse, illa quæ statuit. Quoad verò illud quod dicitur præceptũ hoc esse de talib⁹ rebus, ad quas Summi Pontificis potestas se nõ extendat, cùm sit de rebus tẽporalibus: Nos credimus Sereniss. Rempublicam Venetã crediturã esse potiùs Innocentio III. Papæ doctissimo & prudentissimo, qui cap. *Nouit. de iudic.* dicit, Summum Pontificem posse omnes, etiam Reges, de suis peccatis reprehendere. Et Sanctiss. Dominus noster Papa Paulus V. præsupposuit & prȩsupponit leges illas iniquas & iustas esse, atque idcircò arguit illas.

Quoad illud autem quod præceptum de restituendis incarceratis sit contra leges diuinas: nos respondemus, si Respublica Veneta conspiceret, quod loco septem Theologorum suorum, reperiantur alij septuaginta septẽ, immò plures quàm septingenti septuaginta septem, qui contrarium asserunt, certè paucis Theologis suis nullam fidem adhiberet. Quis enim dubitet Summum Pontificem breuissimo tempore, ex Vniuersitatibus Italiæ, Hispaniæ,

Hispaniæ, Franciæ & Germaniæ, & ex tot Religiosorum congregationibus, quæ Theologis plenæ sunt, maximum numerum illorum cogere posse, qui eius sententiæ subscriberent, eamque vnanimi consensu comprobarent? Sed contentus sum vt relinquamus Theologos & Canonistas viuentes, qui forsitan propensione aliqua moneri possint, illos verò tantummodò consulamus, qui sine passione scripserunt, antequã hæc cõtrouersia nasceretur. Certissimum est omnes Theologos & Canonistas scriptum reliquisse, Clericos & Monachos à foro sæculari exemptos esse, atque hanc exemptionem, à nullo sæculari Principe, nec ab omnibus simul tolli posse: quamuis enim aliqui velint, hoc propriè non esse de iure diuino, in eo tamen omnes consentiunt, esse cõforme iuri diuino, ac solum summum Pontificem Ecclesiasticos à foro sæculari eximere potuisse. Et ne omnes authores hic singulatim percenseamus. Audite Nauarrum, qui à vobis non immeritò maximi æstimatur: in cap. *Nouit. de Iudic. notat. 6. numer. 29. Ob multas & iustas causas meritò eximi potuerunt Clerici & Monachi, etiam à solo Pontifice Romano, perpendente id conuenire regimini & saluti animarum.* Et numero 30. adiungit hanc esse communem omnium opinionem: *Facit*

deniq;, quod communis opinio tam sacrarū quam Pontificiarū legumperitorū, post glossam singularem, adiūcto textu ca. si Imperator 96. dist. à qua non videtur recedendum, contrarium tenet. Quare tertiò respōdeo nouissimè. quod ratio quare Character baptismi non eximit à potestate laica iudicis Christiani, Clericatus aūt sic, est quod ille nō est suapte natura distinctiuus, &c. Audite Couarruuiā in ca. 31. quæstionum practicarū. *Tertia cōclusio Potuit Summus Pōtifex Clericos & eorū res à iurisdictione sæculari eximere, idq; conueniens fuit, & est Christianæ Reipublicæ, non tantum in spiritualibus sed & in tēporalibus. Conclusionis auctor est Innocentius, quem alij communiter sequuntur.* Et paulò inferius. *Quarta conclusio. Quamuis exēptio Clericorū iure tantum humano sit inducta, Princeps tamen singularis, vtcunq; summus sit, nō poterit huic immunitati, aut exēptioni proprijs legibus, propriave auctoritate derogare.* Quam etiā fusè probat. Audite Sotū qui vnus est ex illis, qui cēsent exemptionē Ecclesiasticorū nō esse propriè de iure diuino, *in 4. dist. 25. q. 2. art. 2. concl. 6. Quamuis Clerici neq; in suis personis, neq; in suis bonis essēt iure diuino liberi: nihilominus Papa potuit etiā incōsultis Principibus, & debuit eos ab eorū exactionibus, & foro excipere, cui quidē exēptioni Principes contrauenire nequeūt.* Si hęc ita se habēt, quomodo affirmāt septē Doctores, Summi Pontificis præceptum esse contra legē

Dei?

DEI? Ergóne omnes Theologi & Canonistę qui de hac materia ſcripſerunt, ignari fuerũt legum diuinarum? Quæro ad hæc quæ ſit illa lex diuina, quę cõtraria ſit præcepto Vicarij DEI, de quo ſcriptũ eſt, *Legẽ requirẽt ab ore eius, quia Angelus Domini exercituum eſt?* Pręceptũ Summi Pontificis eſt, vt Princeps ſæcularis cõtentus ſit ſe iudicem eſſe ſæculariũ: Eccleſiaſticos aũt ſuperiori ſuo Eccleſiaſtico iudicandos relinquat: quomodo aũt vel cogitari poteſt aliquam legẽ DEI huic præcepto contrariã eſſe, cũ illud nihil aliud ſpectet niſi DEI reuerẽtiã & obſequiũ? Si Summus Pontifex tanq̃ Dei vicarius & caput Chriſtianitatis, ſimul cũ ſacris Concilijs declarat ius diuinum & ſancit, vt Eccleſiaſtici nõ iudicentur præterq̃ ab Eccleſiaſticis: & Doctores nõ modo Theologi, quales ſunt Victoria & Soto; ſed etiã Canoniſtæ, vt Nauarrus & Couarruuias & alij multi, aſſerũt. Summũ Põtificẽ iuſtè meritoq́; id ſtatuiſſe, nec poſſe Principes ſęculares cõtradicere, qua fronte audent ſeptem Doctores Veneti omnibus alijs ſe opponere, & dicere ſummum Pontificem iniuſtum eſſe, & contra leges diuinas agere, dũ iubet Eccleſiaſticos incarceratos foro Eccleſiaſtico reſtitui? Sed quia ſeptem Doctores noluerunt demonſtrare iniuſtitiam præcepti Apoſtolici, putan-

putantes sibi sufficere asseruisse illud iniustum esse. Ita nos etiam alijs id relinquemus, qui ex proposito merita huius causæ tractabunt & expendent, nobis verò sufficiet aduersariorum assertiones refutasse.

Quoad alteram conclusionem, dicimus videri nobis illam magis cedere ad condemnationem, quam defensionem Prælatorum Venetorum: Conclusio enim illa obligabat ipsos Prælatos, vt diligentissimum examen circa interdicti obseruationem instituerent, ipsi verò quemadmodū certò scimus, omisso huiusmodi examine, Principis sæcularis mandatum, cum obedientia cæca susceperunt. Et tamen ratio exigebat, vt hanc obedientiam potius exhiberent erga illum, cui in sua cōsecratione obedientiam & fidelitatem spoponderunt ac iurarunt. Sed de his examinibus sat multa dicta sunt in respōsione ad Propositionem duodecimā. Hoc tātum adiūgam auctoritatem illam Euangelicam: *Cæci sunt, & duces cæcorum*, nō ad eos pertinere, qui sine examine Vicario Christi obtemperant, sed potius contra eos facere, qui examine vtuntur vbi necessarium nō est: quales erant Pharisæi, qui rationem omnium operum à Christo postulabant, & quæcunque faciebat aut dicebat calum-

nia-

niabantur, quare malitia illos excæcabat, sicut scriptum est. *Excæcauit eos malitia eorũ. Sap. 2.* De hac mala cæcitate ait Dominus: Matt. 15. *Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum.* De bona verò cæcitate, qua prædìti sunt simplices obediẽtes, & qua carebãt Pharisæi, dicit idem Christus ad eosdem Pharisæos, & imitatores eorum. *Si cæci essetis, non haberetis peccatum, nunc autem dicitis, quia videmus, peccatum ergo vestrum manet.* Ioan. 9.

PROPOSITIO DECIMAQVINTA.

QVando Summus Pontifex vt alios ad præceptorum suorum iniustorum & nullorum, quia vel potestatem ei à Christo collatam excedunt, vel diuinis legibus repugnant, obseruantiam inducat, sententiam siue censuras excommunicationis aut interdicti fulminat; illa continet errorem intolerabilem, & est iniusta & nulla, nec recipi, nec illi obtẽperari, nec vllatenus æstimari debet, salua reuerentia debita sedi Apostolicæ.

RESPONSIO.

Non opus erat, vt septem Doctores tãtum laboris impenderẽt ad propositionis

huius

huius probationẽ adducendo plurima testimonia & glosas, quibus plerasq; paginas impleuerũt, cũ nemo sit qui eã neget. Probãda poti⁹ eis fuerat argumẽti assumptio, nõ propositio, si materiam nobis prębere voluissent respõdendi, & eundẽ in modũ paginas implendi. Non enim negamus, si Sũmus Põtifex cẽsuras fulminet, vt sibi aliquid manifesti iniquũ imperari obtẽperetur, cẽsuras hasce iniustas & nullas esse: sed inficiamur præceptum summi Pontificis iniquum esse, imò credimus esse iustissimum, atque idcirco persuasum habemus, cẽsuras ab ipso in contumaces latas, iustas ac validas esse. Quia verò ipsi doceare ac planum facere noluerũt id quod nos negamus, nos etiam tempus frustra non conteremus in his confirmandis, quæ non negamus.

PROPOSITIO DECIMASEXTA.

Sententia iniqua, & nulla (etiam summi Pontificis) est quidam abusus potestatis, atq; adeo violentia quædam, cui licitum & necessarium est vnicuiq; qui non habet Principẽ superiorem à quo defendatur, totis viribus quas ei DEVS conces-

concesserit, resistere, executores etiam illius multando, salua semper reuerentia erga Sedem Apostolicam.

RESPONSIO.

Falsum est, omnem abusum potestatis esse violétiam, & necessarium esse vt quis tali abusui pro viribus resistat. Atque vt id clarius elucidetur, & quilibet intelligere possit, quis faciat violentiam, quis non, declarabimus primum quid sit violentia, deinde demonstrabimus, præceptum siue interdictum licet iniustum & nullum, nó esse propriè violentiam.

Violentia propriè, secundum S. Thomam *1. 2. q 6. art. 5.* in rebus insensatis opponitur naturæ, in his verò quæ sensu præditæ sunt, in bestijs appetitui, in hominibus voluntati: & vniuersaliter, motus violentus est, quando principium eius venit à causa extrinseca; Cui finitioni astipulantur, Philosophia, Theologia, leges ciuiles & Canonicæ. Philosophia docet nomen tunc violentum esse, cum principium motus ab extrinseco venit, nec res mota quicquam cooperatur. vt exempli causa. Quando globus ferreus aut lapideus ab æneo tormento excussus in altum fertur, motus iste violentus est, quia

est, quia non venit ab ipso globo, sed ab impetu ignis, qui eum defert, & est contrarius naturæ, quia ferrum & lapis & cætera grauia naturaliter deorsum tendunt. Theologia docet violentiam omninò excusare à peccato, timorem verò imminuere grauitatem illius, sed non omninò excusare: cuius causa est, quia peccatum necessariò debet esse voluntarium, dicente S. Augustino: *Peccatum adeò est voluntarium, vt si non sit voluntarium, non sit peccatum*, li. de vera relig. ca. 14. Violentia verò excludit prorsus voluntarium, cum propriè opponatur voluntati: sed timor non excludit voluntarium absolutum, sed solum conditionatum, nam qui aliquid facit ex timore, nollet illud facere, si aliqua ratione posset malum effugere, quod illi imminet: sed absolutè vult potius illud facere, quam impendens malum incurrere. Hinc S. Augustinus primo lib. de Ciuit. DEI, cap. 18. affirmat Virgines quasdam, quæ à persecutoribus per vim oppressæ fuerũt, non modò non peccasse, sed virginitatis etiam iacturam non fecisse, licet caro vitiata fuerit, quod non diceret de illis qui propter timorem assentiuntur peccato: quia secundum S. Thomam 1. 2. q. 77. art. 6. timor quidem imminuit, sed omninò excusat à culpa. Lex ciuilis & Canonica

non

non sumit supplicium de malo quod perpetratum est per veram violentiam: & distinguit inter vim, & timorem: vt videre licet, *in cap. sacris de his, quæ vi metuve*. vbi Papa Innocentius dicit. Eum qui per merā vim compellitur, vt communicet cum excommunicato, nullam mereri pœnam: sed eum qui propter metum cum eo cōuersetur, pœnæ obnoxium fieri. Et *in cap. finali eiusdem tituli*, Gregorius nonus asserit: Ei qui testibus probare possit per vim rebus suis spoliatum esse, sufficere vt cum iuramento probet tales & tales res suas fuisse. Vbi manifestè cernitur violentiam esse aliquid extrinsecū, quod oculatis testibus comprobari possit: Quod dici non potest de precepto vel iudicio iniusto. Eum verò qui se facultatibus suis per iniustam sententiam spoliatum esse queratur, dicere non posse per vim se illis spoliatū esse, sed per iniustitiam: nec sufficere illi vt cum iuramēto affirmet tales facultates suas esse: sed à sententia appellare & iudicio, nó vi procedere debere ad sua reci[illegible]enda. Atq; hæc dicta sint de violentia siue vi in proprio significato: quia non ignari sumus nónunquam dici, vim alicui fieri precibus, vel promissionibus, vel minis, vel censuris; quæ tamen non est illa vis de qua dictum est, *vim vi repellere licet*. de qua nunc agimus.

mus. Itaque præsupposita hac vera doctrina, euidéter cernitur, Si summus Pontifex aliquid iniustum præciperet, & omnes ad illius præcepti obseruantiam censuris vellet obligare, dici non posset quod violentia vteretur, quamuis iniustè ageret, ac potestate sua abuteretur: quia semper remanent liberi, quibus tale præceptum datur, illud, si velint, obseruare, vel non obseruare. Et si obseruent, liberè istud faciunt: & si non obseruent spontanea volũtate, illud non obseruant: loquendo de libertate naturali, non de libertate peccati. Sed si Summus Pontifex milites armatos mitteret, ac per vim Sacerdotes rem diuinam in loco interdicto subiacẽte facere volentes, ab altari rapi iuberet: aut carceres effringi, atque inde Presbyteros quos sibi restitui iussit, violẽter educi, tum affirmari posset ipsum vti violẽtia: quemadmodũ contrario dici potest illos violenter agere, qui Presbyteros celebrare nolẽtes carceribus mancipãt, qui Ecclesiasticis de facto bona sua auferũt, aut qui per satellites, armatosque impediunt, ne Apostolica monitoria solitis in locis affigantur: Ex iã dictis præterea sequitur, etiãsi Summus Põtifex potestate sua abuteretur, præciperetque res iniustas, aut ferret cẽsuras inualidas (quod certè non conceditur factum esse) non tamen

me posse illi iustè per vim obsisti: sed sufficeret permittere, vt qui nolit obtẽperare non obtemperet, & qui nolit interdictum seruare, non obseruet, cum sententia illa communis, vim vi repellere licet, vim ex vna parte præsupponat, quæ cum hic nulla sit, multò minus ab altera esse debebit.

Verumenimuerò videmus nunc quibus rationibus septem Doctores propositionem suam cõfirment. [Primò sibimetipsis obijciũt illud Euangelij, vbi Christus videtur prohibere, ne resistamus his qui vim nobis adferũt, cũ dicit Matt. 5. *Ego dico vobis nõ resistere malo, sed si quis te percusserit in maxillam dexteram, præbe illi & alterã &c.* & Respondet, S. August. lib. de mẽdacio cap. 15. & Enchirid. cap. 78. & lib. 1. de serm. in mõte, cũ declararet hũc locum dicere, intelligendũ esse in præparatione animi, nõ aũt ita vt cõtra vsurpari nõ possit vllũ omnino remediũ. Et exemplũ adducit S. Pauli, cui cum ex iussione Summi Pontificis alapa impacta esset, non porrexit alteram maxillam, sed quãtum potuit, restitit, dicens. *Percutiet te DEVS paries dealbate.*

Fateor equidẽ, pręceptũ Domini intelligẽdũ esse in præparatiõe animi, vt nimirũ homo parat⁹ sit, ei qui vnquã sibi alapã inflixit, etiã ad alterã accipiẽdã se offerre, quãdo charitas Dei & ꝓximi sic postulat:

Et quod possit resistere illi, qui sibi iniuriam vult facere, modis debitis, quando DEI honor non exigit vt iniuriam illam patienter sustineat. Sed nihilominus dico quod S. Augustinus in locis citatis non instruit nos ad resistēdum, nec dicit S. Paulum verba illa protulisse vt resisteret, quēadmodum nec Christus in Euangelio resistentiam nos docet, non enim necessariū erat eam docere, cum homines per se satis prompti sint ad resistendum violentiæ, sed nos tantum admonet de his quæ charitas & mansuetudo Christiana postulant: Imo S. Augustinus dicit S. Paulum verba illa non protulisse cum indignatione, nec vt se vindicaret, sed tantum vt proximum cum charitate moneret, potiusque verba illa fuisse futura prædicentis, quam iniuriam facere volentis.

[Secundo probant iniquam sentētiam esse violentiā, quia scriptū sit in Ecclesiastico cap. 20. *Qui facit per vim iudicium iniquum*: Et in Esaia cap. 10. *Va qui condunt leges iniquas, & scribentes iniustitias scripserunt, vt opprimerent in iudicio pauperes & vim facerent causa humilium populi mei.*]

Respondeo hæc sacræ scripturę loca de illa vi loqui, qua nonnunquam Principes vtuntur in executione legum siue iudiciorum suorum iniustorum, quemadmodum

dum fecit Achab, aut vt verius dicã, vxor eius Iezabel. Concupierat Achab vineam Nabaoth, quam cum is vendere nollet, Regina fecit illũ accusari de blasphemia, testesque submisit, qui falsum contra eum testimonium dicerent, quapropter iudicum sententijs morti adiudicatus est, ac vinea illius cõfiscata regi in possessionem cessit.

Hoc est iudicium iniustum per vim facere, hoc est efficere vt per vim effectum suum habeat. Quod patet ex similitudine quam adducit Ecclesiasticus dicens: *Concupiscentia spadonis deuirginabit iuuenculam: sic qui facit per vim iudicium iniquum.* Hoc nimirum indicare volens, quod quemadmodum eunuchus, qui puellam nobilem in custodiã accepit, grauissimè peccat, si ipse qui honorem puellæ conseruare debuerat, primus illum ei auferat. Ita Principes, quos DEVS mundo dedit vt custodirent iustitiam, enorme peccatum admittunt, si primi sint qui innocentes sub specie iudicij opprimãt. Et clarius adhuc Esaias loco citato: quia dicit tales Principes condere leges iniquas, vt occasionem habeant exequendi eas in viduas & orphanos patrocinio & ope carentes, sicut quando vectigalia aliasve pensiones imponunt, sub prætextu reficiendorum pontium, murorum

aut aliarum rerum ad publicum bonũ necessariarum: ac postea mittũt cõmissarios, qui pecunias exigant & pauperum qui soluendo non sunt, mobilia bona pignorum loco violenter auferant.

[Tertiò allegant multos Doctores, qui dicunt per vim vnicuique resisti posse, etiam Summo Pontifici.] Respondeo id à nobis non negari quando adest vera vis, & proceditur sine iudicio, quia Summus Pontifex à nemine iudicari potest, quamuis ei tunc resisti possit. Et vt manifestum fiat Doctores ab illis citatos nobis non esse contrarios, aut eorum authoritatem non magni ęstimandam esse, de singulis speciatim loquemur.

Primus est Baldus *cap. olim de rescript. numer. 32.* Hic non agit de sententia aut censuris Papalibus, de quibus nos tractamus, sed agit de schismate, atque hac occasione approbat sententiam Doctoris cuiusdam, qui dicit Summum Pontificem remoueri posse propter notoriũ crimen enorme, & adiungit, posse etiam propterea contra eum arma capi. Quæ sententia manifestè erronea ęst, contra Can. *Si Papa, dist. 40.* Quare prima hæc authoritas nihil ad rem pertinet, ac falsa est. Secundus est Ioãnes Gerson, qui diuersis

in lo-

in locis de resistẽtia, quę fieri possit Summo Pontifici differit. Huius sententiam non magnipendimus, cum in materia de Summi Pontificis auctoritate semper suspectus & nimis liber fuerit, præter quam quod ipse etiã vt plurimum magis loquitur de violentia factorum, quam sententiarum & iudiciorum. Tertius est Syluester in Summa *verb. Papa, num. 4.* qui citat etiam Petrum de palude. Quartus est Cardin. Caietanus in opusc. *de potestate Papæ & Concilij. cap. 27.* Quintus est Dominicus Soto *in 4. distinctione decimaquinta, quæstione secunda, articulo secundo.* Sextus est Franciscus Victoria *in repet. de potestate Papæ, propositione vigesimasecunda.* Septimus est Antonius Cordubensis in *Quæstionibus Theologicis libro quarto, quæstione decima.* Octauus est Cardinal. Turrecremata *in 2. libr. summæ de Ecclesia, capit. 106.* Nonus est Cardinalis Bellarminus *libr. 2. de Pontifice capit. 29.* Hi omnes idem docent & agunt de vi siue violentia quadam iniusta, qua Summus Pontifex vellet vti de facto, si esset forsitan malæ vitæ, quales antiquis temporibus nonnulli fuerunt, si verę sunt illorum historiæ, & inquirunt remedia quibus tum vtendum sit, cum Summus Pontifex nullum habeat Superiorem in terris, nec à quoquam iudicari possit:

Remedia verò hæc tradunt: confugere ad Devm orationibus: admonere cum reuerentia ipsum Pontificem: non obtemperare præceptis illius manifestè iniustis, & demum resistere ei ne malum quod conatur, efficiat. Vt si exempli causa, Ecclesiam S. Petri cupiat diruere, quo consanguinibus suis palatium construat: si omnes Episcopos dignitatibus suis spoliare, sicque Ecclesiæ statum perturbare cogitet, aut si bellum sine causa moliatur, quo dominia iustis possessoribus ablata suis distribuat: aut alia similia, quæ tamen verisimile non est, aliquando euentura esse. Et ne multis, consulantur loca citata, & manifestè liquebit illa nihil facere ad præsentem controuersiam, cum ibi nõ loquatur de resistentia contra simplex præceptum aut sententiam alicuius censuræ, in qua propriè vis non intercedit. Decimus auctor est Felinus in cap. *Si quando de rescriptis*. Vndecimus est, Decius in eodem cap. *si quando, de rescript.* Duodecimus est, Socinus senior, in cap. *nulli, de sentent. excommunicationis*. Decimus tertius est, Curtius Senior. *Consilio 20.* Decimusquartus est, Nauarrus in cap. *Cum contingat. de rescriptis, remedio 2.* Respondeo neminem horum loqui de resistẽtia, quæ summo Põtifici per vim aut violentiã facienda sit. Sed inqui-

inquiunt tantúmodò non esse obtemperandum præcepto manifestè iniusto. Imò Nauarrus loco citato, loquens de censura per quendam subdelegatum non habentē auctoritatem lata, dicit, potuisse certas affixas, auelli & lacerari, sed adiungit, id secretè ac sine violentia fieri debuisse. Vnde conijci potest, quantam reuerentiam Nauarrus haberi velit Summi Pontificis, cùm doceat, ne certæ cuiusdam subdelegati lacerētur per vim aut in publico. Sed neque silentio prętereundum est, quod Antonius Cordubensis loco supra citato, in fine sui tractatus adiūgit simul cum victoria, quem ipse citat, duo magni ponderis & momēti monita. Primum est vt semper procedantur erga Summum Pontificem maxima cum reuerentia, nec denegetur illi obedientia in alijs rebus, nec authoritas illius tangatur: sed solùm respondeatur tale præceptum illius esse iniustū: quia si semel potestas Summi Pontificis in contemptum venire cæperit, tota Ecclesia schismatibus & factionibus replebitur. Secundum est, vt semper & super omnia deuitetur scandalum, & ne oriantur in Ecclesia schismata & factiones, quia hoc multò peius futurum esset, quam permittere abusus aliquos Summi Pōtificis.

Quare matura consideratione id ex-

pendẽdum venit: ne si semel Principibus sæcularibus Summo Pontifici resistendi, atque vna in re illi non obtemperãdi potestas facta fuerit, periculum fiat ne illi licẽtiam sibi vsurpent, in alijs multis rebus, in quibus expediens non fuerit, Summo Pontifici non parendi.

Hæc sunt verba Antonij Cordubensis & Francisci Victoriæ, quos citant septem Doctores: [qui deniq; adiungunt, multos ex auctoribus citatis agere de resistentia, qua Ecclesiastici Summo Pontifici resistere possint: atque inde argumentum sumi posse, quod multò magis Principes qui minus Summo Põtifici subiecti sunt, & ex officio debẽt esse defensores Ecclesiæ, possint ei repugnare.]

Respondemus totum id verum esse, modò seruetur regula illa, vt obsistatur præcepto manifestè iniusto, illi non obediendo, & interdicto manifestè nullo repugnetur illud non obseruando: nec procedatur ad vim, nisi præcesserit ex altera parte manifesta vis, nec simplex præceptum, etiamsi iniustum, aut interdictum, etiamsi nullum vis, appelletur: cùm autem præceptum non est manifestè iniustum, quemadmodum iniustum non est præceptum Sanctissimi Domini Nostri

Vene-

Venetis factum, vt ei obtemperetur: & cum interdictum non est manifestè nullum, quale non est illud quod in Dominio Veneto latum est: vt illud obseruetur.

PROPOSITIO DECIMASEPTIMA.

Non solum peccat Iudex, si pronunciet sententiam iniustam & nullam: sed etiam quando manifestè ea talis est, peccat minister, si exequatur illam.

RESPONSIO.

PROPOSITIO vera est, sed applicatio falsa, quia septem Doctores in hac propositione, supradicta omnia ei applicant, qui obseruat excommunicationem & interdictum, quasi idem esset exequi sententiam & tolerare illam. Quod si verum esset, infelices illi qui iniustè ad triremes, vel ad flagella, vel ad patibulum condemnantur, non tantum haberent pœnam, sed etiam culpam tanquam Ministri & executores iniustitiæ, quod nemo sanæ mentis affirmabit,

Quod

Quod autem interdictum quod nullũ est obseruare, non sit exequi, sed tolerare, & consequenter nõ sit peccatum, apertè docet Nauarrus in cap. *Cum contingat, de rescript. remedio 2.* Quem locum quamuis citent septem Doctores, est tamen illis omninò contrarius: quia Nauarrus dicit: quãdo Cathedralis Ecclesia seruat interdictum, tunc etiam Religiosos omnes vrbis illius ad interdictum seruandum obligari, quamuis manifestè nullum sit: atque illud probat, per Clemen. *Ex frequent. de sententia excommun.* Si autem interdictũ quod est nullum, seruare, sit illud exequi, & ex consequenti peccatum sit, quomodo Religiosi tenebuntur ad illius obseruationẽ, cùm nemo ad peccandum obligari possit? Dicit quidem Nauarrus, quando excommunicatio manifestè nulla est, peccare illum, qui fugiat conuersationem cum tali excommunicato in rebus necessarijs & illi præiudicialibus: Hoc autem non idcircò contingit, quod is qui excommunicationẽ seruat, sit minister & executor sentẽtiæ, quemadmodum is est qui eam promulgat, & denuntiat, aut quod in se peccatum sit, excommunicationẽ nullam obseruare: sed quod iniuriam faciat proximo dum fugit illum tanquam excommunicatum, cum non sit talis, quando alioqui obli-

obligatus est tractare cum illo. Similiter dici potest, de Pastore qui plebi suę Sacramenta ministrare tenetur: quòd peccaret si hoc facere omitteret, vt interdictum aliquod manifestè nullum obseruaret: verùm non peccaret tanquam executor sententiæ nullæ: sed quod nõ satisfaceret obligationi suæ quàm habet vti Pastor: quia seruare interdictum, non est propriè exequi illud tanquam minister, sed tolerare tanquam subdicus.

PROPOSITIO DECIMAOCTAVA.

PRinceps, contra quem, propterea quod Prælati spiritualis præceptum quod nullum sit non receperit, excommunicationis sententia etiam nulla fertur: & cuius ditio interdicto & nullo subijcitur; potest totis viribus, quas ei DEVS concesserit, prohibere obseruationem illarum censurarum, & permanere in possessione exercitij Catholicæ Religionis in qua est: & si probabiliter crederet, cultum diuinum hac ratione imminutum iri, aut oriturum aliquod scandalum peccati, reus efficeretur, si id non faceret.

RESPON-

RESPONSIO.

Haec propositio à decimasexta dependet, ac proinde sicut ibi demonstrauimus, simplex aliquod præceptum, & simplicé interdicti sententiam, quamuis manifestè iniusta & nulla essent, non posse appellari vim siue violentiam; ita nunc asserimus contra huiusmodi præceptum siue sententiam, non esse vi aut violentia resistendum, quia hoc non esset vim vi repellere, sed vim facere, vbi nulla est vis: cum sufficiat præcepto manifestè iniusto ita resistere, vt ei non obtemperetur, & interdicto manifestè nullo, vt non obseruetur, nec vis afferatur sacerdotibus, siue Missas & diuina officia peragere velint siue non. Sed omnes hi discursus friuoli sunt, verbaque otiosa, quousque doceatur & demonstretur summi Pontificis pręceptum esse manifestè iniustū, & interdictū manifestè nullū: quod existimam⁹ probari non posse, neq; hactenus per scripta quę ad manus nostras peruenerunt, probatum fuit, quod huiusmodi iniustitię & nullitatis sitne dubium quidē aliquod probabile vel apponens: maximè quoad id quod concernit exemptionem Ecclesiasticorum à foro sæculari: quia non queunt aduersarij vel vnum aliquem Theologum aut

aut Canoniſtam proferre, qui doceat, poſſe quemcunq; Principem Clericis & Monachis priuilegiũ illud auferre, vt non iudicentur per Laicos: nos aũt è contra produximus non modò auctores quamplurimos pro nobis facientes, ſed etiam Canones ipſos ſummorũ Pontificũ, & Cõciliorũ generaliũ. Et quia ſeptẽ Doctores magni æſtimant Concil. Cõſtantienſe, quod pluribus in locis citant, & opponunt Concilio Lateranenſ. demonſtrabo illis, quod in hac etiam materia Conciliũ Conſtantienſe ſententiam contra illos ferat. Inſpiciatur Seſſ. 31. Cõcilij Conſtantienſ. & inuenientur ibi hæc verba. *Laici in Clericos nullam habent iuriſdictionem & poteſtatem.*

Ecce hæc eſt ſententia Concilij Conſtantienſis tantoperè laudati à veſtro Gerſone, quæ cõformis eſt antiquiſſimis Cõcilijs, nimirum Concilio Lateranenſi ſub Alexandro III. celebrati; & recẽtioribus Concilijs, vt Lateranenſi ſub Leone X. & Tridentino. Cui ergò fundamento innituntur qui contra ſentiunt.

[Dicent fortè ſe niti S. Scripturæ auctoritate, quæ ad Rom. 13. aſſerit, *Principem non ſine cauſa gladium portare, cum Dei miniſter ſit, vindex in iram his qui malè agunt.*] Verùm quidem eſt Principem punire poſſe malè agentes, ſed ſubditos ſuos: probent autem

Eccle-

Ecclesiasticos esse subditos illius, & tunc eis assentiemur: sed hoc nunquam docere poterunt, nos autem contrarium demonstrauimus.

[Dicent fortassè se hac ratione niti, quod exemptio hæc facta sit ex priuilegio Principũ, ac proinde ab ijsdem tolli posse.] Non negamus Principes priuilegium aliquod contulisse, sed non ipsi soli, sed potissimum ac primum DEVS ipse, ac eius deinde Vicarius illud contulerunt: quod nec possunt Principes sæculares tollere, quemadmodum suprà declaratum est, & confirmatum authoritate Doctorum omnium qui de hac materia scripserunt, etiam illorum quos ipsi pro se citauerant.

[At dicent: Se niti consuetudine antiquissima, qua Veneti iudicare ac punire soliti sint Ecclesiasticos.] Omittamus autem, num talis consuetudo apud ipsos sit, necne, certum quidé est, consuetudinem non sufficere ad abrogationem legis Pótificię, nisi Summus Pontifex id consentiat: Summum Pontificem autem nó consentire certum habemus, prçsertim ex publicatione, quæ quotannis fit Bullæ in Cœna Domini.

[Dicent denique, se niti priuilegijs, à multis Summis Pontificibus Reipublicæ Venetæ concessis.] Quibus respódemus, cum

eum qui concessit (si tamen id factum est) etiam reuocare posse, ab illis præcipuè qui cum eis malè vtantur, digni sunt vt ea ipsis auferãtur. Accedit, quòd, quemadmodum ab illis qui ea inspexerũt, accepi priuilegia illa limitata & restricta fuerint ad certos casus, certa loca, certas personas, aliasque certas circumstantias, ex quibus colligitur, ea non comprehendere casum præsentem. Et hæc pauca dicta sint vt indicetur, non mòdo septem Doctores nũquam probasse, præceptum Summi Pontificis iniustum esse: verùm etiam facilè ab ijs qui tractant de meritis causæ probari posse id esse iustissimum. Sed respódeamus rationibus quas septem Doctores ad Propositionis huius decimæoctauæ probationem adducunt.

[Dicunt primò, vnumquemque præcipuè verò personas publicas, obligari ad sui honoris defensionem: cessurum autem ad insigne dedecus Principis Veneti, si præcepto iniusto obtemperaret, & interdicti nullius obseruantiam permitteret: quam etiam rationem confirmant exẽplo hominis priuati, cui Doctor Nauarrus, consulit, vt non seruaret quandam excommunicationem nullam, *in cap. cum contingat, de rescriptis remedio 2. numer. 22. & 23.*]

Respondeo, demonstrent primum septem Doctores, præceptum Summi Pontificis iniustum, & interdictum nullum esse, quemadmodum euidenter & innumeris exceptionibus probat Nauarrus, illam censuram fuisse nullam, & tum consulant etiam ipsi vt non obseruetur. Sed cum illud non faciunt, nouerint ipsis omnium peccatorum, quæ contra diuinam Maiestatem propter illorum consilium admittuntur, culpam asscribendam esse.

Secundò dicunt: Quod Ciuitas, Regnum, siue Populus qui Fidem & Religionem Christianam recipit: simul etiam ius quoddam acquirat, vt cultus diuini exercitium, & Sacramentorum ministerium sit in eo loco, quasi fœdus quoddam ineatur inter Deum & ipsum populum, vt ille sit DEVS populi, & hic sit populus Dei. Id autem quod per hoc tam solenne pactum illis à Deo collatum est, non potest ipsis auferri sine culpa: quòd si de facto ipsis auferatur, possunt se defendere per vim, iuxta lumen naturæ.

Respondeo, quod illis incumbit, docere ac planū facere Christianæ Religionis exercitium, & Sacramentorum ministerium sine culpa ipsis ablata esse: quod quam-

quādiu non probant, præſumptio eſt pro Iudice. Et quemadmodū in veteri teſtamento quamuis foret fœdus ſolenne ictū inter Deum & populū, nihiloſeciùs quando Hebræi offendebāt Deū, peccatis præſertim publicis, Deus nolebat amplius & eorum ſacrificia, & feſtiuitates, alioſque ritus & ſacras cęremonias, ſicuti Iſaias 1. cap. & Malachias ſimiliter 1. cap. teſtantur. & eouſq; proceſſit, vt templū illorum deſtrui & igne abſumi pęrmiſerit, ne poſsēt amplius ſacrificare. Ita etiā quādo populus Chriſtianus diuinam Maieſtatē offendit, recuſans obedientiam præſtare Vicario ſuo, vult Deus, vt interdictum feratur, & nonnunquam vſqueadeò creſcit ira Dei, vt permittat regiones illas Turcarum aut Hæreticorum ſub poteſtati redigi, qui Eccleſias euertant, & ſanctæ religionis exercitium omninò tollant. Vtinam non cerneremus huiuſce rei tot exempla, quot hodie videmus.

Tertiò dicunt: In ſuſceptione Religionis aliud quoque fœdus oriri inter Sacerdotes & populum, vt nimis Sacerdotes ſe obligēt ad ſacra populo miniſtranda, populus verò ſe obliget ad ſuſtentandos Sacerdotes bonis temporalibus. Et quia in Dominio Veneto, populus obligationi ſuæ ſatisfecit, ſufficientes

redditus aſſignando Sacerdotibus & Religioſis: Idcircò non poſſunt hi ſine iniuſtitia, officio ſuo ſacris miniſtrandis deeſſe. Et quemadmodum Summus Pontifex iuſtè conqueri poſſet, ſi Veneti expellerẽt Sacerdotes & Religioſos, aut nõ permitterent ipſos redditibus ſuis gaudere; ita Veneti tolerare non debent, quod indeabeant, aut officium ſuum in Miſſis dicendis & diuinis officijs celebrandis, non exequantur.]

Reſpondeo: Hanc rationem, quemadmodum etiam præcedentes omnes, præſupponere, quod nulla interceſſerit culpa, propter quam iuſtè Dominium Venetum interdicto ſubijci potuerit: Vbi enim ſubeſt culpa, dubitari non poteſt de iuſtitia pœnæ. Et quemadmodum ſæpenumerò Summus Pontifex aut etiã Epiſcopus Sacerdotes corã prouẽtibus priuat, in toto vel in parte; nec poſſunt dicere ſe illis iniuſtè priuari, eò ꝙ propter ſuos labores ipſis debeantur, nec ipſi vlla in re deſint officio & miniſterio ſuo erga populũ; quia reſponderetur eis nõ ideo ꝙ populo non miniſtrauerint, ſed ob alia ipſorũ delicta ſuis eos prouentibus priuari: Ita quando Summus Pontifex locum aliquem interdicto ſubijcit, nequeunt populi prætexere id fieri non poſſe, eo quòd ipſi

ipsi officio suo in Sacerdotibus alendis non desint: quia respondetur, non auferri illis diuinorum officiorum exercitium, quòd Sacerdotibus sufficienter non prouiderint, sed vt hac ratione alia ipsorũ, aut Principis, cuius gubernationi subsunt, peccata puniantur. Et ne pluribus, quemadmodum in præfatione dictũ est, hi septem Doctores defecerũt in eo quod potissimum erat: quam enim asserunt notoriam iniustitiam præcepti, & nullitatẽ manifestam interdicti, non præsupponere, sed probare ac demõstrare debuerant.

PROPOSITIO DECIMANONA.

INterdictum est noua censura quædã in Ecclesia, & quæ, si quis debita cum discretione ea non vtatur, cedit ad notabilẽ eiusdem Ecclesiæ destructionem.

RESPONSIO.

Dicunt septem Doctores interdictum esse censuram nouam, & tamen confitentur ipsam in vsu fuisse tempore Alexandri III. an. 1170. ita, vt minimùm, 430. annos antiquitatis ei assignent: non debet autem appellari nouũ quod amplius quadringentis annis durauit: maximè cũ du-

bium non sit, interdictum multò etiã antiquius fuisse: Nam Alexãder loquitur ibi de eo tanquam de re vsitata & iamdudum inchoata: cap. *Nõ est vobis de Spõsalib. & Matrimon*. Et notandum est, quod in hoc capitulo Summus Pontifex Alexander III. in Angliam interdictũ tulerit, quod Rex Angliæ propter discordiam quæ inter ipsum & filios eius suborta fuerat, vxores eorũ detineret: vbi si habuisset Rex hos septem Doctores pro consiliarijs, dixisset, ad temporalia id pertinere, nec Summum Pontificem posse propterea interdictũ ferre: sed tum maior erat in hominib⁹ simplicitas & perfectior obedientia.

Quid verò dicent septem Doctores, si demonstremus, interdictum centum annis prius in vsu fuisse? Quis enim ignorat Gregorium VII. centum annis ante Alexandrum III. vixisse: & prædictum Gregorium in Poloniam interdictum tulisse, quod integro triennio perdurauit? nec tamen Gregorius VII. primus censuræ huius auctor fuit, quia apparet illum ea vti tanquam re prius vsitata. Exemplum etiã S. Augustini, qui Comiti Bonifacio vsum Sanctissimæ communionis, & vniuersæ domui eius, ne ad altare oblatio illorum susciperetur, interdixit, quemadmodum legimus Can. *Miror 17. q. 4*. Et in epist. 185.

S. Au-

S. Augustini, quamuis non probet vsum interdicti localis, ostẽdit nihilominùs vsum interdicti personalis in Ecclesia extitisse ante mille ducentos annos. Et si Sancto Basilio in primo sermone de Ieiunio: licuit probare ieiuniũ antiquitate Mundum ipsum adæquare, idcircò quod primum præceptum homini à Deo datum fuerit ieiunium siue abstinentia ab esu arboris scientiæ boni & mali: licitum etiam nobis erit probare interdictum fuisse primam pœnam quam Devs peccato inflixit, quando primis parentibus interdixit ingressum terrestris Paradisi, qui erat figura Ecclesiæ, & gustum arboris vitæ, quæ Sanctissimum altaris Sacramentu præsignabat, & hęc dicta sint quoad primam huius propositionis partem.

Quoad alteram verò, vt septem Doctores probarent, interdicto eum discretione vtendum esse, ostendunt primò rigorem interdicti temperatum fuisse à Gregorio IX. Innocentio IV. & Bonifacio VIII. Deinde repetunt illud, quod superiùs dixerũt, ex cap. *alma mater. de sentent. excommunic. in 6.* colligi, quod nimirũ secũ adducat multa inconuenientia. Quæ duo & vera sũt, & satis superq; de ijs supra disseruimus: Postremò adducunt quædam exempla interdictorum, quæ nõ fue-

rint obseruata, non permittentibus Principibus vt obseruarentur: Concludunt autem dicendo, quendam Ludouicum Richeomum Societatis IESV Prouincialem, in Apologia quam scripsit ad Regem Franciæ laudare, atque commendare factum Regis Ludouici XII. & illud omnibus regibus ad imitandum proponere, atque insuper affirmare Societatis suę homines imitaturos fore Frãcos Regis illius subditos, si fortè Summus Pontifex Regnum Franciæ oppugnare moliretur.

Ad quod responderi potest: Etiamsi bis terve interdictum obseruatum non fuerit, sæpè tamen ac sæpiùs obseruatum fuisse. Sanctus Ioannes autem in 3. Epistola vnumquemque fidelem sic adhortatur. *Charissime noli imitari malum, sed quod bonum est*. In Hispania obseruatum fuisse anno millesimo ducentesimo octuagesimotertio, & 1357. testatur Ioannes Mariana in libr. 14. cap. 7. & lib. 17. cap. 1. historiarum Hispanicarum. Omitto autẽ repetere exẽpla superiùs adducta de regnis Siciliæ & Poloniæ. Quod attinet ad Ludouicũ Richeomũ, moneo primum septẽ Doctores, vt meminerint diuinũ esse præceptũ non loqui contra proximum falsum testimonium. Nec possum non fateri valdè me miratum esse, quod homines Religiosi & Theo-

& Theologi, nulla tacti fuerint religione siue conscientia, in ijs asserendis quæ falsa sunt, idque cum præiudicio famæ alterius Religiosi & Theologi: Vt ergo veritas manifestè perspiciatur: quemadmodum paulò ante septem Doctorum pręcisa verba retuli, quoad id quod P. Ludouico Richeomo obijciunt: ita nūc eiusdem Patris verba ipsa primum lingua Gallica, qua scripsit referam, ac deinde in Latinam conuertam. Est itaque sciendum hominē quendam contra Patres Societatis libellū edidisse, & inter alia quibus eos apud Regem Christianissimū in inuidiam trahere & exosos reddere conatur, quæsiuisse ab eis quid facerent, si talis aliquis summus Pontifex insurgeret, quales fuerunt Bonifacius VIII & Iulius II. ac censuris molestare Regem Henricum IV. quemadmodū Bonifacius Philippum Pulchrū: & Iulius Ludouicum XII. molestauit.

Fuit autem hæc interrogatio similis illi, quam Herodiani Christo Domino nostro fecerunt quęrentes. *Licetne censum dari Cæsari an non?* Huic interrogationi P. Richeomus cap. 24. Apologię suæ respondet his verbis. *Nous ferions pour dire cecy en passant, ce que firent alors les bons Ecclesiastiques, & bons François auec le Roy Philippes le Bel, & Louys douziesme; qui defendans leurs droicts, ne*

quitterent iamais le respect du sainct siege. Hoc est. *Nos faceremus, vt illud obiter attingamus, quod tum fecerũt boni Ecclesiastici, & boni Frãci vnà cum Rege Philippo Pulchro. & Ludouico XII. qui iura sua defendentes, sanctæ sedis reuerentiam nunquam deposuerunt*. Quæro nunc vbi est, quod vos dicitis Ludouicũ Richeomum laudare & cõmendare factũ Regis Ludouici XII. vbi est laus hæc & commẽdatio in verbis illius? non est ibi laus vlla sed vestra fictio. Similiter vbi est illud quod vos asseritis, ipsum omnibus Regib' factũ illud ad imitandum proponere? Extatne vel vestigiũ aliquod huius rei in verbis istius Religiosi? cur ergo ausi estis calũniari proximũ sine vlla causa? vbi est etiã illud quod additis, eundẽ Religiosum dicere, Iesuitas imitaturos esse Frãcos Regis illius subditos, si summus Pontifex oppugnare cogitaret Regnũ Frãciæ? cur autẽ omittitis verba illa *boni Ecclesiastici & boni Franci*? Sanè videre non possum quomodo Religiosus ille interrogationi tã captiosę, prȩsertim cũ ipsi Regi scriberet, maiori cũ prudẽtia & circũspectione respõdere potuisset. Non enim dixit, ꝙ partes Summi Põtificis secuturi essent, ne Regẽ offenderet: nec Regis partes secuturos esse affirmauit, ne læderet propriã conscientiã; nec dixit ꝙ facturi essent quod tũ fecerũt Ecclesia-

clesiastici & Frãci, sed ꝙ fecerũt boni Ecclesiastici & boni Frãci: quia sciebat quod tũ etiã multi Ecclesiastici adulabãtur Regi, atq; illi obtẽperabant in ijs in quib⁹ nõ erat necessariũ, sed erãt præterea alij boni, qui Regẽ quidẽ diligebãt, sed nõ adulabãtur ei, nec illũ decipiebant; quemadmodũ etiã hodie inter Ecclesiasticos obligationis ac professionis suæ parũ memores, nõ desunt boni, quorũ vn⁹ fuit optim⁹ ille ac venerabilis senex Cardinalis Veronẽsis, q licet tenerè diligeret Rẽpublicã Venetã, ipsam tamẽ iniustã causam fouere fatebatur. Dicit igitur P. Richcomus, ipsos facturos esse quod boni tum fecerunt, indicare volẽs bonos Ecclesiasticos obtemperasse Summo Pontifici, vt erãt obligati, alioqui nõ fuissent boni Ecclesiastici. Qui etiã tanquam boni Franci consiliũ prudẽs Regi suo suggesserunt, vt cũ Patre suo spirituali in concordiam rediret. Atque hoc pacto iura Regis ita defenderunt, vt tamẽ reuerentiæ sanctæ sedis Apostolicæ, nunquam obliuiscerentur.

Cum igitur iam responderim septem Doctoribus, reliquum est vt Lectores rogem, eos præsertim qui serenissimã Rempublicam Venetam moderantur, vt considerantes quanti ponderis & momenti sit præsens controuersia, non cõtenti sint

suorum

ſuorum tantum Theologorum ſcripta legere, ſed noſtras etiam legant reſponſiones, & depoſitis tãtiſper proprijs affectionibus, æquitatis libra ſanctæ fidei lumine illuſtrata, examinent & ponderent rationes vtriuſque partis: forſitan benedictus Deus faciet vt cognoſcant, quę modo non cognoſcunt: ſciant verò Deum Principes illos populoſq́ue, qui Doctores ſibi adulantes, & vt inquit Apoſtolus, *prurĩetes auribus* amplectuntur, hac pœna afficere, vt patiatur eos decipi atque illudi cum detrimẽto ac periculo totius regni & vitæ. Cuius rei clariſſimum in 3. libr. Regum cap. vlt. exemplum legimus: vbi narratur Regem Iſrael noluiſſe audire Prophetam vera prædicentem, ſed illos qui placentia ſibi prophetabant, quamobrem DEVS ad punitionem illius permiſit vt quadraginta Prophetæ eum deciperent, victoriam ei ex parte Dei prędicẽtes, quod contra euenit: nam & exercitus eius profligatus, & ſimul ipſe interemptus fuit, ſicq́ue regnum ſimul & vitã amiſit. Nolo autem applicare exemplũ hoc ad noſtra tẽpora, ſed ſuppliciter atque humillime precor Patrem miſericordiarũ, vt pijs oculis præſentes miſerias intueatur, nec permittat vt de malis ſuorum fidelium hoſtes fidei, lætentur, & gaudeant. Amen.

RESPON-

RESPONSIO AD OPPOSITIONES F. PAVLI SERVITAE, aduersus scripta

CARDINALIS BELLARMINI.

FRATER Paulus Venetus Ordinis Seruorum, cum considerationes quasdam Ioãnis Gersonis, & simul præfationem quandam in Summum Pontificem contumeliosam, scandalosam, & hæreticam illius qui easdem considerationes vulgari lingua in lucem emiserat, defendendam suscepisset, pluribus in locis responsiones meas redarguit. Cui sicut operæ pretium non est, eum honorem exhibere vt singulis eius verbis respondeatur, ita committendum non est, vt eius saltem calumniæ non detegantur, & palam in orbis totius conspectum proferantur. Quapropter summa cum breuitate illas tantũ perstringere aut potius delibare, quantum ad illas cognoscendas satis fuerit, decreui.

Primum fol. 2. pagina 2. reprehendit, quod dixerim Gersonis Cõsiderationes, aut non pertinere ad rem præsentem, aut errores continere. [Si inquit ille, nó pertinent

tinent ad rem propositam, cur de ijs ita anxius est? cur illas cōfutare molitur, semper eius doctrinæ contradicit, nunquam verò demonstrat, illā huc non pertinere.]

Imò vero demonstraui & planum feci, primam, secūdam, tertiam, cæterasq; considerationes nihil ad rem facere, cū nemo illas neget, ac proinde non has refello, sed eas quæ ad rem propositam spectant, & errores continent; quemadmodum ex responsione mea liquet.

Fol. 2. pag. 2. dicit [oppositiones meas ea supponere quæ ex contextu appareant falsa, nimirum quod Gerson scripserit eas considerationis tempore schismatis.] Gerson natus est, vt colligitur ex Trithemio de viris illustribus, Anno Dñi 1363. Schisma verò initium sumpsit An. Dñi. 1378. quādo Antipapa Clemēs VII. creatus fuit contra Papam Vrbanum VI. ex quo colligitur, quādo Schisma cępit, Gersonē fuisse annorū quindecim, nec eo tempore adhuc scribere potuisse: durauit Schisma plus quinquaginta totos annos sub Antipapa Clemēte VII. qui vixit annis XVI. & Benedicto XII. qui vixit an. XXX. & Clemente VIII. qui vsque ad depositionē suā quinq; annos exegit. Finem igitur accepit Schisma Anno Dñi 1429. quod tempus vitæ Gersonis nō excessit, cū is mortē obierit

eodem

eodem anno 1429. Itaq; Gerson quæcunque scripsit, tempore Schismatis scripsit. Atque idcircò falsum non est, quod dico considerationes illas schismatis tempore conscriptas esse, sed falsum est quod ait F. Paulus, cum nullo fundamento nixus cōtradicat.

Fol. 3. pag. 2. dicit [se valdè mirari quod inter illas sex species libertatis, libertatem Ecclesiasticā nō numerauerim.] Ad quod Respondeo me locutum fuisse de illa dūtaxat libertate quā prætexere possunt Veneti, atq; id est causæ cur dixi, vel priuatus quis, vel Respublica, id est vel Respublica vel personæ illius particulares: nec dubiū est Remp. Venetam sibi libertatem Ecclesiasticam nō arrogare. Dico deinde, q̃uis nominatim nō expresserim libertatē Ecclesiasticā, quia opus non erat propter rationem antedictam: illā nihilominus sub vltima specie cōprehendi, videlicet sub libertate Principis absoluti, nullū agnoscentis superiorē: quia libertas Ecclesiastica principaliter residet in Sūmo Pontifice atque ab illo in omnes Ecclesiasticos, Clericos puta & Monachos deriuatur. Nec aliud intelligimus per libertatem Ecclesiasticam præterquam immunitatem & exemptionem, qua exempti sunt à iugo potestatis sæcularis. Et quamuis aliquan-

aliquando Principes sæculares existimauerint penes se potestatem esse iudicandi etiam Ecclesiasticos tanquam suos subditos, saltem quoad temporalia: & nonnulli ex Imperatoribus conati fuerint sibi de facto subijcere Summum etiã Põtificem: nihilominus declarant & fatentur omnes Doctores Catholici, Summum Pontificẽ esse Principem absolutum, nec agnoscere superiorem in terris, non modò in spiritualibus, verumetiam in temporalibus: & pari ratione cæteros Ecclesiasticos, tanquam membra huius capitis, nullum sæcularem Principem pro legitimo superiori agnoscere.

Fol. 4. dicit [Multos Summos Pontifices in præceptis suis, & etiam in materia fidei, errauisse, ac proinde condecens non esse vt ipsis obtemperetur nisi limitatè.] Ex hoc perspici potest reuerẽtia F. Pauli, quã defert Summo Ecclesiæ Capiti, quandoquidem non contentus Cardinalem calumniasse, calumniam insuper Summis Pontificibus intentat. Cum potuerit in libris nostris, quos se vidisse inficias ire nequit, cum illos alijs in locis citet, legere quid huic calumniæ respondendum sit, cum in illis omnes hæ obiectiones simul cum multis alijs Lutheranorum argumentis refellantur & confutentur. Inspiciatur

4. lib.

4. libr. de Pontifice à cap. 8. vſque ad capit. 14. vbi defenduntur omnes hi Pontifices, quos Lutherani primum & nunc F. Paulus arguit. Quod ſi F. Paulo non placebat illa defenſio, debebat illam oppugnare, confutare, vt ſe tantò clarius & apertius Summorum Pontificum hoſtem eſſe demonſtraret.

Fol. 5. pag. 2. dicit [me artificiosè commutaſſe verba interpretis Gerſonis: quia cùm ille dixiſſet Summum Pontificem Venetorum Rempublicam excommunicaſſe: ego dicam ipſum Reipublicæ capita excommunicaſſe: ex eo autem infert, me hoc artificio contegere voluiſſe errorem quendam à Summo Pontifice (vt ipſe ait) commiſſum, in excommunicanda vniuerſitate, cum iuxta Theologorum & Canoniſtarum doctrinam excommunicandæ ſint perſonæ particulares.] Reſpondeo, mihi ne in mentem quidem veniſſe huiuſmodi artificium, tantum abeſt vt illo vſus fuerim. Quando reſpõſionem illam ſcripſi, necdum videram breuia Apoſtolica, quorum vnum præſentatũ fuit die Natalis Domini, alterum 25. de Februarij: ſed ſolum Monitorium 17. Aprilis publicè promulgatum: & quia in Monitorio Dux & Senatus, qui Rempublicam gubernant, excommunicantur,

idcirco dixi, Reipublicæ capita excommunicata fuiſſe. Quod autem in Breuibus Dux & Reſpublica nominentur parum intereſt, cum ipſemet Summus Pontifex in Monitorio ſatis declarauerit, ſe per nomen Reipublicæ intelligere Senatum, in quo latæ ſunt leges, quæ huic excommunicationi cauſam attulerunt. Et quamuis Theologi & Canoniſtæ aſſerant collegium vel vniuerſitatem excommunicari non debere, cum id vetitum ſit cap Romana. *de ſententia excommunicationis in 6.* ſed particulares duntaxat perſonas: Nihilominus ſummus Pontifex huic legi non ſubiacet, quemadmodum rectè notat Syluester in verbo, *excommunicatio, primo numero 10.* & præterea tam Syluester quam alij Doctores docent, poſſe vniuerſitatem etiam excommunicari, quando ita limitatur excommunicatio, vt non niſi noxios includat: ſic autem fecit Summus Pontifex in Monitorio, cum dicit, ſe Ducem & Senatum ſtatutarios excommunicare. Vbi per verbum illud *ſtatutarios* declarat ipſum non comprehendere ſub illa excommunicatione niſi illos tantummodo ſenatores, qui ſint culpæ obnoxij, qui nimirum ad illarum legum lationem vota dederint, aut alia ratione concurrerint. Itaque Fr. Paulus

Paulus potuisset abstinere ab hac calumnia.

Fol. 6. pag. 1. culpat Fr. Paulus [quod Venetorum leges iniquas & impias nominauerim, cum his titulis eas Summus Pontifex in Monitorio suo & breuibus non appellauerit, ad quem, iuxta meam doctrinam, spectabat de legibus Principum iudicium ferre: miratur etiam cur non probem eas tales esse, puta iniquas & impias.] Respondeo F. Paulum non recordari verborum Monitorij, ac proinde reducam ipsi ea in memoriam. Inter alia dicit Sanctitas sua de legibus illis sequentia. *Cumque præmissa in aliquibus Ecclesiarum iura, etiam ex contractibus initis ipsis Ecclesijs competentia auferant, & præterea in illis & alijs Sedi Apostolicæ, ac nostræ auctoritati, & Ecclesiarum iuribus, & personarum Ecclesiasticarum priuilegijs præiudicium inferant*, hoc est: leges illas aliqua ex parte iura Ecclesiarum, quæ illis ex contractibus initis debeantur tollere, authoritati Sedis Apostolicæ, iuribus Ecclesiarum, & personarum Ecclesiasticarum priuilegijs præiudicare. Certum autem est illam legem quæ iura sua alteri tollit, & alijs præiudicat, mereri nomen

iniquæ: illam etiam quæ ius non personæ alicuius profanæ, sed Ecclesiæ, quæ domus Dei est, tollit, & non cuicunque personæ, sed Dei vicario, iuribus domus Dei, & priuilegijs Ministrorum Dei, quæ omnia in Devm redundant, præiudicat, nõ modò iniquam, verumetiam impiam esse. Itaque secundum verba Monitorij legibus illis rectè conuenit hic titutulus, vt iniquæ ac impiæ nominentur. Nec solum Summus Pontifex illas iniquas & impias esse declarat, adiungit etiam, pernitiosas & scandalosas esse, cùm ait. *Ac ea omnia in ipsorum Ducis & Senatus animarum pernitiem & scandalum plurimorum tendant.* Itaque immerito Fr. Paulus accusat me immodestiæ, cum potius meam culpare debuerit nimiam modestiam, quod subticuerim, leges illas esse scandalosas & pernitiosas. Tales autem eas esse, non mearum partium est exactè probare, sed vestrarũ est contrarium docere, cum accusatorum munus obeatis. Videor tamen mihi id obiter satis probasse, quando dixi, illas meruisse, vt auctores earum publicè à Summo Iudice, qui locum Dei obtinet in terris, excommunicarentur: & quamuis authoritas hæc perexiguæ sit æstimationis apud Fr. Paulum, suosque collegas, apud
bonos

bonos tamen Catholicos maximi momenti eſt. Eodem in loco verum non eſſe contendit illud quod ſcripſi, legem quandam Mauritij Imperatoris à S. Gregorio aſperè reprehenſam fuiſſe: atque vt verum non eſſe demonſtret, multa recitat ex epiſtol. 61. 2. libr. in qua Sanctus Gregorius ſe indignum Seruum Imperatoris appellat, & ſe præcepto illius quoad legis illius publicationem obtemperaſſe affirmat. Itaque concludit F. Paulus non fuiſſe illam aſperam reprehenſionem ſed humilem tantum demonſtrationem.

Reſpondeo, Fr. Paulum demonſtrare ſe oblitum eſſe grammatices, dum nimis immergitur in politica: nam aſperum & humile non ſunt contraria, ſi dixiſſem Sanctum Gregorium ſuperbè atque arroganter Imperatorem reprehendiſſe, tum meritò diceret reſponſionem illius non fuiſſe ſuperbam aut arrogantem, ſed humilem ac modeſtam: ſed cum dico aſperam fuiſſe, hoc eſt, grauem, acrem, ingratam, vehementem, non eſt quod conqueratur, cum fieri poſſit, vt ſimul fuerit aſpera & humilis, conueniens & vehemens. Sed verba ipſa epiſtolæ Sancti Gregorij, declarabunt, fuerit aſpera nec ne. Dicit igitur. *Quam conſtitu-*

tionem, ego, fateor, Dominis meis, vehementer expaui, quia per eam cælorum via multis clauditur. Quaſi diceret. Maieſtas veſtra legem quandam tulit, quam ſine horrore legere nequiui, cum illa ſalutis iter multis præcludat. An non eſt aſpera reprehenſio Imperatori obijcere legem ipſius multis cauſam eſſe ſempiternæ perditionis? ac Summum Pontificem illam ſine horrore legere nequiuiſſe? Pergit Sanctus Gregorius, & introducit Chriſtum Imperatori beneficia in ipſum collata, & ingratitudinem, qua illa remetiatur exprobrantem. *Reſpondebit Chriſtus dicens. Ego te de Notario Comitem excubitorum, de Comite excubitorum Cæſarem, de Cæſare Imperatorem, nec ſolum hoc, ſed etiam Patrem Imperatorum feci, ſacerdotes meos tuæ manui commiſi, & tu à meo ſeruitio milites tuos ſubtrahis?* An non eſt aſpera reprehenſio in memoriam redigere Imperatori quod ab humillima conditione ad Imperium à DEO ſublatus fuerit, & ipſe in tanti beneficij compenſationem publica lege milites ſuos ab eiuſdem DEI ſeruitio prohibeat? Nec his Sanctus Gregorius contentus eſt, adiungit enim, & monet Imperatorem, vt inquirat, num aliquis Principum vnquam ſimile quid molitus

litus

litus fuerit, inferre volens, neminem id fecisse præter vnicum Iulianum Apostatam Christi, & Christianorum omnium hostem capitalem: quemadmodum idem Sanctus Gregorius clarius & apertius dicit in epistola sexagesimaquarta, quæ sanè grauis punctura est, & aspera reprehensio. Denique diuinum ei ac finale iudicium comminatur, in quo quamuis cætera omnia peccata illi dimissa fuerint, hoc vnum tamen sufficiens esse affirmat ad condemnationem illius. *Cùm tremendus iudex apparebit, si omnia peccata dimiserit, & solum hanc legem contra se dixerit esse prolatam, quæ rogo erit excusatio?* Ex iam dictis euidenter satis patet in Epistola S. Gregorij contineri asperam reprehensionem, non simplicem demonstrationem. Ad id autem quod F. Paulus demonstrare nititur, Sanctum Gregorium seruū se nominare Imperatoris, atque illi subiectum fuisse ac obtemperasse: dicimus idem monstrare conatum esse Caluinum hæresiarchā, & ipsa verba eiusdem epistolæ 61. libr. 2. adducere, quemadmodum videri potest, in ipsius institutionibus lib. 4. cap. 11. num. 12. Dicimus insuper mirum non esse, Sanctum Gregorium appellare se Imperatoris seruum, cum se nominet

etiam seruum seruorum DEI. & Ioannes Diaconus libr. 4. capit. 58. in vita Sancti Gregorij testetur sanctissimum hunc Pontificem solitum fuisse nominare omnes Sacerdotes Fratres, omnes clericos filios, omnes laicos dominos suos, & tamen nunquam concedet Fr. Paulus, S. Gregorium omnibus laicis subditum fuisse: quemadmodum etiam Apostolus se Corinthiorum seruum appellat, 2. Cor. 4. quibus nihilominus comminatur se ad illos cum virga venturum esse tanquam superiorem, 1. Cor. 4. Dicimus præterea Mauritium Imperatorem tyrannicè oppressisse Ecclesiam, quamobrem S. Gregorius cæterique Ecclesiastici plurima tolerare cogebantur, eique obtemperare, ac subiecti esse de facto, quamuis de iure non essent, quod etiam dicit ipse B. Gregorius in expositione Psal. 101. qui est vnus ex septem pœnitētialibus: vbi declarans hunc versum. *Tota die exprobrabant mihi inimici mei*, inquit: *Cōcitauit enim aduersus Ecclesiam DEI non solum innumerabilem populi multitudinem, verùm etiam, si fas est dicere, regiam potestatem, nulla enim ratio sinit, vt inter Reges habeatur, qui destruit potius quam regat imperiū.* Et paulo pòst. *Contra Catholicam veritatem sua furore tyrannidis efferatur. In tantum aūt sua temeritatē extendit vesania,*

nia, vt caput omnium Ecclesiarũ Romanã Ecclesiam sibi vendicet, & in Domina gentiũ terrenæ ius potestatu vsurpet. Et paulò inferiùs, declarans versum: *Initio tu Domine terram fundasti* Sic ait: *Sunt etiam portæ inferi quædam potestates huius mundi, quid enim Nero, quid Diocletianus, quid denique iste qui hoc tempore Ecclesiam persequitur? nunquid non omnes portæ inferi?* Vnde idem S. Gregorius, quando per diuinum iudicium Mauritius simul cum vxore & omnibus filijs peremptus fuit: ita scribit ad Leontiam noui Imperatoris vxorem. *Quæ lingua loqui, quis animus cogitare sufficiat, quantas de serenitate vestri Imperij omnipotenti Deo gratias debeamus, quod tam dura lõgi temporis pondera ceruicibus nostris amota sunt?* lib. 11. epist. 44. indict. 6. & in epistola præcedente ad Phocam nouum Imperatorem scripta, sic ait. *Remoto iugo tristitiæ ad libertatis tempora sub Imperiali benignitatis vestræ pietate peruenimus.* & in eadem epistola scribit ad Imperatorẽ, ne mirum ei videretur quod nullũ in aula ipsius Apostolicum Nuntium inuenisset, quòd nimirum nemo ausus esset imperante Mauritio illuc se conferre. Ex his & similibus verbis quilibet intelligere potest S. Gregorium, quando dicebat, Deum Sacerdotes suos Mauritio subiecisse, dicere voluisse; quod DEVS dunta-

etiam seruum seruorum DEI. & Ioannes Diaconus libr. 4. capit. 58. in vita Sancti Gregorij testetur sanctissimum hunc Pontificem solitum fuisse nominare omnes Sacerdotes Fratres, omnes clericos filios, omnes laicos dominos suos, & tamen nunquam concedet Fr. Paulus, S. Gregorium omnibus laicis subditum fuisse: quemadmodum etiam Apostolus se Corinthiorum seruum appellat, 2. Cor. 4. quibus nihilominus comminatur se ad illos cum virga venturum esse tanquam superiorem, 1. Cor. 4. Dicimus præterea Mauritium Imperatorem tyrannicè oppressisse Ecclesiam, quamobrem S. Gregorius cæterique Ecclesiastici plurima tolerare cogebantur, eique obtemperare, ac subiecti esse de facto, quamuis de iure non essent, quod etiam dicit ipse B. Gregorius in expositione Psal. 101. qui est vnus ex septem pœnitētialibus: vbi declarans hunc versum. *Tota die exprobrabant mihi inimici mei,* inquit: *Cōcitauit enim aduersus Ecclesiam DEI non solum innumerabilem populi multitudinem, verùm etiam, si fas est dicere, regiam potestatem, nulla enim ratio sinit, vt inter Reges habeatur, qui destruit potius quam regat imperiū.* Et paulo pòst. *Contra Catholicam veritatem suæ furore tyrannidis efferatur. In tantum aūt sua temeritatē extendit vesania,*

nia, vt caput omnium Ecclesiarũ Romanã Ecclesiam sibi vendicet, & in Domina gentiũ terrena ius potestatis vsurpet. Et paulò inferiùs, declarans versum: *Initio tu Domine terram fundasti* Sic ait: *Sunt etiam portæ inferi quædam potestates huius mundi, quid enim Nero, quid Diocletianus, quid denique iste qui hoc tempore Ecclesiam persequitur? nunquid non omnes portæ inferi?* Vnde idem S. Gregorius, quando per diuinum iudicium Mauritius simul cum vxore & omnibus filijs peremptus fuit: ita scribit ad Leontiam noui Imperatoris vxorem. *Quæ lingua loqui, quis animus cogitare sufficiat, quantas de serenitate vestri Imperij omnipotenti Deo gratias debeamus, quod tam dura lõgi temporis pondera ceruicibus nostris amota sunt?* lib. 11. epist. 44. indict. 6. & in epistola præcedente ad Phocam nouum Imperatorem scripta, sic ait. *Remoto iugo tristitiæ ad libertatis tempora sub Imperiali benignitatis vestræ pietate peruenimus.* & in eadem epistola scribit ad Imperatorẽ, ne mirum ei videretur quod nullũ in aula ipsius Apostolicum Nuntium inuenisset, quòd nimirum nemo ausus esset imperante Mauritio illuc se conferre. Ex his & similibus verbis quilibet intelligere potest S. Gregorium, quando dicebat, Deum Sacerdotes suos Mauritio subiecisse, dicere voluisse; quod DEVS duntaxat

xat permiserat, vt essent ipsi de facto subiecti, atque idcircò necessarium illis foret tolerare iugum tyrannicum, quemadmodum antiqui tyrannidem Neronis & Diocletiani sustinuerant: atque ita obedientiam illam quã S. Gregorius Mauritio præstitit non debitam, sed violentam fuisse constat.

Fol. 7. Opponit se F. Paulus Decretali Papæ Innocent. 3. è quá ego citaueram ca. *Nouit. de iudicijs*, vt probarem Summum Pontificem posse omnium Christianorũ Principum peccata mortalia corripere, & si hac ratione non corrigantur, censuris Ecclesiasticis cogere posse ad obtẽperandum, ac primũ multas historias ac prælia inter Reges Franciæ & Angliæ commissa enumerat, vt suã eruditionem ostentet, ac volumen suũ latiùs extendat. Deinde prędictam decretalem carpit, docetq; illam defendi non posse, si intelligatur ita vniuersaliter quemadmodum verba illius sonant.] ad quæ non respondeo, cum Innocentius III. satis defendatur, ab insigni atque excellenti suamet authoritate, probitate, ac scientia, maximè cum illa decretalis eius inserta sit corpori Iuris Canonici, quamobrẽ improbari nõ potest, nisi ab eo qui se à Sãcta Ecclesia alienum esse declaret. Ad me verò spectat respõdere ad illa

qua

quæ is ſubdit, cum dicit [me non rectè ex illa decretali Innocentij collegiſſe Summum Pontificem, omnium totius mundi Principum peccata corripere poſſe: hoc enim ſi verum eſſet, vtiq; poſſet Summus Pontifex Regem etiã Turcarum & Perſarum arguere atque excommunicare: non dicit autem Innocentius, *omnes homines*, ſed *omnes Chriſtianos*, nec adijcit totius mũdi. Quamombrem infert me ampliaſſe & reſtrinxiſſe ſenſum illius decretalis: reſtrinxiſſe, quia excluſerim priuatos; ampliaſſe, quia extenderim eam ad Principes non Chriſtianos.]

Reſpondeo me nõ reſtrinxiſſe ſenſum Decretalis, nec enim priuatos excluſi, ſed propoſitionem particularem ex vniuerſali collegiſſe, quemadmodũ ſi quis aſſerat omnia animantia ſenſu prædita eſſe, rectè hinc colligit & probat omnes homines ſenſu præditos eſſe, nec tamen propterea negat cætera animantia ſenſu carere. Eodem modò probaui Summum Pontificem omnes Principes poſſe reprehendere, illam ab cauſam, quod Innocentius affirmet ipſum quemlibet Chriſtianum etiamſi Princeps ſit increpare poſſe, nec ideo negaui ipſum priuatos homines arguendi poteſtatem non habere. Nec etiam ſenſum Decretalis ampliaui,

quia

quia quamuis Innocentius vno in loco dicat, *Quemlibet Christianum*, in alio tamen vniuersaliter dicit, *quemlibet*, & adijcit ne Principes quidem excipi debere: Quando insuper dico Principes totius mundi, ita intelligendum est, de Principibus qui censurarum capaces sunt: Vt autem agnoscat F. Paulus conuenire sibi reprehensionem illam Apostoli, 1. Timot. 6. cum ait, *Languēs circa quæstiones & pugnas verborum*, consideret cauillationes suas etiam Apostolis & ipsi Christo obijci posse. Quando Apostolus 2. Cor. 10. inquit. *In captiuitatem redigentes omnem intellectum*. F. Paulus dicere poterit hoc falsum esse, quandoquidem Angeli quoque præditi sint intellectu, nec tamen captiuitatis huius capaces sunt. Et quando idem eodem in loco ait: *In promptu habentes vlcisci omnem inobedientiam*. F. Paulus hanc eius sententiam irridebit dicetque, Apostolum non potuisse punire inobedientiam infidelium. Quando insuper ad Rom. 1. dicit: *Fides vestra annunciatur in vniuerso mundo*. F. Paulus altercabitur cum Apostolo, opponetque, fidem Romanorum nec in dimidia mundi parte tunc temporis cognitam fuisse. Quando denique Christus inquit Marci vltimo. *Prædicate Euangelium omni creaturæ*. F. Paulus hanc inferre poterit consequētiam.

tiam. Ergo Apostoli prædicaturi erant bestijs? arboribus? lapidibus? elementis? Itaque tales eius argutiæ potius sunt inanium sophistarum, quam grauium Theologorum.

Fol. 9. Posteaquam examinasset decretalem Papę Innocentij III. progreditur ad examinandam, aut vt verius dicam calumniandã decretalem Bonifacij VIII. quæ incipit: *Vnam sanctam de maiorit & obedient.* circa quam lectores remitto ad Canonistarum scripta: sed paulò pòst verba mea calumniatur quando dixi, quamuis Principes absoluti neminem temporalem Principem superiorem agnoscant, oportere tamen, vt Summum Pontificem totius Christianitatis caput agnoscant: ibique subtiliter distinguit significationes, verbi, *superiorem*, ac denique cum Lutheranis concludit: sensum rectum, in quo Principes agnoscere debeant Summum Pontificem loco Superioris, hunc esse, quando scilicet Superior, in ea significatione accipitur, vt denotet eum qui legẽ Dei doceat, Sacramenta ministret, & vniuersaliter ad salutẽ homines dirigat.] Ad quam illius declarationem respondeo, in hoc sensu Summũ Pontificem non aliter superiorem futurum esse, quam cæteros Pastores simplices, qui aliam potestatem

ſtatem non habent, quam Sacramenta miniſtrãdi & verbum Dei docendi: ſi hoc vnum excipias, quod Summus Pontifex vniuerſalius officium hoc homines ad ſalutis ſemitam dirigendi exercere poſſet. Niſi fortè F. Paulus per illa verba, *vniuerſaliter ad ſalutem homines dirigit*; intelligat poteſtatem illam coactiuam, quam ſummus Pontifex habet in omnes Chriſtianos, etiam Principes abſolutos quoad ſpiritualia, necnon etiam quoad temporalia, ſaltem in ordine ad ſpiritualia. Nec opus eſt, vt hoc in loco latiùs excurram, cũ de his fusè lateque in controuerſijs diſſeruerim.

Quod verò ad vocabulum *Chriſtianitatis* attinet, affirmat F. Paulus per Chriſtianitatem intelligi poſſe, non modò Eccleſiam Chriſtianam, ſed etiam dominia & Regna Chriſtianorũ, & putat nõ rectè dici, Summum Põtificem eſſe caput Dominiorum & Regnorum totius Chriſtianiſmi: At ſi Chriſtiani, quatenus Chriſtiani, membra ſunt Chriſti ſanè propriè atque vt Theologi aiunt, formaliter Chriſtus eſt caput Chriſtianitatis, eſt caput omniũ Chriſtianorũ, eſt caput omnium Regnorum & Dominiorum Chriſtianorum. Quia verò Summus Pontifex eſt caput viſibile, loco Chriſti, eiuſdẽ corporis myſtici,

Rici, necessariò inde sequitur Summum Pontificem esse caput Christianitatis, omnium Christianorum, & omnium Regnorum & Dominiorum Christianorũ. Hinc Eusebius in Chronico quod S. Hieronymus in Latinam linguam conuertit, S. Petrum appellat primum Pontificem Christianorum: non dicit Ecclesiæ, nec Ecclesiæ Romanæ, sed absolutè Christianorum, quod idem est, ac si dixisset Christianitatis.

Fol. 10. Redit F. Paulus ad verba mea carpendum, vbi dico: Summum Pontificem posse manus inijcere in potestatem Principum sæculariũ, atque illos dirigere tanquam bonus Pastor, quando potestate sua in suarum animarum detrimẽtum, & populorũ, aut in Christianitatis præiudicium abutuntur. Et dicit ex hac propositione consequi, neminem amplius Principem futurũ prꝑter Summum Pontificẽ, quin hac ratione, nec vllam quidẽ priuatam gubernationem remansuram. Paradoxum vtiq; dignũ tãto Theologo: Nam si hoc ex verbis meis consequitur, idẽ etiam ex verbis Innocẽtij cap. *Nouit. de Iudicijs*, cõsequetur, vbi dicit, ad summũ Põtificẽ spectare censurã peccatorũ, atq; ideo posse ipsum Christianos oẽs de peccatis eorũ criminalibus arguere: idẽ prætereà seque-

sequeretur ex Christi verbis Matt. 18. *Si peccauerit in te frater tuus corripe eum*, &c. *& si non audierit, dic Ecclesiæ*. vbi nullum nec personarum, nec peccati genus excipitur, sed vniuersaliter Ecclesia, id est Prælatus peccatorum, quæ ad tribunal suum deferuntur, iudex constituitur. Quapropter ne illa inconuenientia quæ tragicè F. Paulus enumerat oriantur: opus erit ex Decretalibus capitulum *Nouit*. & ex Euangelio illam Christi sententiam dolere ac eradere: imò oportebit Deum orare, ne de peccatis hominum vllam omninò curam aut cogitationem suscipiat, nec vt illa reprehendat cognoscere velit, alioqui nullus in mũdo princeps, nec vlla priuata gubernatio superet erit. Non respondeo particulatim ad singula illius verba, quia nequaquam profiteor me omnes ipsius discursus examinare, & huiusmodi disputationibus omnes ferè libri pleni sunt: atq; insuper experientia luce clariùs demonstrat, per tot decursus annorum, quibus obseruata est hęc Euangelij & capitali *Nouit. de iudicijs*, doctrina, nunquam defuisse Principes nec priuata dominia siue gubernationes, nam maxima pars criminũ quæ sæculares Principes puniũt, adeò clara & manifesta sunt, vt recursu ad iudiciũ Prælati, quo declaretur, peccata sint nec ne

ne non egeat, sed sufficit vt crimen tātùm perpetratū esse doceatur, cuiusmodi sunt homicidia, adulteria, furta, falsa testimonia, & similia.

Fol. 12. Dicit F. Paulus, quamuis in lib. *de Clericis, cap. 28 conclus. 2.* exprſsè non dicam Clericos sæcularib⁹ Principibus subiectos esse, rationem nihilominùs meam probare, illos eis subiectos esse. Valdè equidem miror F. Paulum præcedenti folio scribere, culpæ mihi datum fuisse in Francia, quod scripserim Ecclesiasticos nulli alteri Superiori subiectos esse quàm superiori suo spirituali: nunc verò dicere, rationē meam probare, subditos eos esse Principi sęculari. Gratias ago Deo ꝙ opera mea Venetijs excusa sunt, & tractatus de Ecclesiasticorum exemptione in illa editione plenior & copiosior est, q̃ in prioribus editionibus. Ibi inspicere vnusquisque poterit, me vnicuiq; Principi, temporali videlicet & spirituali, quod cuiq; cōpetit, tribuere. Quia doceo proprium iudicem Ecclesiasticorum esse superiorem spiritualem, & ab illo tantum iudicari posse quando criminis rei sunt. Nihilominùs fateor ab illis eam Principi temporali deberi reuerētiam, quam præcipit S. Petrus quando dicit, *Regem honorificate*: nec non teneri pro suo Principe illū agno-

 scere,

ſcere, & in publicis precibus orantes dicere: *Pro Rege noſtro*: obtemperare etiam legibus illius temporalibus quando Eccleſiaſticis non repugnant: ac denique iudicio illi⁹ ſtare in ciuilibus controuerſijs, quãdo ipſi ſunt actores, ac vt tales ad forũ ſæcularem confugiunt. Et hoc ipſum inferre voluit Ludouic⁹ Richcomus, quẽ F. Paulus citat, in Apologia ſua c.35. quãdo reſpondet obiectioni ſibi facta de meo libro: ac dicit Epiſcopos, Archiepiſcopos & Cardinales Franciæ, fateri ſub Regis imperio eſſe, hoc eſt, illum tanquam Regem venerari, & Deum pro ipſo tanquam pro Rege ſuo precari: atque illi in his quæ ſtatui illorum non repugnant obtemperare: nõ autem fateri ſe, ab ipſo Rege iudicari poſſe.

Fol.12. Reprehendit F. Paulus hæc verba mea: Libertatem perperam agendi non eſſe à Deo ſed à Diabolo, dicitq; hanc eſſe hæreſim, quòd per libertatem intelligatur liberum arbitrium, id autem naturale atque à Deo eſſe.]

Hic iterum neceſſariò compellor dicere F. Paulum non modò grammatices, vt ante dixi, oblitum eſſe, dum politicæ anxius incumbit, ſed etiam Theologiæ: nam ſi libertas malè agẽdi eſt liberum arbitriũ, Deus & Beati nõ habebunt liberum arbitrium,

trium, quandoquidem hac libertate malè agendi carent. Et tamen habent arbitriũ, non modo liberum, ſed etiã liberrimum, ſicut omnes Theologi fatẽtur. Dicit fortè F. Paulus ſe loqui tantũ de libero arbitrio hominis. Sed neq; hoc quidem verũ eſt: nam poſſe malè agere, eſt quędam vt ita dicam, infirmitas & imperfectio liberi arbitrij, nec pertinet ad ſubſtantiã ſiue eſſentiam illius, vt docet D. Thomas, *qu. 24. de veritate, art. 3.* Vnde S. Auguſtinus *in lib. de corrept. & gratia, cap. 11.* dicit. *Prima libertas fuit poſſe non peccare*: id eſt, prima illa libertas in qua conditus fuit Adam, ea erat, vt poſſet nõ peccare: ſed vltima quam conſequemur in cælis, erit longè maior, nimirum non poſſe peccare. Adhuc amplius dico, per libertatem malè agendi, quam ego eodem in loco à libertate naturali diſtinxi, dixique illam eandem eſſe cum ſeruitute peccati, non potuiſſe omninò intelligi libertatem arbitrij, niſi quis data opera verba mea peruertere, & in alium ſenſum detorquere velit. Itaque libertas malè agendi hoc in loco nihil aliud eſt quam licentia malè agendi, veluti cum pater nimis indulgens permittit filio, vt Eccleſiã & Scholas deſerat, luſorum vero ac meretricum loca frequentet: nec propterea tamẽ dici

 poteſt,

potest, illum filio liberum arbitriũ præbere: Ac veluti cùm Lutherani Principes populis sibi subiectis libere permittunt credẽdi quæ volũt; Catholici verò Principes talem libertatem subditis suis denegant, dicere non potest F. Paulus, Principes Lutheranos populis suis liberum arbitrium concedere, Catholicos verò denegare.

Hanc verò libertatem malè agẽdi non esse à Deo clarum est, nam si Devs cõcessisset hominibus libertatem malè agendi, non puniret pectatores: Cùm tamen dicat D. Augustin. Enchirid. cap. 25. *Mortis supplicium communicatus fuerat homini si peccaret, sic eum munerans libero arbitrio, vt regeret imperio, terreret exitio.* Et Scriptura sacra Ecclesiastici cap. 15. postquàm dixisset hominem creatum fuisse cũ libero arbitrio, ne F. Paulus existimaret liberum arbitriũ esse licentiam malè agendi, adiungit. *Devs neminem dedit spaciũ peccandi.* Vbi Græcus interpres dicit ἄνεσιν, hoc est, nemini dedit libertatem siue licentiam peccãdi: ac Latinus textus idem significat cũ dicit, Deum nemini dedisse spatiũ, hoc est, nullum omninò tempus concessisse, in quo liceret malè agere. Deniq; si libertas malè agendi est idẽ cum seruitute peccati, quẽadmodũ asserit Apostol. ad Rom. 6. Quis affir-

affirmare poteſt libertatem malè agendi à Deo eſſe, niſi velit Deum auctorem facere peccati?

Fol.12.pag.2. Dicit F. Paulus doctrinam eſſe Cardinalis Bellarmini, Eccleſiaſticos in cauſis criminalibus iure humano exemptos eſſe: additque mox mirabilem cõſequentiam: nimirum ſi antequam Eccleſiaſtici eximerentur, non peccabant Principes cum delinquẽtes Eccleſiaſticos punirent, nunc verò poſt illam exẽptionem factam, id agentes, peccant: ideò, inquit, difficiliorem ad cœlum viam reddiderunt; Ideo erat ſine illa exemptione facilior: Ideò non eſt in ędificationem.

Reſpondeo verum eſſe, me aſſeruiſſe Eccleſiaſticos iure humano exẽptos eſſe, ſed adieci etiã, & diuino: ac ita me ſcripſiſſe inueniet, qui legere voluerit editionem Venetam Anni 1599. vbi in hoc non modò conformaui me Concilijs, quæ dicunt, *iure diuino & humano*, verùm etiã conatus ſum Scriptores illos, qui primo aſpectu exemptionem illam de iure diuino eſſe non vidẽtur admittere, ad meliorem ſenſum ac intelligentiam interpretari.

Conſequentia verò F. Pauli talis eſt, vt ſi rectè illata foret, neceſſariò omnia Eccleſiæ præcepta, imò omnia præcepta diuina poſitiua tollẽda ſint: quia dubiũ non

eſt, antequã illa ſancita forent, peccati reũ non fuiſſe qui contra faceret, nunc verò eſſe: atque inde ſecundum F. Pauli logicã ſequeretur, illa præcepta viam ſalutis arctiorem reddidiſſe, neque eſſe in ædificationem. Id vtique ipſum prædicant Lutherani, quando inquiunt, non eſſe præcipiendum Quadrageſimale ieiunium, nec abſtinentiam à carnibus ſextis ferijs, & Sabbatis, nec cõtinentiam ijs qui in ſacris conſtituti ſunt, nec clauſuram Monialibus, nec quippiam aliud quod obligare poſſit, ne via ſalutis anguſtior reddatur. Sed boni Catholici optimè norunt, huiuſmodi præcepta non eſſe impedimenta, imò verò ſcalas quibus in cælum aſcenditur. De illis enim dici poteſt. *Fœlix neceſſitas quæ ad meliora compellit*. Nam præter meritum obedientiæ, plurimum etiam adiumenti conferunt ad obſeruantiam præceptorũ naturalium, quæ ſunt immutabilia. Cùm verò quærit F. Paulus [quid proſit hæc exẽptio? non Eccleſiaſticis, quos reddit audentiores, non ijs qui ab Eccleſiaſticis offenduntur, q̃a vindictã machinantur: non denique Principi, quia ſtatum illius perturbant.] Reſpondeo exemptionem huiuſmodi cedere in honorem Dei, & reuerẽtiam, quæ debetur miniſtris eius. Nec tamen propterea inulti manent

manet malefici, nec datur occasio peruersis Ecclesiasticis peiora perpetrandi: nec ijs qui offensi sunt vindictam machinandi: nec Principibus vt status eorum perturbetur: quia etiam Superiores Ecclesiastici sciunt & volunt punire malos, nec illis desunt carceres, triremes atque alia pœnarum genera: & si quando propter eorum scelera mortem promereantur, norunt illos degradare & tradere in manus sæcularis potestatis.

Fol.14. Cùm ergò reprehédissem Gersonis interpreté, quod ausus fuisset definire causas excõmunicàtionis à Sũmo Pontifice latæ iniustas esse, F.Paulus resumit hoc, & nititur demonstrare Gersonis interpreté id non definiuisse, sed præsupposuisse propter famam ibi vulgatũ: & adiũgit me parenthesin quandã omisisse, quæ interpreté excusare potuerat. Est aũt hæc (ꝙ nõ videtur rationabile, nec credibile.)

Respondeo breuiter, interpreté illum fingere Parisijs rumoré illum sparsum esse, vt occasioné haberet causas excõmunicationis iniustas appellandi: quemadmodum F. Paulus hoc eodem in loco fingit famã Venetijs esse, Demetrium Moschouiæ Ducé idcircò peremptũ fuisse, quod ex Iesuitarum suggestione plurima contra illius imperij instituta molitus fuerit:

nec ob aliam causam id fingit, nisi vt hac ratione occasionem Iesuitas insectandi & & carpẽdi assequatur; nam alias facilè scire poterat, Demetrium idcircò necatum fuisse (si tamen verum est, quod fuerit occisus) non quod tentauerit aliquid contra instituta illiꝰ imperij, sed quia eius aduersarij populo persuaserant, illum non esse Demetrium magni illius Ducis filiũ, pro quo hactenus habitus fuerat. Sed hæc maledicta & alia similia facilè illi condono, & Deum precor vt illa ei cõdonet. Quod verò ad Parentesim attinet, nó potest verè affirmare, me illam ex industria omisisse, cum videre potuerit me non omnia illius verba ponere, sed illa tantùm quæ mihi reprehensione digna videbantur. Et tamen Parenthesis illa nil excusat interpretem, imò culpam illius aggrauat, quia significat factum Summi Põtificis vsqueadeò præter omnem rationem esse, vt vix videatur credibile.

Fol. 155. pag. 2. Vbi Gersonis interpretem arguo, quod dixerit, Concilium quidem Tridentinum prouidisse in materia excommunicationis, ne Prælati sine magna circumspectione, aut leuibus in caussis ea vtantur: non autem prouidisse, quid faciendum sit Laicis, quando excommunicatio fertur contra formam à

Christo præscriptam: F. Paulus dicit, obiectionem ibi meam contra hunc interpretem quoad sufficientiam Concilij, similem esse illi, quam moderni hæretici Catholicis obijciunt quoad sufficientiam scripturarum. Verùm quid ipse dicat non intelligit: nam interpres ille conqueritur Concilium Prælatos duntaxat instruxisse, non autem Laicos, quamobrem arguit Concilium insufficientiæ: sed Catholici non conqueruntur in sacra scriptura esse aliquid, nec accusant illum insufficientiæ. Paulò post docet me Fr. Paulus, quomodo sint interpretanda verba Concilij, secūdum sensum grammaticalem, inquit enim, verba illa Concilij *sæculari cuilibet magistratui*, non conuertenda fuisse, sicut ego conuerteram: *à laicis etiam constitutis in magistratu*: nam vult vt omnino noscamus, ipsum sub illa Apostoli sententia comprehendi, *languens circa contentiones & pugnas verborum*. Quando autem dicit Concilium de magistratu tantummodo loqui, non de laicis priuatis, & statuere ne Magistratus imperet Prælato, vt non excommunicet, aut excommunicationem latam reuocet, non autem, vt illi per vim non resistatur: Respondeo Concilium rationem suæ ordinationis reddere, cum dicit, *Cùm non ad sæculares, sed ad Ecclesiasticos hæc cognitio pertineat*:

tineat: Ex hac autem ratione manifestè cernitur, intentionem illius fuiſſe, vt ſæculares omnes tam perſonas publicas quam priuatas officij ſui admoneret. Quare ſi prohibet Magiſtratus, ne iudicent num excommunicatio rectè an ſecus, lata ſit, multò minus vult, quod id iudicent priuati: & ſi non vult quod Magiſtratus imperet Prælato, ne ferat excommunicationem, aut latam reuocet: pari ratione non vult, vt vel Magiſtratus vel priuati impediant, præſertim vi ne publicetur.

Fol. 17. pag. 2. Cum ego dixerim Gerſonem, inſignis eruditionis ac pietatis virum fuiſſe, ſed nihilominus cum quibuſdam alijs, propter infœlicitatem temporum & deſiderium tollendi ſchiſmatis per Concilium: in errores aliquot ſacris literis repugnantes quoad Summi Pontificis poteſtatem lapſum eſſe: Exclamat F. Paulus detrahi hic diuinæ prouidētię quę permiſerit, vt in manifeſtum errorem & ſacris literis contrarium ſæculum illud, pio zelo Eccleſiæ ad vnitatem reducēdæ permotū laberetur: nō enim pati Deum, vt inſignis & pietatis & ſcientiæ homines in tales incidant errores.] At Reſpondeo, neminem dicere, Diuinam prouidētiam permiſiſſe vniuerſos alicuius ſęculi homines in errorem in-

rẽ incidere, ſed illius ſęculi nõnullos: quocirca F. Paulus aſſumit & imponit mihi falſum: imò eodem ſæculo multi alij non minoris eruditionis ac pietatis extabant, qui poteſtatem & auctoritatẽ ſanctæ ſedis Apoſtolicæ, quẽadmodum oportebat, cõſtanter defendebant. Quod aũt nonnunq̃ docti etiam & pij homines in errorem labantur, teſtatur lapſu ſuo Tertullianus, teſtatur etiam Origines, quos nemo inficiari poteſt eximiæ pietatis ac ſcientiæ viros extitiſſe, & tamen in plurimos errores lapſos fuiſſe. Sed hi tandem Heretici fuerũt, & eo igitur grauior fuit caſus & ruina illorũ. Sed quid dicemus de S. Cypriano, qui inſigni doctrina & vitæ ſanctimonia conſpicuus extitit, nec vnquam hæreticus fuit, & nihilominus in grauiſſimum errorem circa baptiſmum cadere permiſſus eſt? Similia multa exempla afferre poſſem, niſi tam breuitati ſtuderẽ, quàm F. Paulus verboſitati.

Fol. 18. pag. 2. dicit. Fr. Paulus perexiguũ numerum hominum, qui nec ad millenarium numerũ, ſi quis diligẽter inquirat, aſcendunt, quartam partem bonorum Ditionis Venetarũ poſſidere, quæ contineat hominum quater decies centena millia. Hæc ingens ex vna parte exaggeratio, nimia verò ex altera diminutio vide-

videtur illis, qui rerum Venetarum nequaquam rudes sunt, fidem excedere: quia verum esse nō potest, vt Ecclesiastici, qui ex reditibus Ecclesiæ ibi viuunt, ad millenarium numerum non ascendāt: nisi fortè F. Paulus de primarijs Ecclesiasticorum videlicet Episcopis & Abbatibus tantummodò loquatur: sed tum debuerat etiam in sæcularium numero Primates tantum recensere, qui hoc pacto non ad quater cētena millia excussére, sed multò minor inueniretur. Quinetiam animaduertere debuerat F. Paulus, ex bonis Ecclesiæ partem aliquam multis pauperibus sæcularibus, aliam cognatis indigentibus, aliam ipsi Principi, cui frequenter à Summis Pontificibus decimę concedūtur dispensari. Denique secum expendere debebat, quod si iam per mille ducentos annos Ecclesiastici vix quartam partem bonorum Reipublicæ acquisiuerunt, alios vtiq; mille ducentos annos necessariò requiri, vt aliam quartam partem adipiscantur: si verò mundus tamdiu duraturus non sit, nūc enim *nouissima hora est*, inanis eorum metus est, qui formidant ne omnibus bonis suis spolientur, nisi Senatus legibus suis prouideat.

Fol. 19. F. Paulus longè pluribus verbis conatur demonstrare Gersonis interpretem

tem rectè allegasse contra illos, qui excõmunicationes iniustas & nullas metuunt, illum Psalmi versiculum, *Illic trepidauerunt timore vbi non erat timor* : & ex consequenti me illum immeritò increpasse, quod sacris scripturis abusus fuerit. Sed Fr. Paulus non intellexit, aut intelligere noluit vim obiectionis meæ: Non enim in prædictorum verborum explanatione vim argumentationis meæ constitui, cum nõ ignorarẽ esse alias præterea expositiones æquè bonas, sed in oppositione verborũ horũ, ad illa quæ proximè antecedũt in eodem Psalmo: *Non est timor DEI ante oculos eorũ:* & dixi, Eo in psalmo, illos à spiritu Sãcto reprehendi, qui DEVM nõ timent, qui cũ sit omnipotens & iustissimus, dignissimus est qui timeatur : cum nihilominus illi contra leuiora quædam & indigna quæ metuantur, potius formident. Iuxta quod Saluator ait. *Ne terreamini ab his, qui occidũt corpus, & posthac non habent amplius quid faciant: ostendam autem vobis quem timeatis, timete eum, qui postquam occiderit, potestatem habet mittere in gehennam, ita dico vobis hunc timete. Luc. 12.* Et Apostolus id confirmauit dicẽs. *Horrendum est incidere in manus DEI viuentis.* Heb. 10. Hoc supposito quod verissimum est iure optimo authorem illum incognitum reprehendi, quod aliqua auctoritate

sacra-

ſacrarum ſcripturarum, quæ Deũ timendum eſſe docet, in cõtrarium ſenſum abutatur, vt nimirũ doceat excõmunicationes Vicarij Dei, nõ eſſe formidãdas, quod aliud non eſt, quam Deum non eſſe timẽdum. Quia quamuis poſſit non timeri excommunicatio, quando manifeſtè nulla eſt, hic tamen caſus rarus eſt. Atque idcircò excommunicatio vt plurimum metui debet, quia vel iuſta, vel iniuſta eſt ſed valida: vel nulla eſt, ſed nullitas illius manifeſta non eſt, in omnibus autem caſibus his timeri debet. Imò certò mihi perſuaſum habeo, ſi quis multorum Venetorum & ipſius etiam F. Pauli corda intueri poſſet, cerneret vtique ſecuros illos non eſſe quoad præſentem excommunicationis ſententiam, iuſta ſit an iniuſta, valida an inualida: quamuis forinſecus oſtendant ſe illam iniuſtam & nullam ęſtimare: Atque ideo tenentur illã timere, & ſic timẽdo *non trepidarent, vbi non eſt timor, ſed eſſet timor DEI ante oculos eorum.*

Fol. 20. Reprehendit Fr. Paulus quod verba illa, *Qui vos audit me audit*. Luc. 10. citauerim alieniſſimo, imò cõtrario sẽſu, quia non ſit eo in loco ſermo de obediẽtia quę debetur Chriſti Vicarijs, quemadmodum ego ea intellexi, ſed de ea quæ præſtanda ſit concionatoribus, quando prædi-

prædicant verbum Dei. Attamen F. Paulus det nobis hic veniam, vt potius quam ipsi credamus S.Cypriano, S. Basilio, & S. Bernardo, D.Cyprianus in epistol. 10. lib. 4. inquit, *Christus dicit ad Apostolos, ac per hoc ad omnes Præpositos, qui Apostolis vicaria ordinatione succedunt. Qui vos audit me audit, &c.* S.Basilius *in constitutionibus Monasticis capit. 22.* Et S.Bernardus in lib. *de præcepto & dispensatione*, in hac Christi sententia constituunt perfectionẽ obedientię, quæ proprijs Prælatis tanquã Christi ministris exhibenda est. Illud etiam quod Christus statim subijcit: *Qui vos spernit me spernit*, cõfirmat ipsum hic loqui de obedientia & inobedientia, quia inobedientia propriè consistit in contemptu illorum quæ præcipiuntur, aut illius qui præcipit.

Fol. 21. conatur F. Paulus excusare Gersonis interpretẽ, q́ vsus fuerit illis Apostoli verbis, *cõfortati in Domino & in potẽtia virtutis eius assumemus scutum fidei, vt illud incõsultis vel indiscretis fulminibus obijciamus &c.* Vbi verba Apostoli cõtra Diabolũ ꝓlata cõtorquet temerarius ille in Dei Vicariũ. Et folio sequẽti respõdẽs huiusmodi meę interrogationi. *Quæ tandem obsecro est fides illa qua aduersus DEI Vicarium resistere docemur?* inquit *vtique fides Domini Cardinalis Bellarmini.* Arguta quidem responsio

sed

ſed tamen futilis & vana, nam ego interrogaueram de præceptis diuinæ fidei, ipſe autẽ reſpondet de humana: & apertè poſthæc mentitur, dum locum quendam adfert, nihil ad rem propoſitam pertinentẽ, quemadmodum à me demonſtratũ eſt in reſponſione ad ſeptem Doctores Theologos: cum in illo loco non ſit ſermo de reſiſtentia aduerſus ſententiam iudiciariam, ſed de reſiſtentia contra vim, qua quis de facto vteretur extraiudicialiter.

Fol.22. Reſpondet F. Paulus duobus locis, nimirum. *Obedite præpoſitis veſtris.* Heb. 10. *Et ſi Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus.* Matth. 18. quæ à me obiter adducta fuerant, vt oſtenderem Summo Pontifici obtemperandum, & eius excommunicationem metuendam eſſe. Ad primum reſpondet, illum non loqui ſpecialiter de Summo Pontifice, ſed de omnibus generaliter Epiſcopis & Paſtoribus: quaſi non ſit optima illatio. Apoſtolus præcipit vt omnibus præpoſitis obediatur, ergo iubet vt Summo Pontifici, qui eſt Prępoſitus omnium prępoſitorum Eccleſiæ, obtemperetur. Adiungit totum illum locum legi oportere, in eo enim ſebuitur, *ipſi enim peruigilant tanquam rationem pro animabus veſtris reddituti*. vel vt Græcus textus habet. *quia vigilant ſuper animabus veſtris,*

vestris, tanquam rationem pro illis reddituri. Vnde concludit F. Paulus, quatenus præpositi vigilāt super animabus, eatenus ipsis obtemperādum esse: quod idem est, ac si diceret, obtemperandum illis esse in rebus spiritualibus dūtaxat quæ ad animarū salutē pertinēt. Quo sub prætextu F. Paulus ita Prælatorum obedientiā restringit, vt illā prorsus ad nihilū redigat. Contractus enim ad corporalia pertinet, ergo nō poterit Prælatus præcipere, ne fiat nisi cū talibus conditionibus vt non sit vsurarius. Esus carnium, aut piscium res est corporalis, ergo iubere non poterit ne ferijs sextis & Sabbathis non comedātur carnes. Leges ciuiles condere non est aliquid spirituale: ergo si lex aliqua sit animalibus pernitiosa, nō poterit Prælatus præcipere vt non obseruetur: idem dici poterit de maiori parte diuinorum præceptorū, nam omnia ferè posita sunt in actionibus, quæ nō sunt spirituales sed corporales. Ad alterū verò S. Scripturæ locū respondet F. Paulus, per Ecclesiā non intelligi Summū Pōtificem; nam in lectione illa Euangelij, quā multis annis vsa est Ecclesia in Missa feriæ tertiæ post tertiam Dominicam Quadragesimę, hæc verba habebantur. *Respiciens IESVS in discipulos suos, dixit Simoni Petro: si peccauerit in te, &c.* Quocirca illud *dic Ecclesiæ* præcep-

tum fuit Petro, ac proinde id quod sequitur, *Si Ecclesiam non audierit*. Adde quod sensus admodum extortus sit, per nomen Ecclesiæ vnam solã personam intelligere. Et quãuis etiã per nomen Ecclesiæ intelligeretur Prælatus, nullus tamẽ auctor affirmat intelligendum ibi esse de summo Põtifice in specie; ac propterea sophisma est, ex vocabulo variarum significationum argumentum sumere ad vnicam significationem restrictum. Respondeo, per nomen Ecclesiæ intelligi debere Prælatum Ecclesiæ, quemadmodum docet S. Ioannes Chrysostomus in loci hui⁹ expositione. Et Innocentius III. in cap. *Nouit. de iudic.* & idẽ demõstrat experientia, quia cõmuniter omnes denuntiationes ad Prælatos deferuntur. Et quamuis nomen Ecclesiæ denotet tam Prælatum quã congregationem plurium personarum, non est hic vllum sophisma, sed argumentum ab vniuersali ad particulare: licet enim secundũ literam per nomen Ecclesiæ nõ intelligatur Sũmus Põtifex in specie, sufficit quod intelligatur in genere: ac semper verũ est, eum qui Summo Pontifici non obtemperat à nobis habendũ esse velut Ethnicũ & Publicanum. Nec est inconueniens, quod Petrus aut successor Petri, posteaquam admonuerit proximum inter se & ipsum solum,

lum, deinde coram aliquot testibus, demũ sibijpsi tanquam Ecclesiæ capiti delictum illius denuntiet, atque illud publicè dijudicet ac puniat. Sed de hoc alijsque similibus argumẽtis, à Ioanne Gersone mutuatis, satis superque scripsimus lib. 2. de auctoritate Conciliorum.

PRIMA CONSIDERATIO.

FOl. 23. pag. 2. Cum admisissem primã & secundam Gersonis considerationem tanquam veram, & reprehendissem dũtaxat interpretem, quod verbum illud Latinum *interpretatiuè*, in illud Italicum verbum *apparentemente*: hoc est, *apparenter* conuertisset. F. Paulus qui in minimis etiam se opponere vult, & sui acumen ingenij exercere, inquit, posse verbum illud *interpretatiuè*, aliquando rectè verti, *apparenter*: & exemplum ponit, vt si quis diceret, *non salutare aliquem interpretatiuè contemptus est*: hoc est, videtur contemptus esse. Sed fallitur, quia non salutare in seipso contemptus est, cum inter hominès ciuiles & amicos, moris sit se mutuo salutare: sed non est contemptus expressus, cum nullum ibi verbum contumeliosum proferatur, nec actus aliquis inciuilis positiuus exerceatur: atque idcirco dicitur contemptus tacitus vel interpretatiuus: quemadmodum etiam silentium appellatur

 consen-

consensus interpretatiuus, non quod non sit verus, sed quod non sit expressus. Et quia F. Paulus citat formalia verba Gersonis hæc nimirum: *Et hoc modo reperitur contemptus in omni peccato præsertim mortali, directè vel indirectè, verè vel interpretatiuè:* duos alios errores mihi detexit, vnum ipsius Gersonis, alterum interpretis, quos prius non animaduerteram, quia curiosè nō inquirebam quid reprehenderem, veluti F. Paulus facit. Error Gersonis est, quod interpretatiuum opponat vero: cum vero falsum, fictum, vel apparens opponat, nō autem interpretatiuum; quod semper est verum, si interpretatio vera sit. Error interpretis est, quod dixerit, cōtemptum clauium tribus modis contingere, directè, indirectè, apparenter, cum tamen Gerson quatuor modos ponat, non tres duntaxat. Ecce quod lucrifecit Theologi huius subtilitas, dū propter vnius erroris excusationem duos alios manifestauit.

TERTIA CONSIDERATIO.

FOl. 24. nititur Fr. Paulus excusare verba illa Gersonis in tertia consideratione, *vnumquemque qui mortaliter peccat, à Deo excōmunicari*: & probare conatur hoc proprie dictum esse, quia excōmunicatio,

catio, sit quędam communis priuatio, quilibet verò peccator priuatus sit cõmunicatione interiori cũ DEO: & adducit S. August. ita loquentẽ: *Adam ab esu ligni vitæ excõmunicans fuit.* Et Gratianum. 11.q.3. can. ita dicentem. *Non solum adulter apud DEVM iam excõmunicatus fuerat*: & Apostolum: *Cupiebã anathema esse pro fratribus meis.* Sed non aduertit se nihil ad propositum loqui, ego enim tantũ dixerim Gersonẽ impropriè locutũ fuisse, dũ agẽs de censura illa quæ vocatur excommunicatio: dicit; *Peccatorẽ nõ semper mereri excõmunicari ab Ecclesia, sed à DEO, à quo quicunq; mortaliter peccat, excommunicatur.* S. verò Augustinus & S. Paulus nõ loquũtur ibi de excõmunicatione quæ est cẽsura Ecclesiastica, sed simpliciter vtuntur hoc verbo, & ꝙ dici potest illos vsurpare in sensu Metaphorico. Imò S. August. li. 11. de Genesi ad literã cap. 40. non dicit, *excõmunicatus*, sed *tanquã excõmunicatus*: & affert rationẽ, quia excõmunicatio priuat cõmunione Sacramentorũ: & Adamus vsu ligni vitæ, quod erat quasi Sacramentũ quoddã visibile, inuisibilis sapientiæ priuatus fuit. De Gratiano, dicere audeo, ipsum impropriè locutũ fuisse, cum ipsa Glosa illum arguat, quod non intellexerit illum can. *Non solum*: & alios eodẽ in loco ab eo citatos. Imò & Gerson si locu-

tus est de excómunicatione quæ est censura, non nisi impropriè & cũ periculo simplices in erroré inducendi, dicere potuit, *vnumquemq; qui mortaliter peccat, à Deo excõmunicari.* Falsum prçterea est, quod verbũ, excommunicatio, sit nomé genericum, & significet omné priuationé cõmunionis, quia hæc est vox Ecclesiastica, & propriè inuenta & recepta ad significandam speciẽ quandam censuræ: definiturque communiter ab omnibus, quod sit censura Ecclesiastica hominem priuans Sacramẽtis, suffragijs publicis, & conuersatione fideliũ. Verùm relinquamus hanc verborum cõcertationem, de qua S. Paulus dicit, quod nihil nisi inuidias, contentiones atque alia mala generet.

QVARTA CONSIDERATIO.

FOL. 25. Circa quartam Considerationem Gersonis, quæ est: Quod dicendum minime sit, ab aliquo claues contẽni, cum ei non obtéperat, qui apertè ac notoriè clauium potestate abutitur: Monueram, veram quidem esse Gersonis doctrinam, sed tamẽ interpretis virulentã intentioné esse posse. Hic F. Paulus tragicè vociferatur, id esse cum vmbris concertare, id esse contra charitatem & contra Apo-

stolum

ſtolum dicentem. *Charitas non cogitat malum.* Reſpondeo, me non dixiſſe ſimpliciter interpretis intẽtionem virulentã eſſe, ſed eſſe poſſe, atque idcirco oportere vt quiſq; ſibi caueat: nec tamẽ adhuc me pœnitet id dixiſſe, quia vbi popul⁹ incipit cõtẽnere ſententiam Vicarij Chriſti, & vbi Theologi populũ ſeducũt dicẽtes, ſententias illius iniuſtas & nullas eſſe, valdè ſuſpectus eſſe debet, qui tali loco, & tempore profert iſtiuſmodi doctrinam, qualis eſt hæc Gerſonis, eamq; in linguã vulgarem conuertit: quemadmodũ vbi credere incipiũt, licitũ eſſe Presbyteris & Religioſis vxores ducere, & carnes ſextis ferijs & Sabbathis mãducare, fieri nõ poteſt, vt nõ magnoperè ſuſpect⁹ ſit, qui tũ populo illa Apoſtoli verba recitet, vbi reprehendit, *probibẽtes nubere, & abſtinere à cibis, quos Deus creauit*: Cum tamẽ hæc Apoſtoli doctrina veriſſima & ſanctiſſima ſit.

QVINTA CONSIDERATIO.

FOl. 25. pag. 2. Fr. Paulus verba mea falſificat, & deinde quod non aſſero refellit, id autem quod aſſero, nolens interim approbat. Opponit (ſic enim de me loquitur) doctrinam Gerſonis parum ſecuram, & minus ſolidam videri, quia iuxta circũſtantiarum varietate fieri

 poſſit

possit, vt aliquãdo grauius peccet Prælatus, qui potestate abutitur, aliquãdo verò subditus, qui non obtemperat. Et deinde vt hanc obiectionem refellat, discurrit & probat, quando fit comparatio inter duo peccata, vt vtrum illorũ maius sit dignoscatur, illam fieri debere non ex circumstantijs, sed tantũmodò ex genere.] Quid verò aliud ego dixi? non animaduertis me idipsum dixisse? non aduertis desiderium alios carpendi mentis tuę oculos excæcare? Non dixi Gersonis doctrinam mihi parum tutam videri, quod iuxta circumstantiarum varietatem &c. sed, ita dixi: vt collationes siue comparatiões omittamus, quæ iuxta circumstantiarũ varietatem variari possunt; ex quibus fit, vt nõnunquam Prælatus grauius peccet, &c. Si ergò omitto & nõ considero has comparationes ex circumstantijs, & considero tantùm comparationem ex genere suo, cur mihi falsum affingis, & frustraneo te labore fatigas? Dicis me non animaduertisse verba Gersonis, nam alias hanc obiectionem me facturum non fuisse: ego cõtra dico, te nõ intellexisse verba mea, quę profectò si intellexisses, nunquam reprehendenda sumpsisses.

Fol. 26. cùm dixissem, absolutè grauius peccatum committere subditum, qui

Præ-

Prælato parere nō vult, quam Prælatum, qui poteſtate abutitur. F. Paulus iuxta morem ſuum ſe opponit, & rationibus meis reſpondere conatur: ſed ita conatur, vt potius videri poſſit diſcipulus eſſe Lutheri, quàm Religioſus ordinis Seruorum. Puto autem fidem mihi aliquam id affirmanti adhiberi poſſe, cùm maximā ætatis meæ partem in Lutheranorum libris euoluendis & refutandis conſumpſerim. Adduxeram pro aſſertionis meę confirmatione hanc rationem: Quod is qui poteſtate abutitur, hominem offendat ſibi ſubditum: qui verò Prælato iuſtè imperanti, parere non vult, Diuinam Maieſtatem in ſuo Vicario offendat. Et probaueram hanc ſecundam partem verbis Chriſti dicentis: *Qui vos ſpernit, me ſpernit*, Luc. 10. & verbis Apoſtoli, cùm ait: *Qui hæc ſpernit, non hominem ſpernit, ſed Deum.* 1. Theſſa. 4. & verbis Samuelis, cum inquit: *Quaſi ſcelus idolatriæ eſt nolle acquieſcere.* Ad primam auctoritatem reſpondet, *iam dixi ſuperiùs hoc intelligendum eſſe de prædicatione verbi Dei.*] Ego verò rurſū oppono, me ſuprà demonſtraſſe authoritatibus SS. Cypriani, Baſilij, & Bernardi, intelligendam eſſe de obedientia quæ debetur Prælatis; & proprium eſſe Lutheranorum ea quæ dicuntur de auctoritate prælatorum referre

 ferre

ferre ad potestatem prædicandi verbum Dei. Adiungit F. Paulus scriptum esse in Euangelio, *Quamdiu non fecistis vni de minoribus his, nec mihi fecistis*: Quamobrem (inquit) quemadmodum iniuria quæ prælato fit à subdito, redundat in Christum, ita quam facit Prælatus subdito, pari ratione redundat in Christum.

Respondeo id quidem verum esse, sed quemadmodum minor est iniuria quæ membris fit, quam illa quæ capiti: ita minore est illa quàm Prælatus infert subdito; qui est membrum corporis mystici, & in quo tanquam in membro suo CHRISTVS iniuriam accipit, quam illa quæ facit subditus Prælato, qui repræsentat Christum veluti caput, & in quo CHRISTVS iniuriam non aliter ac sibimetipsi vt capiti illatam accipit.

Ad secundam auctoritatem, quæ est Apostoli, respondet F. Paulus, Apostolum ibi non loqui de proprijs suis præceptis, sed de diuinis, de quibus in eadem Epist. Thessalonicenses monuerat: atque idcircò dicere. *Qui hæc spernit, non hominem spernit, sed DEVM*. Nos autem affirmamus illum ibi non modò loqui de diuinis, sed etiam de præceptis suis, quæ ore proprio illis dederat, cum degeret inter ipsos.

Nam

Nam si eis præcepta Dei tantùm dedisset, non erat cur diceret, *Qui hæc spernit non hominem spernit, sed Deũ* quia illud ex semetipso, non additis hisce verbis satis clarum erat: sicuti quando præco iussu Magistratus edictum pronunciat: non opus est vt dicat: Qui non obtemperauerit, non mihi sed Magistratui iniuriam faciet. Idem colligitur ex ratione quã Apostol. adfert, cùm ait: *Qui dedit nobis spiritum suum sanctũ*, hoc est: Quicunque pręcepta mea spernit, non hominem, sed Deum spernit, qui cõtulit nobis potestatẽ spiritualem, & cuius ministri sumus: Quod autem per spiritum Sanctum spiritualis potestas intelligi possit, ex illis Domini verbis conijcitur *accipite spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Ioan. 20* Vnde S. Anselm⁹ exponens 4. ca. 1. Epist. S. Pauli ad Thessalonicenses ait: *Erant inter Thessalonicenses nonnulli in supradictis vitijs manentes, & Apostoli verba spernentes, propter quos ita loquitur, ostendens quia contemptus Apostolicorum præceptorum in Deum potius refunderetur, quam in Apostolũ*. Adiungit F. Paulus, & dicit: Aliquem huius sæculi hominem cùm S. Paulo, aut decretum cuiuscunque personæ cùm scriptura Canonica æquiparare, nescio quam rationabile pijs conscientijs videri possit.]

Respon-

Respondeo F.Paulum æquiuocè loqui, dum confundit veritatem sacræ Scripturæ, cum potestate præcipiendi. Non enim æquiparamus Summi Pontificis decreta, S.Pauli scriptis, cum sciamus S.Pauli scripta canonica & diuina ac propriè verba Dei esse: sed potestatem præcipiendi, & auctoritatem Prælati Ecclesiastici, atque asserimus, Summum Pontificem non minori pollere auctoritate ac potestate quã S.Paulum, imò maiori, cum S. Paulus inferior fuerit S.Petro, Summus autem Põtifex tanquam S. Petri successor nullum in terris superiorem habeat: & quemadmodum qui S. Paulum tanquam Prælatum spernebat, Deum spernebat, ita qui Summum Pontificem aspernatur, Deum aspernatur.

Ad tertiam authoritatem ex libris Regum desumptam, respondet F. Paulus, ibi agi de obedientia quæ debetur DEO, quia DEVS per Prophetam suũ Sauli Regi præceperat. Et hic similiter exclamat F. Paulus, nos audere obedientiam Prælatorum cum diuina æquiparare.

Respondeo, quamuis illo in loco sermo sit de obedientia quæ præstari debet Deo, nihilominus ex eodem loco SS.Patres collegerunt, excellentiam obedientiæ, quę Prælatis locum Dei obtinentibus debetur,

debetur. Vnde S. Bernardus in lib. de præscripto & dispensatione sic ait: *Siue Deus, siue homo vicarius Dei, mandatum quodcunque tradiderit, pari profectò obsequendum est cura, pari reuerentia deferēdum, vbi tamen Deo contraria non præcipit homo.* Et idem S. Bernardus non modò in eodem lib. sed etiā ser. 3. *de resurrect. Domini.* & serm. 33. in Cantica, sæpiùs illa verba Samuelis citat, vt grauitatem peccati illorum qui Prælatis suis obtemperare recusant, demonstret. Idem facit Sanctus Gregorius, cum illa Samuelis verba in lib. 6. commentar. suprà lib. primum Regum declarat. & Sāctus Thomas in 2. 2. quæst. 104. & 105. Quare si F. Paulus tolerare non potest, vt dicam contemptum Dei in Vicario suo esse speciem quādam siue peccatum idololatriæ, non conqueratur de me, sed de S. Gregorio, S. Bernardo, & S. Thoma, à quibus illud didici. Quod autem verba illa, *quasi scelus idololatriæ,* non significent, *speciē quandam idololatriæ,* refero me ad Calepinum F. Pauli: non enim volui verba illa interpretari, sed sensum referre: nec puto magnam esse differentiam inter *speciem quandam idololatriæ,* & *quasi scelus idololatriæ.* Demum F. Paulus vt probet maius peccatum esse potestatis abusionem quam inobedientiam in subdito, hanc rationem subijcit.

cit. Peccata eò maiora ſunt, quò maius eſt bonum quòd auferũt, ſecundùm S. Thomam 2. 2. q. 150. art. 3. & 154. art. 3. ſed inobedientia tollit bonum quoddam particulare, hoc eſt virtutem obedientiæ, in eo qui non obtemperat: abuſus verò poteſtatis tollit bonum aliquod vniuerſale, hoc eſt bonũ regimen Eccleſię, quod multò maius eſt: Adhæc maius ſcandalum oritur ex vnica poteſtatis abuſione, quam ex centum inobedientijs. Denique ſuperior perſona, tanquam eminentior, magis obligata eſt ſatisfacere debito ſuo, quam perſonæ inferiores.

Reſpondeo, F. Paulum eſſe parum æquum peccatorum ponderatorem: quia quando loquitur de inobedientia, conſiderat malum ſubiecti, non obiecti: quando autem de abuſione poteſtatis loquitur, conſiderat malũ obiecti, non ſubiecti: At ſi æqualiter & iuſtè illa ponderare atque metiri velimus, inueniemus, inobedientiam tollere bonum obedientiæ in ſubditos, & poteſtatem in ſuperiore, adeoque regimen ipſum impedire: abuſum verò poteſtatis tollere bonum iuſtitiæ in ſuperiore, & rectum regimen in ſubdito: ſed longè maius malum eſt, tollere ipſum regimen, quàm bonum regimen, ac proinde multò grauius eſt peccatum inobedientiæ,

tlæ, quam abuſio poteſtatis. Et quemadmodum maioris ſcandali res eſt abuſio poteſtatis vniuerſalis, quàm centum inobedientiæ particulares: ita longè grauioris ſcandali res eſt inobedientia vniuerſalis, qualis eſt quando populus aliquis ſiue Reſpublica, Paſtori ſuo obtemperare recuſat, quam centum abuſiones poteſtatis in particulares: licet aut Prælatus magis teneatur debito ſuo ſatisfacere, propter dignitatem perſonæ, adeoq; grauius ſit peccatum illiùs ex circumſtantia perſonæ: nihilominùs ſubditus magis obligatus eſt, non ſpernere ſuperiorem qui Dei vices gerit, cùm DEVS ipſe 1. Reg. 8. dicat: *non te ſpreuerūt, ſed me.* atq; ideò peccatum ſubditi abſolutè grauius eſt, q̃ Prælati. Quemadmodum Pater maiorem obligationem habet non peccandi, quã filij, propter maturitatē ætatis, & nihiloſeciùs filij multò magis obligati ſunt reuereri, & honorare parentē: hæc autē obligatio, priori adeo præponderat, vt ſi forſitan Pater iniuſtè filium multis verberibus afficiat, ſine comparatione minus peccatum æſtimetur, quam ſi filius vel vnam alapam Patri impingat.

Fol. 28. pag. 2. F. Paulus, cum docere ac planum facere vellet, exemplum S. Pauli qui S. Petro in faciem reſtitit, ab interprete Ger-

te Gersonis rectè ad propositum pręsentis controuersiæ allatum fuisse: citat Card. Caietanum tract. de potestate Papæ, & cōciliorum, cap. 27. quem dicit citari etiam à Cardinale Bellarmino lib. 2. de Pontifice cap. 29. Sed neque Caietanum neque Bellarminum benè legit: nam Bellarminus non vtitur exemplo S. Pauli. Caietanus verò S. Pauli exemplum quando Archippum admoneri siue reprehendi voluit, refert, de Petri autem reprehensione ne verbum quidem: Et quia cum illud exemplum à Gersone citatum reprehenderem, dixeram, illam S. Pauli resistentiam non fuisse in materia præcepti, sed cuiusdam obseruantiæ: F. Paulus qui in omnibus exercet spiritum contradictionis, replicat, quamuis nō fuerit pręceptum expressum, fuisse saltem tacitum omnibus eo in loco præsentibus cui præcepto plurimi obtemperauerint, vti S. Paulus ait: *Et simulationi eius consenserunt cæteri Iudæi, ita vt & Barnabas induceretur in illam simulationem*. Sed S. Paulus restitit illi præcepto. Respondeo exemplum illud S. Petri, non fuisse præceptum, neque tacitum, neq; expressum, sed tantummodò persuasionem quādam tacitam, quod propriè significant illa verba: *simulationi eius consenserunt cæteri Iudæi.* Quod autem exemplum non sit præceptum

ptum ex verbis Domini colligitur Matt. 23. vbi dicit. *Quæ dicũt facite, quæ faciunt nolite facere: dicunt enim & non faciunt* Vbi Dominus vult Prælatis etiã malis obtemperari, ſed exemplis eorum non inſiſti. De reprehenſione S. Pauli, qua S. Petrum redarguit, plenè diſſeruimus in fin. lib. 2. de Pontifice.

In eodem loco dicit F. Paulus, ſe neſciſcire quamobrẽ huic reprehẽſioni adiecta ſit à me viſitatio S. Pauli, quando Petri videndi cauſa venit Hieroſolymam: atque arguit me, quod duas diuerſas S. Pauli Hieroſolymam profectiones coniunxerim, quaſi vna eademq́ue foret.]

Reſpondeo me idcirco viſitationem S. Pauli qua S. Petrum inuiſit adieciſſe, vt oſtenderem S. Paulum maximi æſtimaſſe S. Petrũ, & illum ſuperioris loco habuiſſe, vt hinc intelligatur, ipſum nõ reſtitiſſe præcepto illius. Sed fraternè ipſum corripuiſſe de quodam errore, quem in ipſo animaduerterat. Quod autem illa verba: *Aſcendi Hieroſolymam videre Petrum*, indicium ſint particularis reuerentiæ, ex eo conſtat, quod non inquit; *Aſcendi Hieroſolymam videre Iacobum aut Ioannem*, qui etiam eo tempore Hieroſolymis degebant, ſed, *videre Petrum*. Audi S. Hieronymum in Epiſt. ad S. Auguſtinum. *Tanta Petrus au-*

Charitatis fuit, vt Paulus in epistola sua scripserit: post annos tres ascendi Hierosolymam videre Petrum, & mansi apud eum diebus quindecim. Audi S. Ioannem Chrysostomum, in hom. 87. in Ioannem. *Petrus Princeps erat Apostolorum, propterea & Paulus eum prater alios visurus ascendit.* Audis Ambrosium siue auctorem, quicunque ille sit, commentarij in Epistolas, qui nomen Ambrosij præfert, *Dignum fuit vt cuperet videre Petrum, quia primus erat inter Apostolos, cui delegauerat Saluator curam Ecclesiarum.* Quod verò ad binarum profectionum illarum quasi vna esset coniunctionem attinet, dico me illud eam ob causam fecisse, quod ad idē pertinerent negotium, & describantur vna in fine primi capit. Epistolæ ad Galatas, altera in principio secundi. Et quamuis S. Paulus in secunda profectione sua in Hierusalem Euangelium suum non cum solo Petro contulerit, cōtulit tamen illud principaliter cum illo: nam alioqui Ecclesia non credidisset illi, si audiuisset illum diuersa ab aliorum Apostolorū maximè S. Petri doctrina prædicare. Audi S. Hieronymum in eadem Epistola ad S. Augustinum, quę inter Epistolas S. Augustini vndecima est. *Exposuit eis Euangelium quod prædicabat, ostendens se non habuisse securitatem Euangelij prædicandi, nisi Petri, & qui*

cum

cum eo erant, fuisset sententia roboratum. Audi Theodoretum in Epistola ad S. Leonem Papam. *Paulus præco veritatis tuba sanctißimi Spiritus, ad magnum Petrum cucurrit, vt ijs qui Antiochiæ de legalibus institutis contendebant, ab ipso adferret solutionem.* Ex quibus testimonijs manifestũ est, quãuis cum Petro multi alij essent, ad ipsum nihilominus tanquam Ecclesiæ caput recursũ cęteros habuisse.

Hic autem silentio præterire non possũ, F.Paulum perperam asserere, Caietan. in tractatu de potestate Papæ & Conciliorũ cap.27. vsum fuisse exẽplo reprehẽsionis S.Pauli, qua Petrum redarguit, cum citat hæc Caietani verba: *abusui potestatis, qua destruit, obuiam eant congruis remedijs, non obediendo in malis, non adulando, non tacendo, arguendo, aduocando illustres ad increpandum exemplo, &c.* Hoc aũt &c. tegit F.Paulus falsitatẽ suã: nam cũ Caietan. postea se declarat ac dicit, S.Paulũ per homines illustres corripuisse Archippum: illa vltima verba epistolæ ad Coloss. *Dicite archippo, vide ministerium quod accepisti, vt illud impleas.* De Petri autem reprehensione nullam omninò facit mentionem.

SEXTA CONSIDERATIO.

FOl.30. Circa sextam Considerationẽ Gersonis F.Paul.miratur, ꝙ Gersonis doctrinam limitem, & nihilominus

 ab illo

ab illo non dissentiam. Ad quod respondeo me Gersonis doctrinam non limitare, sed redarguere, atque ab illa omnino dissentire. Ipse inquit, Subdito vt non sit obligatus ad obedientiam, satis esse vt habeat sufficientem probabilitatem, Prælatum abusum fuisse potestate clauium. Ego autem dico non sufficere qualemcunque probabilitatem, hoc est nullam omninò probabilitatem, sed necessariam esse certitudinem, nec etiam certitudinem illam, quod Prælatus quocunque modo potestate abutatur sufficere, sed opus esse vt subditus certus sit Prælatũ abuti potestate in rebus essentialibus. Et adduxi S. Augustinum lib. 22. *contra Faustum* cap. 75. Refertur autem in Decreto Can. *Quid culpatur.* 23. q. 1. *Cum ergo vir iustus si fortè sub Rege, homine etiam sacrilego militet, rectè possit illo iubẽte bellare, ciuicæ pacis ordinem seruans; cui quod iubetur vel non esse contra DEI præceptum certum est, vel vtrum sit, certum non est, &c.* Ad hanc verò auctoritatem cum F. Paulus nihil prorsus respondeat; dico apertum & clarum satis esse, certitudinem requiri. Ad cętera quæ F. Paulus dicit, nihil respõdeo, cum eadem ante in scriptis septem Theologorũ Venetorũ, quibus respõsum est repetita fuerint.

SEPTI-

SEPTIMA CONSIDERATIO.

FOl. 31. pag. 2. Circa ſeptimam Conſiderationem cum affirmo ſentētiam Sanctiſſimi Domini N. Papæ Pauli V. eſſe iuſtam & validam, quia is qui ſententiam tulit, poteſtatem legitimam habuit, terminos ex iure præſcriptos ſeruauit, & propter iuſtam cauſam, nimirum propter immunitatis Eccleſiaſticæ defenſionem illam tulit.

F. Paulus primũ diu multum cauillatur, hinc inde ſe contorquens, demum verò cũ videret, ſi legitimam Summi Pōtificis poteſtatem negare aſſumpiſſet, id ſibi malè ſucceſſurum, concludit ſe etiam concedere poteſtatem legitimam. Quoad verò terminos iuridicos dicit, hoc probari oportuiſſe, nec æquum fuiſſe prohiberi libros, qui Reipublicę Venetæ rationes defenſioneſque continerent.

Reſpondeo teneri ipſos ad probādum, & nihilominùs à nobis probatum id fuit multis teſtimonijs: Deindè ſi volebat vt non prohiberentur libri, qui Reipublicæ rationes continebant, debebat inuigilare, ne ſententijs ſcandaloſis, ſchiſmaticis, erroneis & hæreticis permixti ſcriberētur. Demùm quia citaueram decretum Con-

cilij Tridentini Seſſ.25.cap.20. vt indicarem fundamentum quoddam Eccleſiaſticæ immunitatis, cum in illo dicatur, Immunitatem Eccleſiæ & Eccleſiaſticarum perſonarum ex ordinatione diuina eſſe. F.Paulus adfert, antidoti loco, vt ipſe inquit, ſcripta mea, lib. *de Clericis, cap.28.* vbi affirmem Clericorum exemptionem in cauſis Eccleſiaſticis eſſe de iure diuino: at in politicis, tum quoad perſonas, tũ quoad bona, eſſe de iure humano non diuino. Reſpondeo F. Paulum videre potuiſſe opera mea Venetijs Anno 1599. excuſa, in quibus dicitur exemptionẽ Clericorum quoad perſonas, etiã in cauſis politicis, & quoad bona eſſe de iure diuino & humano, & forſitan voluit diuina prouidentia, vt hæc declaratio Venetijs fieret, quãdoquidem ſpiritus S. iam tum præuidebat id quod ibidem poſtea euenturum erat.

Dixi aũt declaratio, nõ mutatio, vel correctio, quia in prima impreſſione quę hãc poſteriorẽ multis annis præceſſit, quando dixi, Soti ſententiã ſequẽs, exemptionẽ in rebus politicis nõ eſſe de iure diuino: ſignificare volui, nõ inueniri pręceptũ aliq formale & expreſsũ in ſacris literis q pręciperet hanc exẽptionem; quãuis viderem illam iuri diuino naturali conformẽ eſſe, ac deduci poſſe ex verbis & exẽplis ſacræ

Scri-

Scripturæ. Postea verò diligenter cõside-rans sacros Canones & modum illorũ loquendi, vidẽs etiã aliquos scriptores verba mea sensu intentioni meæ cõtrario citare, declarationẽ illã feci. Quod si nihilominùs F. Paulus existimare malit hãc esse correctionẽ non declarationem, dicã ei cùm S. Ambrosio: *Qui secutus es errantẽ sequere corrigentem*, & loquatur etiam ipse, quẽadmodũ ego facio, vt loquuntur sacri Canones, non quemadmodum dictat ipsi humana prudentia.

OCTAVA CONSIDERATIO.

FOl. 33. In octaua Consideratione F. Paulus me admodũ seuerè obiurgat, dicẽs me vti artificio & subtilitate singulari, in conuertendis Gersonis verbis, vt maiorẽ habeam materiã contradicendi: quia cùm Gerson dicat contemptũ clauiũ periculosiorẽ esse erga Summum Pontificem, quam erga inferiores: ego referam verba illius quasi dixisset: abusum potestatis clauium periculosiorem esse in summo Põtifice quã in inferioribus. Sed fateor inter scribendum cum nollem referre verba sed sensum Gersonis, & ad singula verba textus non attenderem, scripsisse me abusum loco contemptus, non artificiosè aut subtiliter, sed per solam inad-

uertentiam, Deus testis est. Quodauté id non fecerim vt suppeteret mihi materia contradicendi, inde manifestum fit, quia non contradixi. Nec ista mutatio alicuius momenti est, cum vtraque sententia vera sit, & vna eademq; ratione probetur, imò vna inferat aliã. Quòd enim contemptus clauium periculosior sit erga Summũ Põtificem quã erga inferiores, verissimũ est, cum ab inferioribus ad Summum Põtificem recursus pateat, sed à Sũmo Pontifice ad alios nõ item. Pari ratione, quod abusus clauiũ periculosior sit in Sũmo Pontifice quam in inferioribus, verissimũ est, propter eandẽ rationem, quandoquidem ab inferiorum abusione, ad alios superiores appellari potest. Et communiter abusus clauium in superiore nõ reperitur, nisi etiam inde contẽptus in inferioribus sequatur: Quare nulla tam grauis causa suberat, cur F. Paulus tanti faceret hanc vocis mutationem, non studio sed casu factam.

Quo ad illud quod F. Paulus dicit me in cõtrouersia de auctoritate Conciliorũ dicere, quæstionem esse inter Catholicos de auctoritate Papæ suprà Concilium vel contra: nunc autem declarare me quod illi errent, qui definiunt Conciliũ esse suprà summum Pontificem ad illa quæ septem Theologis Venetis, qui eandẽ contra-

traditionem prætexuerant, respondi, ipsum remitto.

Folio 34. F. Paulus dicit me non debuisse tria folia insumere, vt demonstrarem summi Pontificis auctoritatem superiorẽ esse Concilijs, cum hæc disputatio modo non sit necessaria. Respondeo. Me summa cum breuitate disseruisse de hac materia, vt ostenderem falsum esse, quod Gerson dicit, contrarium definitum esse, vt sit hęresis, sed valdè miror illum qui trium foliorum prolixitatem in re non necessaria coarguit, paulò minus viginti eadem in materia consumere, non ad inuestigãdam veritatem, sed ob solam contradicẽdi cupiditatem? Quapropter non expendam in hac controuersia plura verba, cum plenissimè tractata sit ab eruditissimis viris tum Theologis tum Canonistis, ad quos lectorem remitto: Et specialiter legi potest S. Antoninus: Ioannes de Turrecremata: Aluarus Pelagius: Albertus Pighius: Augustinus de Ancona: Franciscus Turrianus: Petrus de Monte, & alij multi. Præ cæteris verò quæstionem hanc tam exactè tractat Card. Dominicus Iacobatius Canonista, vt sexaginta tria argumenta contraria dissoluat. Et Card. Thomas Caietanus præcellens Theologus, fundamentis adcò firmis & solidis eam munit, in tractatu *de cõ-*

paratione auctoritatis Papæ & Concilij. & in Apologia eiusdem tractatus, vt nihil omnino amplius desiderari possit ab eo, qui rationes illius possit intellectu comprehendere. Quibus meritò adiungi potest Nicolaus Sãderus Theologus simul & Canonista libr. 7. *de Visibili Monarchia* pag. 540. vbi agit de Concillio Constantiensi.

Cæterum quamuis hanc quæstionem consultò dimittam, cõmittere tamen non possum, quin duos vel tres notabiles Fr. Pauli lapsus ostẽdam, vt ex illis de cæteris coniectura fiat.

Fol. 39. dicit hæc verba. Temporibus incorruptis, cum Episcopi essent Martyres sancti, Pastor subiectus erat iudicio Ecclesiæ, cuius rei expressum adfert testimonium S. Cyprianus libr. 1. epist. 4. vbi loquens de plebe sic ait. *Quando ipsa maximè habeat potestatẽ, vel eligendi dignos sacerdotes, vel ind gnos recusandi, quod & ipsum videmus de diuina authoritate descendere, vt sacerdos plebe præsente sub omnium oculis eligatur, &c.* Supra modum admiror quod F. Paulus ista Sancti Cypriani authoritate errorem tam palbabilem & omnibus SS. Patribus contrarium in Ecclesiam introducere velit. Sanctus Cprianus loquitur ibi de potestate approbandi vel reprobandi dum fit electio, quod nõ est habere potesta-

testatẽ in Pastorem, sed in eũ qui eligẽdus sit Pastor. Quemadmodũ olim exercitus approbare vel reprobare poterat eum qui pro Imperatore proposit⁹ fuerat: sed post Imperatoris creationẽ amplius eũ iudicare non valebat, nec vllã in ipsum potestatẽ habebat. Quemadmodũ etiam ipse Gerson concedit, Cardinales potestatẽ habere approbãdi vel reprobãdi eum qui in summum Pontificem eligitur, sed summo Põtifice designato nullam amplius habere potestatem ipsum iudicandi vel deponendi.

Adiungo, nec Cyprianum quidẽ velle, vt propriè plebs Pastorẽ eligat, sed tãtummodo vt testimoniũ de vita ipsius, & consensum & suffragium ferat: atque hoc sensu dicit, plebem habere potestatem eligendi dignos, & indignos recusandi, vti sequentia ipsius verba docent. *Quod ipsum videmus de diuina auctoritate descendere, vt Sacerdos plebe præsente sub omnium oculis deligatur, & dignus atque idoneus publico iudicio ac testimonio comprobetur, sicut in Numeris Dominus Moysi præcipit, dicens. Apprehende Aaron fratrem tuum, & Eleazarum filium eius, & impones eos in montem coram omni Synagoga, & exue Aaron stolam eius, & indue Eleazarum filium eius, & Aaron appositus moriatur illic. Coram omni Synagoga iubet DEVS constitui Sacerdotẽ* id est,

id est, instruit & ostendit ordinationes Sacerdotales non nisi sub populi assistentis conscientia fieri oportere, vt plebe præsente, vel detegantur malorum crimina, vel bonorum merita prædicentur, & sit ordinatio iusta, & legitima; quæ omnium suffragio & iudicio fuerit examinata. Ecce hæc sunt quæ docet S. Cyprianus, & exemplũ adducit Eleazari, qui non à plebe, sed à Moyse Deo sic iubente delectus fuit, & nihilominus Plebs etiam suam partem in ea electione habuit, quia præsens extitit & testimonium ferre potuit de bonitate ac virtute Eleazari.

In eodem loco F. Paulus alium errorem sacris literis cõtrarium docet; cũ enim cuperet infirmare testimonium illud S. Scripturæ à me adductum. *Quis putas est fidelis dispensator, & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam? &c.* Vt probarem, Summum Pontificem esse velut generalem ac primarium Oeconomum in domo Dei quæ est Ecclesia, ac proinde potestatem habere in totam familiam, familiam verò non habere potestatem in ipsum. F. Paulus ita inquit: Si summus Pontifex aut alius quis dispensator generalis, esset hic fidelis dispẽsator, cùm illi commendata sit omnium rerum cura, quinam sunt illi, super quos postea, si fideliter & rectè omnia administrauerit, constituendus

dus est? nam *super omnia bona sua constituet eum*. Si respondeatur Paradisum esse; at illic nemo præter Christum & Angelos dispensatoris munus obibit. Sancti Pontifices Regnum cœlorum ingredientes, laborum suorum præmia percipient, nec quicquam aliud faciendum eis incumbet, nec intrabunt illuc cum aliquo regimine.

In his verbis duo sunt errores. Primus, quod illa verba: *Super omnia bona sua constituet eum*, non significent Paradisum, hoc est enim contra omnes expositores, & vt vnum adducam, S. Hilarius in capit. 26. Matthæi dicit. *Super omnia bona constituetur, id est in* DEI *gloria collocabitur, quia nihil sit vltra quod melius sit*. Alter error est. Quod Sancti in cœlis nullum prorsus regimen habituri sint, sed id Christi duntaxat & Angelorum futurum sit. Contrarium enim docet ipse Christus in Apocalypsi ca. 2. *Qui vicerit, dabo ei potestatem super gentes, & reget eos in virga ferrea, &c.* Et cap. 3. *Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo*. Hoc autem est constitui à Domino super omnia bona, sedere nimirum cũ illo in throno ipsius, regnare pariter cum illo, & moderari cum illo non modò Ecclesiam, sed vniuersum mundum. Hinc S. Leo Serm. 2. in anniuersaria suæ ad Põtificatum assumptionis die, dicit: S. Petrum Eccle-

Ecclesiæ regimen nō reliquisse. Ecclesiæ, inquit, *gubernacula non reliquit.* Et S. Basil. in Ser. de 40. Martyribus, & S. Ambros. libr. de viduis, sanctos appellant humani generis præsides; atq; idem docét omnes SS. Patres, qui inuocationem Sanctorum contra Hæreticos propugnāt, eò quod sint veluti mortalium hominum protectores.

Fol. 46. pag. 2. F. Paulus aliud paradoxū ponit: loquēs de ca. *licet, de electio.* vbi dicitur: in electione Sūmi Pōtificis magnā diligentiā & circumspectionem adhiberi oportere, quandoquidē si erretur ad alium superiorē non possit recursus haberi: Ego aūt & huius rei causam addidi, nēpè quod Summus Pontifex nō habeat superiorē in terris. F. Paulus respondit hanc rationem non esse congruentem, quia capitulum illud sequitur de erroribus qui in electione committuntur, talium verò iudex legitimus est Concilium Generale; vultis igitur illud capitulum docere non posse recursum haberi ad Superiorem, quia nullus actu Superior sit, cum non sit congregatū Concilium. Respondeo. Si sic intelligēda sint verba illa, Papam Alexandrum qui constitutionem illā promulgauit, potuisse ac debuisse dicere, nō facile, nec statim recursum haberi posse, nō aūt absolutè quēadmodū dixit: si erretur nō posse recursū haberi

haberi ad aliquẽ superiorẽ: & ideò necesse est fateri Papã Alexandrũ in illo capitulo nõ loqui de errore, q cõmitti possit quoad electionis inualiditatẽ: sed q admitteretur in creãdo tali Põtifice, qui nõ sit prędirus illa bonitate, sciẽtia, & prudẽtia, quæ requiritur in summo Ecclesiæ capite: quia talis error à nemine corrigi potest, cum Summus Põtifex Canonicè electus, nullũ in terris superiorem habeat: quare Glosa huius decreti cũ rationem reddẽs, dicit in inferioribus posse haberi recursum, quoniã electione facta supersit cõfirmatio, illa vero nõ cõferatur, si electi persona minus digna fuerit: sed in Summo Pontifice post electionem nullam aliam requiri cõfirmationẽ, quia statim vt electus est, suscipit administrationẽ: quemadmodũ declarat Papa Nicolaus Can. *in nomine Domini. dist. 23.* Itaque si commissus fuerit error, quoad electionem personæ minus dignæ, aut parum ad regimen idoneæ, nullum vltra superest remedium.

Folio 47. Fr. Paulus, cum ego asseruissem lib. 2. de auctoritate Concil. capit. 13. Concilium Lateranense expresse definiuisse Summum Pontificem superiorẽ esse Concilio, dicit me primam hanc sententiã postea reuocasse ca. 17. Atque asseruisse in dubio adhuc versari, nũ à Cõcilio definita

fuerit

fuerit auctoritas Summi Pontificis suprà Concilia tanquam decretum Catholicæ fidei.

Respondeo hanc reuocationẽ siue contradictionem, quo nomine etiam F. Paulus ipsam appellat, esse in mente ipsius, nõ autem in scriptis meis: quandoquidẽ primo in loco affirmo Concilium Lateranẽse veritatem illam expressissimè definiuisse, quoniam verbis expressis pronunciauit Summum Pontificem super omnia Concilia auctoritatem haberi. Secundò autem in loco assero certum nõ esse, num Concilium illud definierit id esse, de fide Catholica: nã aliud est, dicere aliquid verũ esse, aliud dicere, esse verum veritate fidei Catholicæ, ita vt contrariũ pro hæresi habendum sit. Concilium Lateranẽse non tulit speciale decretum de Summi Pontificis supra Concilia potestate, sed cum declararet summum Pontificẽ Concilia posse transferre, pro ratione adiungit, quia supra Cõcilia auctoritatem habet: & ideò dicit Cardin. Caietanus, Concilium Constantiense Sess. 4. definiuisse Concilium auctoritatem habere in Summum Pontificem, sed non sanxit ibi decretũ fidei, cum non ageretur tũ de materia fidei, sicut nec fieri poterat, cùm Cõcilium illud imperfectum fuerit, & celebratum sine præsentia

tia Summi Pontificis. Atque idcircò in priori nostra scriptione diximus, Gersonem in octaua consideratione falsò affirmasse, Concilium Constantiense expressè declarauisse hęresin esse, negare Conciliũ esse suprà Summum Pontificem.

Fol. 49. cum videret F. Paulus se negare non posse, quod Summus Pontifex toti Ecclesiæ præpositus sit, si iustè possit vocari paterfamilias in domo Dei, impudenter negat hunc titulum Summo Pontifici conuenire sic dicens. In Euangelio nemo inueniet Patremfamilias appellari, præter Deum Patrem, & Christum filium eius naturalẽ. Minister autem seruus est: proprietates autẽ Dei alijs attribuere nõ decet. Respondeo hoc idem esse, ac si quis neget solem splendere, aut noctẽ obscuram esse. Quid enim sibi vult nomen Papæ quam Pater? Quod nomen frequentius in ore fidelium quando Summũ Pontificem alloquuntur, quam, Pater Sancte? Nonne S. Augustinus Epist. 161. cùm loqueretur de Papa Melchiade scripsit: *O filium Christianæ pacis. O Patrem Christianæ plebis?* Sed F. Paulus his non est contentus, testimonia requirit sacræ Scripturæ, legat igitur Esaiam, cap. 22. & inueniet ibi verba hæc de Summo Sacerdote dici: *Erit quasi Pater habitantibus Hierusalem.* Legat

Epiſt.1. S. Pauli ad Corinthios capit. 4. & inueniet S. Paulum aſſumere ſibi nomen Patris: *Non*, inquit, *vt confundam vos hæc ſcribo, ſed vt filios chariſſimos moneo. Nam etſi decem millia pœdagogorum habeatis, ſed non multos Patres, nam per Euangelium in Christo* IESV *ego vos genui*. Legat denique Epiſtolas cæteras eiuſdem Apoſtoli, S. Ioannis & reliquorum, & inueniet Apoſtolos appellare ſolitos fideles filios ſuos, & ex conſequenti illorum ſe Patres conſtituere. At in Euangelio nomen hoc nulli tribuitur niſi Deo. Verum eſt, ſed non negatur illis qui Dei locum obtinẽt, non etiam conuenire. At Summus Pontifex eſt ſeruus & miniſter hui⁹ patrisfamilias. Verum eſt, ipſum reſpectu Dei ſeruum eſſe, & miniſtrũ, ſed reſpectu inferiorum Pater eſt, vti diximus, loco Dei & ſimul ſeruus, cum nominetur *Seruus Seruorum Dei*: idque non vt illis obediat, ſed vt illos regat: quemadmodum etiã Principes ſæculares ſerui ſunt populorum ſibi ſubiectorum, cum illis quoad regimen & gubernationem ſeruiant.

NONA CONSIDERATIO.

FOl. 50. circa nonam Conſiderationem ego dixi verum eſſe, *contemptum*

ptum clauium non incurri, si Pontifex enormissimo & maximo scandalo sua potestate abutatur, quemadmodum ait Gerson: sed hanc considerationem Sanctissimo Domino N. Paulo Quinto iniuriosum esse, quandoquidem ita proponitur quasi Sanctitas ipsius solita sit, eo pacto clauibus regni cęlorum abuti. Et Venetos non solùm ab hisce defensoribus abhorrere, sed etiam eorum impudentiam coercere debere.

Hic Fr. Paulus respondet, bonam non esse hanc doctrinam quæ doceat veritatem horrere, & veritatis defensores puniendos esse. Ego autem respondeo: Me non docere abhorrendum esse à veritate, sed detestãdos esse illos, qui summũ Pontificem exosum reddere conantur, præsertim cum nota & explorata sit omnibus integritas vitæ ipsius iam inde à prima adolescentia. Ad quem etenim finem Gerson hoc pacto loquitur, nisi ob eius malè affectam voluntatem, erga sui temporis Pontifices? Hunc autem cur eædem cõsiderationes tanta cum exaggeratione proponuntur, & in vulgarem linguam conuersæ, manibus populi committuntur, nisi vt illis persuadeatur in eodem nos casu, ob quem illæ considerationes scriptæ sunt, versari?

DECIMA CONSIDERATIO.

FOl. 51. agitur de decima Consideratione, vbi F. Paulus plurima repetit, de his quæ ſcripſit nomine ſeptem Theologorum Venetorum, & ſpecialiter me alibi contrariũ docuiſſe his, quæ nunc ſcribo: & P. Ludouicum Ricehominem Ieſuitam laudauiſſe reſiſtentiam, qua Philippus Pulcher, & Ludouicus duodecimus Summis Põtificibus reſtiterint, eamque alijs Principibus in exemplũ propoſuiſſe: aliaq; his ſimilia quæ apertè ac manifeſtè falſa ſunt. Ad quæ quoniá reſpondi in ijs quę ſcripſi contra ſeptẽ illos Theologos Venetos, quæq; huic noſtræ breui apologiæ coniuncta ſunt, nihil aliud de illis hoc loco dicam.

Fol. 53. pag. 2. Cùm citaſſem decretum Concilij Tridentini Seſſ. 25. cap. 3. his verbis: Sacrum Concilium Tridẽtinum huic malo conſuluit, cum vetuit expreſsè ne ſæculares Magiſtratus Prælatos impediãt, quominus excommunicent, neve mandent vt latam reuocent excõmunicationem. F. Paulus ſecundum morem ſuum opponit, & dicit: Concilium hoc pacto allegare, eſſe tres intelligentias falſas illi attribuere. Primam dicit eſſe, quod

verba

verba illa omiserim sub prætextu quod contenta in præsenti decreto non sint obseruata: quibus restringitur decretum ad vnam conditionem, nec prohibetur quod ob alias causas resisti possit excommunicationi. Secundam dicit esse, quòd Concilium legem ferat magistratibus sæcularibus, non autem Principibus sæcularibus, quemadmodum ego interpretatus fueram: secundùm verò Iurisconsultos in materia odiosa princeps sub nomine magistratus non comprehenditur. Tertiam dicit esse, quia Concilium loquitur ibi de prohibitione & præcepto iudiciali, me autem citasse hoc decretum in materia violentiæ naturalis. Respondeo ad primam: me non allegasse verba, sed sensum decreti. Et quemadmodum Concilium non permittit, vt laici in iudicio excommunicationis se intromittant, sub prætextu qui rationabilis videri possit, multò minus permittit hoc fieri sub alijs prętextibus minus probabilibus. Addo, quod idem decretum Concilij in principio generaliter præcipiat, vt excommunicatio non nisi magna cum moderatione & circũspectione feratur: atque ad hoc pręceptũ referri possit illa pars decreti *sub prætextu, quod contenta in præsenti decreto non sint obseruata.* sic aũt excluditur omnis prætext⁹.

Ad secundū respondeo, hoc in loco sub nomine magistratus comprehendi etiam principem: nam dicit: *Sæculari cuilibet Magistratui*: illud enim verbum cuilibet omnes tam superiores quam inferiores complectitur. Et idem Concilium quādo Principes vult excipere, solet dicere *inferioribus Magistratibus*: quemadmodum videri potest in eadem Sess. cap. 20. Demum ratiō quam Concilium affert, quando ait: *Cum non ad sæculares hæc cognitio pertineat*: apertè demonstrat hic etiā Principes comprehēdi, qui vtique sæculares sunt vt alij inferiores Magistratus.

Ad tertiam respondeo. Cociliū non dicere: ne Prælato iudicialiter prohibeatur vt non excōmunicet, sed in genere vt non prohibeatur. Et certum est, eum quantum in se est, prohibere, qui vetat ne publicetur excommunicatis, siue id iudicialiter faciat, siue aliter.

VNDECIMA CONSIDERATIO.

FOl. 54. Cùm reprehendissem Gersoné, quod in vndecima cōsideratione dixisset, *neminem in contemptum clauium incidere, cū iurisperitus aliquis aut Theologus in conscientiam suam recipit aliquas huiusmodi sentētias timendas non esse*: Sumit sibi F. Paulus ipsius defensionem, & dum exiguum Gerso-

Gersonis errorem vult excusare, in alios ipse errores admodũ pernitiosos labitur. Primò dicit, eandem esse sententiam Nauarri in Commentario cap. *Cum contingat. De rescriptis. Remedio 2. Num. 30.* vbi sic ait: *Nono infertur. Canonicum Ecclesiæ B. securissimè potuisse ac debuisse communicare præfato, l. in diuinis. Ea ratione quod qui vnius Doctoris eruditione ac animi pietate celebris auctoritate ductus, fecerit, excusatur, etiamsi id non esset iustum, & alij contrarium tenerent.* Et non animaduertit Fr. Paulus Nauarrum loqui ibi de consilio alicuius Doctoris doctrina & pietate conspicui: Gersonem autem loqui simpliciter de quolibet Doctore, atque idcircò monui illum dicere saltem debuisse, eum qui ignoret quid agere debeat: in rebus ambiguis alicuius Theologi aut Iuriscõsulti, qui doctrina & probitate clarus sit, iudicio stare posse. Sed si F. Paulus per aliquem Theologum vult significari excellentem aliquem Theologum, & per aliquem Iurisconsultum celebrem aliquem Iurisconsultum, ad eos, qui huiusmodi callent, me refero; ego certè per aliquẽ Theologũ vel Iurisconsultũ aliud intelligere nequeo, q̃ quemlibet hominem qui sit Theologus, vel Iurisconsultus.

Secundo. F. Paulus repetit id quod alibi dixerat, nempè sentẽtiam illam cõmu-

 nem,

nem, quod in ambiguo iudicio superioris standum sit, intelligendam esse quãdo quis post factum diligens examen, & consilium ab alijs acceptum adhuc dubius est: De hoc autem fusè lateque in responsione ad septem Theologos disseruimus.

Tertiò. Cùm dixissem: Si Principes tẽporales nequaquam paterentur subditos suos mandata illorum examinare velle, aut sese ab illis excusare, quod Iuriscõsultus aliquis aut Theologus in conscientia sua illis affirmasset, non teneri eos ad obediendum: multò minus hoc ipsum tolerari debere in obedientia, quæ præstanda est Vicario Christi. F. Paulus sese opponit & dicit; hoc argumentum non procedere nec à pari, nec à minori: atque hic detegit mysterium illud à Presbytero Marsilio in octo propositionibus suis indicatum, declaratque tres esse differentias inter potestatem Politicam & Ecclesiasticam. Prima est, quod scriptura diuersimodè loquatur de obedientia, quæ temporali Principi, & quæ Prælato spirituali debetur: atque aliter vtrosque admoneat. Ad Prælatum pertinet illa sententia Hebr. 13. *Obedite præpositis vestris & subiacete eis, ipsi enim peruigilant pro animabus vestris, tanquam rationem reddituri.* Ad Principem vero solùm spectat illa ad Rom. 13. *Subditi estote nõ solum*

ſolum propter iram, ſed etiã propter conſcientiã. Et hinc ſequitur quod poteſtas Prælati nó obliget in conſcientia, ſed Principis tẽporalis obliget. Verũ quod poteſtas Eccleſiaſtica obliget in conſcientia, & quod cõtrarium ſit hæreſis Valdẽſis, VVicleffi, Marſilij Patauienſis, Lutheri, Melanchtonis, Caluini, & ſimilium, demonſtrauimus in noſtris controuerſijs libr. 4. de Pontifice cap. 15. 16. 17. 18. 19. 20 & 21. ad quæ loca lectorem remittimus: in hoc autem loco breuiter tantum probabo Apoſtolum generatim loqui de poteſtate tam Politica quàm Eccleſiaſtica. Nam quamuis principaliter loquatur de Principe temporali quando dicit. *Principes non ſunt timori boni operis ſed mali:* Et *non ſine cauſa gladium portant. Et ideo tributa præſtatis*: nihilominus ſemper loquitur cum terminis generalibus, vt omnem poteſtatis ſpeciem includat, & vt doctrina ipſius ſit vniuerſalis, quemadmodũ liquet ex verbis text⁹, quia S. Paulus non dicit. *Omnis anima Regi ſubdita ſit*, ſed *poteſtatibus ſublimioribus*: hoc eſt: hominibus qui poteſtatem habent ſuper cæteros. Et certum eſt, etiam Superiores ſpirituales poteſtatem habere in alios, dicẽte Apoſtolo 2. Cor. 13. *Hæc abſens ſcripſi, vt non præſens durius agam, ſecundum poteſtatem quam dedit mihi Dominus.* Prætereà cum idẽ Apo-

stolus adiūgit: *Non est enim potestas nisi à Deo*, *idem* est ac si dixisset: omnis potestas à Deo est. Quis ergo ambigere potest potestatē Ecclesiasticā nō esse à Deo? Itaq; de illa etiā loquitur Apostolus. Et cū subiūgit: *Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit: qui autē resistūt, ipsi sibi damnationē acquirunt*, similiter generatim de omni potestate loquitur, & dicit eos in consciētia peccare, & dānationem sibi acquirere, qui per inobediētiam illis resistūt. Demū quādo dicit: *necessitate subditi estote, non tantū propter irā, sed etiā propter conscientiam.* hoc est, necessarium est, vt subditi sitis nō tantum propter formidinē pœnæ quā potestas cōminatur, sed etiam ob timorem culpæ, quæ ream efficit conscientiam, metum: Illud *propter iram* cōuenit etiam spirituali potestati, siue velit, siue nolit F. Paulus; nam potestas spiritualis graues pœnas, & dignas quæ timeantur, comminatur: dicente Apostolo 1. Cor. 4. *Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in spiritu mansuetudinis?* Certum autem est excomunicationis pœnā esse grauissimam, & quā pij homines plus quā mortē reformidānt. Quapropter conuenit etiam potestati spirituali, quod sequitur: *sed etiā propter cōscientiam?* Adiungo etiā expositionem duorū excellentiū Doctorū, S Chrysostomus in hūc locū apertè dicit, Apostolū in genere
de po-

de potestate loqui. *Omnis ergo Princeps à DEO constitutus est? Istud* (inquit Paulus) *non dico, neque enim de quouis Principum mihi sermo est; sed de ipsa re. Quod enim Principatus sunt, quod hi quidem imperant, isti verò subiecti sunt: diuinæ sapientiæ opus esse dico: propterea non dicit, non enim Princeps nisi à DEO, sed de reipsa disserit, dicens, non est potestas nisi à DEO:* Ecce quid secundum Sanctum Chrysostomum S. Paulus docet; nimirum diuinam sapientiam ordinasse, vt in mundo sit regimen & ordo, ita vt alij quidem præcipiant, alij verò obtemperent. Et ideo dicit, *Omnis potestas est à Deo*, non autem omnis Princeps est à Deo. Sanctus Bernardus epist. 183. ad Conradum Imperatorem sic scribit. *Legi, omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: & qui potestati resistit, DEI ordinationi resistit. Quam tamen sententiam cupio vos, & moneo custodire in exhibenda reuerentia summæ, & Apostolicæ Sedi, & B. Petri Vicario, sicut ipsam vobis vultis, ab vniuerso seruari imperio.* Quibus verbis S. Bernardus demonstrat Apostoli doctrinã esse vniuersalẽ: & quẽadmodũ Imperator est potestas sublimis respectu subditorũ Imperij, ita Summũ Pontificẽ esse potestãtẽ sublimen respectu Imperatoris.

Secunda differentia quam Fr. Paulus ponit inter potestatem temporalẽ & spiritualem

tualem hæc eſt. Quod tẽporali obtemperandum ſit ſine præcepti examinatione; quia cura regiminis temporalis tota ſit Principis, nec ſubditus in ea partem vllam obtineat; ſed poteſtati ſpirituali obediendum ita ſit, vt prius præceptum examinetur, & cum alijs conſultetur: quia animę & ſalutis cura, non ſolum ſpectet ad Prælatum, ſed etiam ad ſubditum, quin magis etiam ad ſubditum, quam ad Prælatum: & ideo vigilandum Prælato eſt: ſed vigilandum eſt & mihi. In hac differentia F. Paulus vel ipſe manifeſtè fallitur, aut alios fallere ac circumuenire tentat: nam cum loquitur de Principe temporali, declarat tãtummodò vniuerſalem curam quã Princeps habet in ſubditos: quæ verè ad ſubditos non ſpectat: ſed omiſit dicere Principem etiam vitæ, honoris, & facultatis priuatorum hominum curam gerere: in hac autem cura bonam etiam partem habet ſubditus, quia ipſi etiam in hoc vigilandum & laborandum eſt. Cùm verò loquitur de Prælato, illam tantummodo curam exprimit, quam Prælatus gerere tenetur de ſalute particularium ſubditorum: & ſic rectè dicit, ſubditum etiam in hac curæ partem habere; ſed dicere omittit Prælatum etiam habere vniuerſale regimen Eccleſiæ, & in hoc regimine, nullã ſibi partẽ ſubdi-

subditum vendicare. Itaque Prælatus & Princeps pares sunt quoad curam & regimē tam vniuersale, quam particulare: differunt solum in eo, quod cura Prælati circa animam & æternam salutem versetur: Principis verò, circa vitam, quietem, & bona temporalia. Cùm ergò hæc ita sint: necesse est, vt F. Paulus fateatur, vel esse obtemperandum simpliciter, & sine vlla præcepti examinatione vtrique Potestati, vel neutri. Nec ratio F. Pauli alicuius efficaciæ est, cùm dicit Prælato aliquid, quod in detrimentum spiritualis boni cedat, præcipienti, non esse obtemperandū. Sed Principi iubenti aliquid quod in detrimentum bonorum temporalium cedat, parendum esse, quandoquidem temporalia Communi bono seruire debeant. Hanc rationem dico, inualidam & inefficacem esse. nam fieri potest vt Princeps iniustè imperet aliquod in bonorū temporalium detrimentum, & tunc si manifesta fuerit iniustitia, obtemperandum non est. Quemadmodum Naboth parere noluit iniusto regis Achab præcepto, cū iuberet, vt suam ei vineam traderet. Et è contrà, quando Prælatus iustè imperat aliquid in detrimentum boni spiritualis, veluti si iustus ob causas iuberet alicui, vt Missarum celebrationem, aut orationis studium

studium aliquandiu intermitteret, obediendum ei est. Quapropter regula generalis est, semper obtemperandum esse superiore siue Ecclesiastico, siue Politico, quando nihil præcipit quod exequi peccatum sit, quemadmodum ostensum est in refutatione duodecimæ Propositionis septem Theologorum Venetorum.

Tertia differentia à F. Paulo posita inter Potestatem Politicam & Ecclesiasticam hæc est, quod Politica, forum habeat externum, & possit pœnas temporales infligere, cum habeat curam quietis publicæ, & non sine causa gladium portet: atque idcircò inquit Apostolus necessarium esse vt illis subditi sint *propter iram*, id est, propter pœnæ formidinem: sed potestas Ecclesiastica non habet iudicium forense, sed tantum intendere debet rebus spiritualibus, & in foro Dei: nec quicquam ei commercij est de directo cum pœnis temporalibus: ac proinde Apostolus non iubet vt subiecti simus Prelatis, *propter iram*, quia ministerium Ecclesiasticum exercetur per gladium spiritus, quod est verbum Dei.

In hac differentia Fr. Paulus, se manifestè Lutheranum declarat, & docet doctrinam Catholicis hactenus inauditam.

tam. Omnia prisca Concilia, quæ imperant Ecclesiasticis, ne patiantur se ad forum sæculare trahi, sed ad Ecclesiasticum confugiant, nonnè ita tribuunt Prælatis Ecclesiæ forum externũ? Quando Apostolus inquit, *Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in spiritu mansuetudinis?* Et quando Prælati sub pœna excommunicationis quid iubent, nonne declarant sibi esse iudicium forense? & nonnè poterit dici de hac pœna quod necessarium sit subditis subiectos esse Prælato *propter iram*, hoc est, propter pœnæ formidinem? Quando Sacrum Concilium Tridentinum Sess. 25. cap. 3. præcipit Episcopis vt mulctas pecuniarias Laicis imponant, & curent capi pignora, & in quibusdam casibus per districtionem personarum procedant, nónne ostendit forum Episcopi externum etiam esse, atque ipsum temporales pœnas imponere posse? Quando etiam tribunal Officij sanctæ inquisitionis, quosdam ad carceres, alios ad fustigationem, alios ad triremes, nonnullos in exilium condemnat, nónne imponit de directo pœnas temporales? Itaque opus est, vt Frater Paulus vel omnia Concilia & vniuersam Ecclesiam erroris arguat, & hæreticum se esse declaret, vel fateatur, Prælatis Eccle-

siæ

siæ non modò competere forum Dei, sed etiam forum externum.

Omitto hic notare vltima F. Pauli verba in præsenti discursu, vbi dicit, Principes potestatem suam immediatè habere à Deo, quia de hac controuersia in responsione ad octo Propositiões egimus: & tam clara hæc res est, vt nisi æquiuocationibus obscuretur, nullo ad eam refutãdam egeat labore. Non est dubium instinctum naturalem, quo homines naturaliter agũtur ad eligendum sibi vnum aliquod caput, à quo regantur, immediatè sit à Deo: sed quod populus aliquis eligat sibi Regẽ aliquem, & in eum omnem suam potestatem transferat: alius verò eligat sibi Magistratus, cum limitata potestate: ambigi non potest, id ab hominũ voluntate pendere, qui cum natura liberi sint, potestatem habent multis modis speciem regiminis variandi, & ex consequenti, Potestas qua Principes tẽporales præditi sunt, est à Deo, mediante tamen consensu humano. At potestas Summi Pontificis est propriè à Deo, nec dependet ab vllo humano consensu, atque idcircò immediatè à Deo. Hinc autem fit, quod potestas Principũ ab hominibus vel minui vel augeri, dari vel auferri possit: cum interim Summi Pontificis potestas quoad hoc nihil

hil omninò ad homines pertineat; de quo nulla inter Doctores est controuersia.

Fol. 56. pag. 2. Reprehendit F. Paulus hæc verba mea: *Magis omnipotenti DEO placet illorum infirmitas, qui Papam vt Deum venerantur: quam illorum fortitudo, qui se præ cæteris sapere existimantes, Christi Vicarij auctoritatem deprimere conantur*: dicit autem ita me dicere oportuisse, minus displicet Deo illorum infirmitas quam horum fortitudo. Ad quod primum respondeo, infirmitaté, hoc est simplicitatem idiotarum Catholicorum, non displicere, immò placere Deo; nam satis ipsi norunt, Papam non esse Deum, sed vt Deum venerantur, dum maximam de admirabili potestate illius opinionem habent, nec inquirant, quomodo illa vel limitari possit, vel minui. Deinde respondeo, S. Augustinum in tractatu super Psal. 75. Me docuisse hos loquendi modos, quamuis non placeant F. Paulo. *Melior*, inquit, *virgo humilis, quam maritata humilis: Sed melior maritata humilis, quam virgo superba*: Et in tractatu sup. Psal. 109. *Melius est humile coniugium, quam superba virginitas*. Certum autem est, virginem superbam, & superbam virginitatem, non bona: & comparatiuum, melius, propriè dicitur tantum de rebus bonis. Sed Sanctus Augustinus benè nouerat, hos esse

vsitatos loquendi modos, & nimium fastidiosos esse, qui eos carperent. Idem dici potest de illa quæ sequitur propositione: Non absurdum est tribui Summo Põtifici omnem potestatem in cęlo & in terra: quum Christus dixerit: *quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis.* dummodò ita illa intelligatur, quemadmodũ à veris doctisq; Catholicis intelligitur & explicatur. Sed F. Paulus eã subtiliter in proprio sensu cõsiderans, dicit esse falsissimã: quasi ego illã in proprio sensu protulerim, & nõ in sensu hyperbolico, quo loquẽdi modo persæpè vtitur spiritus S. in diuinis literis: quare secundùm F. Paulum oẽs illæ propositiões falsissimæ erunt, & ita opus erit spiritũ veritatis, mẽdacij arguere. Idem dico de illis etiã verbis: cùm inquio, Summũ Pontificẽ omnia efficere posse, quæ necessaria sunt, vt ad cœli beatitudinẽ animas pducat, omniaque impedimenta remouere, quæ mũdus ac Diabolus queant interponere. F. Paulus intentus, vt me capiat in sermone, dicit, hoc rerum non esse, cum summus Põtifex illis qui in vtero Matris moriuntur, opem ferre nõ possit, nec illos iuuare valeat, qui existentes in statu mortalis peccati, amẽtes efficiuntur: nec potestatẽ habeat in motus interiores animæ, qui necessa-

cessarij sunt ad salutem. Et tamen poterat animaduertere hunc loquendi modũ nihil aliud significare, quàm Summum Pontificem non habere potestatem limitatam, perinde vt alij Prælati, sed absolutam, vt possit declarare, ordinare, & præcipere, quæcunq; ad regimen Ecclesię necessaria sunt: vt possit etiã prohibere, absoluere, dispẽsare in omnib⁹ quæ necessitas animarũ requirit: hęc aũt omnia intelligenda esse, in materia apta & disposita, sine miraculorũ editione: Christum denique Vicario suo plenissimã potestatem cõmunicasse, nõ absolutè, sed quantũ poterat homini mortali cõmunicari. Alioq;, qui omnia calũniari & cauillari velit, posset etiã dicere, verum nõ esse quod Devs omnia facere possit: quia efficere nequeat vt præteritum non sit præteritim: & vt homo non sit rationalis: aut bestiæ ratione prędítæ sint: & vt bis tria, non sint sex, aut bis tria sint septem. Quòd si F. Paulus responderit, quando asseritur Deum omnia posse, illud intelligi debere de rebus possibilibus, nõ autem de impossibilibus: quales sunt illæ quæ continent contradictionem, ego rursum dicam, si eum affirmatur Deũ omnia posse, oportet propositionem illam accipere in sensu conuenienti: mirari non debet, cum loquimur

 de po-

de poteſtate Vicarij Dei, calumniandum non eſſe, ſed vnumquodq; intelligendum potius in ſenſu conuenienti, quemadmodum graues & recti iudicij homines intelligant.

DVODECIMA CONSIDERATIO.

FOl.58. In vltimę Cõſiderationis diſcurſu, F. Paulus reprehẽdit, quod dixerim has conſiderationes tempore ſchiſmatis ſcriptas fuiſſe, & probare nititur hoc vero minimè cõſentaneum eſſe, quia ſcriptæ fuerint poſt Concilium Conſtantienſe, quando præſidebat Eccleſiæ, vnus tantum & indubitatus Pontifex.

Reſpondeo, à veritate non abhorrere quod ſcriptę fuerint poſt Cõcilium Conſtantiẽſe: falſum autem id eſſe, quod tum Eccleſiæ prępfuerit vnus duntaxat & indubitatus Põtifex, & ex conſequenti ꝙ nullum eo tempore ſchiſma fuerit: Quia notum eſt ex hiſtorijs poſt Concilium, ſuperſtitem adhuc fuiſſe Antipapam Benedictum XIII. qui in Hiſpanijs pro Sũmo Pontificę habebatur: poſt quem etiã ſchiſma perſeuerauit in Antipapa Clemẽte 8. cuius tempore Gerſon è viuis exceſſit.

Itaque quando Gerſon Cõſiderationes illas ſcripſit, nõ vnus ſed duo erãt ſummi Pontifices. Inſuper ab illo tempore quo decre-

decretum illud, cuius Gerſon mētionem facit in Conſideratione octaua, ſancitum fuit vſq; ad creationem Papæ Martini V. intercesſerunt ſaltem anni duo & ſemis: quia decretum illud ſtatutum fuit Seſſ. 4. anni 1415. ſub finem Martij. Papa Martinus verò creatus fuit Anno 1417. menſe Nouemb. durante adhuc Concilio. Vnde fieri poteſt, imò admodum probabile eſt, Gerſonem ſcripſiſſe cōſiderationes ſuas poſt illud decretum, & ante creationem Martini, quo tempore tres erant ſummi Pontifices: nam propterea Gerſon in illa duodecima cōſideratione loquitur de concordia ineunda, vt clauiū abuſioni reſiſteretur: nec ſibi mutuo impedimento eſſent, quemadmodum multi tum faciebant.

Fol.58. pag. 2. Cùm dixiſſem duodecimam Conſiderationé quæ agit de cōcordia ineunda, vt reſiſteretur abuſioni clauium, magnoperè temporibus Gerſonis congruiſſe, quo ſchiſma de medio tolleretur: ſed hoc tēpore ſimilia proponere potius cauſam præbere poſſe nouo ſchiſmati. F. Paulus reſpondet hoc dici non poſſe, niſi ab eo, qui velit doctrinam S. Gregorij *Can. Admonendi. 2. quæſt 7.* ſchiſmatis cauſam eſſe. Sed profectò fallitur, quia Sanctus Gregor. in illo capitulo ni-

hil aliud docet, nisi æquum non esse ita superiori se subijcere, vt ei etiam peccatum manifestè præcipenti, obtemperetur; quæ doctrina vniuersalis est, nec potest non prodesse, sed quo tempore populus aliquis cum totius mundi scandalo Christi Vicario parere recusat, eidem populo lingua etiam vulgari proponere necessarium esse, vt simul omnes conspirent ad resistendum abusioni clauium: & si humilis diligentia nihil proficiat, magno animo ac virili libertate obsistere oportere: quid aliud est quam classicum canere ad animos ad schisma accendendos?

SECVNDVM OPVSCVLVM.

FOl. 59. transit F. Paulus ad defensionem secundi Gersonis opusculi, & paucis verbis multa contra me profert, quibus tamen vnico tantum verbo sufficienter respondetur, nimirum, *Negatur:* Nam omnia falsa sunt, & nullis rationibus innituntur.

Dicit primo; In illo secundo opusculo plurima fuisse, quæ demonstrarent iustitiam causæ Reipublicæ Venetorum, quæque ego dissimulauerim. Respondeo; Me nihil

nihil omninò eo in opusculo in fauorem Reipublicæ reperisse, quod si forsitan talia ibi sunt, gratias mihi potiùs agere debuerat Fr.Paulus, quod ea non refutauerim.

Dicit secundo: Me Gersonem reprehendere, quod seueriori quam par erat censura notauerit verba Commissarij Apostolici, cum eadem in bonum sensum accipere potuerit: & quod recordari debueram, me in prima responsione verba Gersonis in peiori sensu semper interpretatum esse. Et vbi Gerson se declarauerat, me, dissimulata declaratione, in sensu malo iam distincto Gersoni me opposuisse. Respondeo: F. Paulum se modò nimis biliosum ostendere, & penè rigidiorem verborum meorum cẽsorem, quàm Gerson fuerit verborum Commissarij: Sed lectores iudicabunt, vter nostrum sinceriorem veritatem adferat, & iam demonstratum est omnia hæc, falsas esse calumnias. Quandoquidem ego tantùm monui Gersonis verba in hoc sensu accépta nocere posse: sed Gerson tam perperam interpretatꝰ est simplicia verba Cõmissarij, vt tandẽ etiam dixerit illũ in iudiciũ vocandũ, ac ad sanctæ inquisitionis tribunal accersendũ, de fide interrogandũ, atq; cogendũ esse, vt declararet vel retractaret,

quod dixerat, si verò pertinax fuisset sæculati potestati, ad mortem tradēdum esse. Quis verò vidit vnquam huiuscemodi furorem pręsertim contra publicum sanctæ Sedis Apostolicæ ministrum? idque non aliam ob causam, quam ob dictum aliquantò arrogantioris.

Dicit tertio: Me vbi confiteri cogor doctrinam Gersonis absolutè veram esse, comperisse tamen illam in aliquem iniuriosam esse. Respondeo F. Paulum cum similia dicit, nimis se ab amaritudinis felle corripi sinere: nam vbicunque doctrinam Gersonis veram esse animaduerti, nō erat, cur cogerer ad id fatendū, sed tamen liberè id statim fassus sum, maximè cum ab initio affirmauerim, Gersonē virum fuisse insignis eruditionis ac pietatis, ac propterea mirari non debebam si in ipsius doctrina sentētias veras reperirem.

Dicit quarto: Me facta quadam temporum transpositione finxisse, credere me Gersonis opusculum ante Cōcilium Cōstantiense scriptum fuisse. Respōdeo neutiquam me finxisse, credere opusculum illud ante Concilium Constantiense scriptum fuisse: imò verò credidisse scriptū id esse tempore schismatis, quemadmodum dixi, & euidentibus rationibus confirmaui.

Dicit

Dicit quinto. Me malè locutum esse, cùm dixi calumniam illam, qua Gerson verba Commissarij Apostolici notauit, accommodari etiam posse verbis S. Gregorij, & monet me potius vti debuisse, interpretationis, quàm calumniæ voce, quæ quidem S. Gregorio non videatur cõuenire. Respondeo omninò non conuenire calumniari verba S. Gregorij, sed ęquum esse illos reprehendere, qui alicuius verba calumniantes, occasionem præbent vt asseratur verba etiam S. Gregorij eo pacto calumniari posse, quod certè nullo pacto decet.

Dicit sexto. Sententiam S. Gregorij cum dicit sententiam Pastoris etiam iniustam à subdito timeri oportere, nõ intelligi tantum de sententia iniusta, sed valida, sed vniuersaliter siue valida siue inualida sit: quia *timenda*, non significet *seruanda*, sed *temerè vel superbè non contemnenda*. Hoc autem idcircò dicit, vt probet sentẽtiam illius Commissarij non esse similem sententiæ S. Gregorij, quia S. Gregorius tantum dicit *timenda est*, sed Commissarius *timenda & seruanda est*.

Respondeo. Veram expositionem illius sententię S. Gregorij non esse, vt *timẽda* significet *non superbè contemnenda*, sed illam, quam nos attulimus in responsione

ad ſeptimam conſiderationem, nimirum S. Gregorium loqui de ſententia iniuſta ſed valida, quæ *timenda & ſeruanda eſt*, quemadmodum inquit Commiſſarius: & hoc probatur ex Gloſa Can. *Sententia Paſtoris. 11. quæſt. 3.* quæ dicit. *Timenda eſt niſi in duobus caſibus, ſcilicet cum ſententia eſt poſt appellationem lata, & cum continet errorem intolerabilem.* Si vera eſſet opinio Fr. Pauli, quod ſcilicet *timenda* ſignificet *non ſuperbè contemnenda*, ſequeretur in his duobus caſibus in quibus timenda non eſt, ſuperbè cõtemnendã eſſe quod nemo concedet, nec ipſe quidẽ F. Paulus. Addo etiã quod Can. *Cui eſt illata.* Vbi Gelaſius Papa dicit: *Si ſententia iniuſta eſt, tanto curare eam non debet, quanto apud DEVM vt eius Eccleſiam neminem poterit grauare iniqua ſententia.* Verba illa *curare non debet*, tantum ſignificant quantum *timere non debet*. Et quia hic Canon videtur contrarius verbis S. Gregorij: reſpõdetur cõmuniter S. Gregorium loqui de ſententia valida quamuis iniuſta. Gelaſium verò de ſententia iniuſta & inualida. Et hinc Syluester verbo *Excommunicatio.* 2. num. 1. Sanctum Gregorium exponit de ſententia valida vel nulla, quando non eſt nota illius nullitas, nam quando manifeſta eſt, dicit ſẽtẽtiam nec ſeruari nec timeri debere.

bere. Et vt cæteros Doctores prætereamus, audiat Doctorē Nauarrū *in Manuali* cap. 27. num. 3. vbi citat Canonem. 1. 11. q. 3. *Sententia Pastoris timenda est etiam iniusta.* & dicit: *Vbi Glosa & vbique Doctores apertè dicunt valere ac ligare excommunicationem iniustam, & differre ab ea quæ est nulla. Iniusta verò inualida seu nulla, nihil aliud operatur in foro interiori, neque exteriori, quàm quod obliget excommunicatum ad seruandum eam quoad populus sibi persuadeat causas nullitatis ad euitandum scandalum.* Ex his noscat F. Paulus secundum omnes Doctores Sanctum Gregorium loqui tantum de sententia valida vel inualida, cuius inualiditas nota non est, non autem de omnibus generatim, quemadmodum ipse dicebat. Noscat etiam Nauarrum vt & supra Syluestrum dicere sententiam validam vel inualidam, sed non manifestè inualidam seruandam esse, quemadmodum dicebat Commissarius, & non solum timēdam, vti aiebat Gerson. Sed F. Paulus ad defensionē expositionis suę citat formalia verba S. Gregorij hom. 26. *Is autē qui sub manu Pastoris est, ligari timeat vel iniustè: nec Pastoris sui iudicium temerè reprehēdat, ne si iniustè ligatus est, ex ipsa tumida reprehensionis superbia, culpa quæ non erat fiat.* Ex quibus verbis perspicitur Sanctum Gregoriū opponere verbo

timeat

timeat, verba illa, *temere reprehendat*: & *tumida reprehensionis superbia*: Et sic aliud nihil erit timere excommunicationem quã temerè & superbè illam non reprehendere. Citat prætera compilator Canonum, qui cap. *Si episcopus*. 11. q.3. sic inquit. *Gregorius non dicit sententiam iniustè latam esse seruandam, sed timendam: sicut & Vrbanus. Timẽda est ergo, id est, non ex superbia contemnenda.* Respondeo S. Gregorium non declarare, sed adiungere: cum enim dixisset excommunicatum, sententiam Pastoris etiam iniustam timere debere, adiungit, etiam illi cauendum esse, ne iudicium Pastoris temerariè reprehendat: nam sunt nonnulli qui timent & seruant excommunicationem, sed ita timent, vt interim de superiore murmurent, & iudicium eius superbè reprehendant: ad hos autem dicit quamuis ante culpabiles non extitissent, propter superbam tamen & temerariam reprehensionem Pastoris culpabiles fieri. Vbi sciendum est fieri posse aliquem nullius culpæ verè reum esse, & nihilominus sententia in foro externo timeri & seruari debere, vel quia inualiditas non sit manifesta, vel quia probata fuerit culpa, ipse verò innocentiam suam probare non potuerit, quemadmodum sæpè accidit.

Ad secundam citationem respondeo Glosam

Glosam Compilatoris cõtrariam esse textui: cum dicit *sicut & Vrbanus*, quia Vrbanus Papa in Cap. *Quibus Episcopi*. 11. q. 3 apertè præcipit, vt excommunicatio etiam iniusta seruetur. *Quibus*, inquit Vrbanus, *Episcopi non communicant, non communicetis; & quos eiecerint non recipiatis. Valde enim timenda est sententia Episcopi licet iniustè liget*. Declarat Vrbanus Papa, timendam esse sententiam licet iniustam non communicando cum excommunicatis. Quid autem aliud est non communicare cum excommunicatis, quam excommunicationem seruare? Compilatur igitur, qui dicit *timenda est, non seruanda*, contradicit ac Vrbanus Papa, & ex consequenti errat in intelligentia Canonis S. Gregorij: quia duo hi Canones idem decernunt; & vnus alterũ imitatus est.

Fol. 60. agitur de secunda defensione Commissarij Apostolici cõtra accusationem Gersonis: & quia dixeram illa Commissarij verba. *Nostra sententia licet iniusta, & seruanda & timenda sunt*; credibile esse intelligi debere tãtùm de sententijs excõmunicationis, nõ de sententijs quæ præcipiunt aliquid faciendũ; Et si de sententijs excõmunicationis intelligantur Commissarium rectè locutum esse. Quia tales sententiæ dum timentur seruantur, cum

verò

vero non seruantur, non timentur.

Reprehendit Fr. Paulus me locutum fuisse conditionaliter, quasi factum fuisset dubium, & affirmat Commissarium intelligi debere de sententijs quæ præcipiunt aliquid faciendum sub pœna Excommunicationis. Respondeo quòd quādo legere cœpi hanc Fr. Pauli replicationem, opinatus sum eum optimè nosse factum quod ego me nescire fateor, quia Gerson illud non declarat, sed solū adfert illa verba quæ ei digna videbātur censura in aliquo processu Cōmissarij Apostolici, cùm ne indicet quidē de qua materia tractaretur in illo processu. Postea verò attentius perpendens singula ipsius F. Pauli verba, reperi tantundem illi huiusmodi factum notum esse, quam mihi, qui de eo nihil penitus sciam. Refert quidem circa annum Domini 1399. in Francia decreta quædam emanasse tempore Caroli VI. quibus vetabatur ne admitterentur Bullæ ex Romana Curia venientis, quoad reseruationes & gratias expectatiuas. Deinde ostendit opusculum hoc Gersonis compositum fuisse tempore Papæ Martini. V. post annum Domini 1418. atque ex his duobus principijs colligit hunc Commissarium à Summo Pontifice missum fuisse, vt præciperet executionem

cutionem alicuius expectatiuæ. Sed perspicere non possum quomodo concludat hæc ratio: nisi adiungatur Summũ Pontificem in regno tã amplo, cuiusmodi est regnum Franciæ, nullum aliud negotium tractandum habuisse, quàm de expectatiuis beneficiorum: nam si habebat, quemadmodum sine dubio credẽdum est mille alia negotia, & solũ dicitur profectum esse in Franciam quendam Commissariũ: quis diuinare queat quid facturus fuerit? Prætereo valdè verisimile esse, in verbis Commissarij de sententia Excommunicationis sermo fieri, quandoquidem de illa dici solet quod timeri debeat, q̃uis iniusta sit, & nõ de alijs sentẽtijs. Ex his quæ dicta sunt colligitur etiã certũ non esse, imò nec verisimile quidẽ, ꝙ Fr. Paulus paulò post affirmat: nimirũ sentẽtias Cõmissarij aliquid manifestè iniustũ præcepisse, iuxta Gersonis sentẽtiam: nam cũ nesciatur qua de re latæ, nec quales illæ sentẽtię fuerint, nil certi de illis affirmare potest.

Omitto nunc id quod sub finem Fr. Paulus adiũgit, de libertate Ecclesiæ Gallicanæ, cum mihi propositum non sit, aliquam materiam tractare, sed manifestare tantum falsitates & calũnias F. Pauli, quibus contra mea scripta vtitur.

Reliquum igitur est, vt quemadmodũ in alijs

in alijs respõsionibus feci: conuertam me ad Serenissimam Rempublicam Venetã, & illi ea proponam consideranda, quę prę cæteris ei cordi esse debent: quod facio confidenter, quia conscientia mea mihi testis est, me semper propẽsissimum fuisse, ac optasse gloriam, exaltationem, & veram fœlicitatem tam antiquæ & nobilis Reipublicæ, Moneo illã igitur, vt memor religionis ac pietatis maiorum suorum, & propterea illã terra mariq; Deum prosperauisse, & eius libertatem longiori tempore quàm vllius vnquam alterius Reipublicæ conseruasse, eandem religionem & pietatem conseruare studeat, nec permittat eam sibi auferri ab ijs, qui nihil aliud quã hoc ipsum se cupere ostendunt. Consideret quinam sint illi, quorum hoc tempore consilijs vtitur, & inueniet eos non esse cæteris obseruantiores Religiosos, neque cæteris meliores Sacerdotes, neque cęteris celebriores Theologos, qui sint in Ecclesia, vt interim ad magis specialia de ijs mihi atq; alijs optimè nota nõ descendam. Consideret tales fuisse Consiliarios, qui vniuersam Germaniam euerterunt. Consideret signa, quæ intentionẽ illorum manifestant, & videbit quem ad finem aspirent. In hac sua Apologia Fr. Paulus nõ semel sed secundò dicit, Mun-
dum

dum à multis iam annis pro reformatione abusum suspirare, sed illuc peruenire non posse. Hæc autem sunt verba illius fol. 13. pag. 2. [Verè summa laude digni sunt Pontifices, qui abusus in rebus Deo prohibitis tollere studebant, quibus permanentibus fieri non potest vt homo salutẽ consequatur : Et Mundus tot iam annis hanc reformationem expetit, & semper spe sua delusus fuit.] Et fol. 58 pag. 2. Hæc autem duodecima consideratio prodest ad tollendos abusus in Ecclesia Dei, quod tot iam sæculis à fidelibus cupidissimè expetitum fuit. Quid verò hæc significant? Quid prætexit Fr. Paulus his verbis? Scio quidem hæreticos horum temporum nihil aliud frequentius in ore circumferre, quam abusus Ecclesiæ Romanæ, & quod sperauerint à Concilio Tridẽtino reformationem aliquã, sed decepti & elusi fuerint. At si penitius inquiratur, qui sint hi abusus, inueniemus, illos abusum existimare Sacrificium Missæ, Cælibatum Sacerdotum, Vota monastica, Ieiuniũ Quadragesimale, Inuocationem Sanctorum, Suffragia pro Defunctis, Venerationem imaginum, atque his similia, quæ illi tanquam abusiones de medio sustulerunt. Nec mihi respondeat Fr. Paulus Theologos Venetos his de rebus non loqui : nam

O non

non omnia ſtatim fiunt. Nec etiam in Anglia de his vllus erat in principio ſermo. Satis eſt querimonias illas de abuſib⁹, quibus ſtantibus homo ſaluari nequit, eaſdē eſſe, quibus ſemper vſi fuerunt, & nūc vtūtur hæretici. Abuſus etenim circa mores quos Catholici notant & reprehēdunt, nō sūt eiuſcemodi, vt ſalutē impedire queāt. Quādo aūt F. Paulus dicit, hominē his abuſionibus ſtātibus, poſſit ſaluari: & huiuſmodi abuſiones multis iam ſæculis perduraſſe, nec adhuc etiam tolli, quid aliud indicare vult, quam talem eſſe hoc tēpore ſtatum Eccleſiæ, vt nemo ſalutem conſequi valeat? Sed hoc falſum eſſe inde liquido conſtat, quod in omnibus ſæculis, Eccleſia Romana, nō obſtantibus abuſionibus, Sanctos & miraculis & vitæ integritate glorioſiſſimos habuerit.

Conſideret præterea Sereniſſima Reſpublica Fr. Paulum & cæteros Theologos, qui Venetijs ſcribūt: aliud nihil quærere, quam vt poteſtatem Eccleſiaſticam ad purum & ſimplex miniſterium docendi verbi Dei & adminiſtrandi Sacramenta redigant, quemadmodum ſpecialiter F. Paulus docet in Apologia ſua fol. 56. Quid autem aliud ſemper expeterunt & expetunt horum temporum hæretici? Quod nam ſignū hoc eſt? quis ſcopus horū

Theologorũ? Dicit F. Paulus fol. 58. pa. 2. Multas Prouincias & regna ab Ecclesia Romana desciuisse, non aliam ob causam, quam quod Romani Pontifices rebus tẽporalibus se immiscere voluerint. Quid hæc verba significent; & quænam sint hæ res temporales ex illis discere possumus, quæ ab ijs prouincijs & regnis quæ ab Ecclesia Romana discessêre gesta sunt, nam potestatẽ omnẽ Ecclesiasticis de facto abstulerũt: relinquentes ei tantũmodo ministerium prædicationis & Sacramentorũ: & Principes sæculares se constituerũt Dominos bonorũ ac redditũum Ecclesię, & arbitros Religionis, quæ sæculis pręteritis omnino inaudita sunt. Ad hunc scilicet statũ F. Paulus redigere Venetijs vellet Ecclesiasticos: ac forsitan hac de causa in principio sui libri posuit imaginẽ Christi, digito Regna mũdi se nolle ostendentẽ, & dicentẽ: *Regnum meum nõ est de hoc mũdo*: Quo F. Paulus satis indicat se cũ suis esse velle de hoc mũdo: & q̃a Regnũ Christi nõ est de hoc mũdo, nihil rei sibi cũ illo & cũ Vicario illius esse vult: quasi diceret cũ Iudæis: *Nolumus hunc regnare sup̃ nos*: Luc. 19. Et, *non habemus Regem nisi Cæsarem*. Ioan. 19. Quanto autem rectius ageret, si de illis esset, quibus Christus dicit: *vos de Mundo non estis, sed ego elegi vos de Mundo*. Ioan. 15.

Ioan.15. vel ſaltem Apoſtolum audiret dicentem: *debueratis de hoc mundo exiſſe.* 1. Cor.5. Nam tunc intelligeret, quamuis regnum Chriſti non ſit de hoc mundo, quia non accepit auctoritatem ſuam à mundo, nec eum reget iuxta mundi regulas, nihilominùs *data eſt ei omnis poteſtas in cœlo, & in terra.* Matth. vlt. Et, *Eſt Princeps Regũ terræ.* Apoc.1. Et, *Rex Regũ & Dominus Dominantiũ.* Apoc.19. &: Atque hoc pacto Chriſti Vicarius nequaquã ſe immiſcere vult, vt ait F. Paulus, rebus tẽporalibus laicorũ, neq; hæc vera eſt cauſa, ſed falſus prætextus ſeparationis hæreticorum ab Eccleſia Dei; ſed vult conſeruare poteſtatem, quã Deus illi cõtulit Eccleſiam gubernãdi, & filios ſuos, in quorum numero ſunt oẽs Chriſtiani Principes, ad cœleſtem patriam dirigendi, ac proinde quando illi aberrant à via ſalutis, poteſtate ſua abutẽtes, vel illam vſurpantes, quæ ipſis minimè competit, vult in eos vti authoritate Apoſtolica, admonens illos officij ſui, & quando parere nolunt, virgam arripit: quemadmodum inquit Apoſtolus: *Quid vultis? in virga veniam ad vos?* & alibi. *In promptu habentes vlciſci omnem inobedientiam.* Et hæc ſunt arma quæ illi Euangelium ſubminiſtrat: & quib⁹ vſi ſẽper fuere illius prædeceſſores.

Conſideret denique Sereniſſima Reſpub-

ſpublica, non ſine myſterio ſeptē Theologis Venetis prætermiſiſſe proteſtationem à Catholicis hactenus, poſt Lutheranorum hæreſes vſurpatam, vt ſubmitterent ſcripta ſua cenſuræ S. Romanæ Eccleſiæ, vel Summi Pontificis Romani, ſed ſe contulerunt ad poteſtatem quandam communem cuilibet hæreticæ ſectæ, hoc eſt, ſubmiſerunt ſe iudicio Eccleſiæ. Septem Theologi in fine tractatus ſui ſic inquiunt. Submittimus doctrinam noſtram iudicio S. Matris Eccleſię, quæ errare non poteſt. Presbyter Ioannes Marſilius primo capitulo defenſiōis octo Propoſitionum proteſtatur ſe nolle vlli textui ſcripturarum Canonicarum, nec alicui definitionis vniuerſalis Eccleſiæ contradicere. Et fol. 86. pag. 2. rurſum ſubijcit doctrinam ſuam iudicio S. Eccleſiæ quæ errare non poteſt. Idem proteſtatur F. Paulus in principio Apologiæ ſuæ pag. 2. dicens: Quam doctrinam ſemper iudicio S. Matris Eccleſię, quę errare nō poteſt, ſubijciam. Valdè ſuſpectum vnicuiq; videri debet altum illud ſilentiū nominis Romàni, & tamen à tempore vſque S. Ambroſij idem erat dicere Romanus quod Catholicus: ſic enim loquitur eximius ille Doctor in oratione quā ſcripſit in funere fratris ſui Satiri. *Aduocauit ad ſe Epiſcopum nec*

vllam verè putauit nisi veræ fidei gratiam, percunctatusq; ex eo est, vtrumne cum Episcopis Catholicis, hoc est cum Romana Ecclesia côueniret. Quid aût iudicat hæc concordia Theologorum Venetorum, quod doctrinã suam Ecclesiæ capiti nô submittant? Quid sibi vult hæc noua consensio, vt ad iudiciũ S. Matris Ecclesiæ quæ errare non potest se remittant? Quid eis nocebat dicere, quod iudicio S. Matris Ecclesiæ Catholicæ Apostolicæ Romanæ se subijcerent? Hæc profectò bona signa non sunt, ac proinde etiam atq; etiam Serenissimam Rêpublicam Venetam admonere nô omittam, vt diligenter sibi prospiciat quo illam hi sui Naucleri perducãt: nam si forsitan (quod Deus auertat) effecerint vt naufragium, vt Apostolus loquitur, circa fidem faciant, mirum non erit quod etiam status sui, de quo tantoperè solliciti sunt, iacturam facturi sint.

Precor autem toto cordis affectu diuinam bonitatem, per intercessionem Beatissimæ Virginis Mariæ Angelorum Reginæ, & gloriosi Euangelistæ S. Marci, vt non præualeant vires & astutiæ Dęmonis, nec aperiatur ostium per hæresin, ad vltimam tandem ruinam, tam antiquæ & nobilis Reipublicæ.

RESPON-

RESPONSIO EIVSDEM AVCTORIS.

AD DEFENSIONEM OCTO PROPOSITIONVM

IOANNIS MARSILII NEAPOLIT.

VM responsionem ad Oppositiones F. Pauli Seruitæ scriberem, in lucem prodijt defensio Ioãnis Marsilij, qua suas octo propositiones tuetur: Et quamuis plurimi hortarentur me, vt nihil omninò replicarẽ, nihilominus visum mihi est tribus prioribus capitulis respódere, vt hinc quilibet intelligere possit hæc ipsius scripta digna non esse quibus respondeatur. Præsertim si consideretur, illum defendendum sibi suscepisse librum à grauissimo tribunali vniuersalis Inquisitionis prohibitum, tanquam scãdalosum, temerarium, erroneum & hæreticum. Nec solum ausus est tantę se authoritati opponere, sed etiam dicit lapidari se de bono opere, & similem se facit Micheæ Prophetæ, qui à falsis Prophetis oppugnatus fuit. Fingit etiam se alium esse ab authore

octo propositionum, volens hac simulatione semetipsum occultare, nec pro eo qui est haberi; cum nobis ex testimonijs fide dignissimis certò constet authorem octo propositionum esse eum ipsum Ioannem Marsilium, qui nunc se alium esse, atque ex charitate defensionem libelli illius suscepisse, fingit.

RESPONSIO AD PRIMVM CAPITVLVM.

IN primo Capitulo septem artificia siue stratagemata proponit, quibus me ad circumueniendos lectores vsum esse affirmat.

Primum artificium esse dicit: Quod curauerim vt tractatus ille octo propositionum prohiberetur. Ad quod respondeo: Me hanc artem mihimetipsi attribuere non audere, cum sit ars Ecclesiæ Catholicæ propria, quam à spiritu Sancto didicit; quaque omnibus temporibus in prohibendis scriptis pernitiosis vsa est: Neque verum est me id curasse, cùm liber ille propriè non fuerit scriptus contra me, sed curarunt illi ad quos id ex officio spectabat: prohibitus autem est matura consideratione, ac præuio diligenti examine, numerosæ congregationis grauissimorum

morum Theologorum. Si autem Ioan. Marſilius eſſet adeò Catholicus, quemadmodum ſe eſſe profitetur, obtemperaret vtique iudicio S. Eccleſię, & illius qui vice Chriſti eam moderatur.

Secundum artificium dicit eſſe, quod ſenſus proproſitionum diſtinguam, & in vno eas concedam, in altero verò reijciam. Vellem reſpondere, ſi per artem intelligit aſtutiam, hanc non eſſe artem ſed ſinceritatem: ſi autem intelligit methodum, dico hanc eſſe artem optimam. Sed quia diſtinctiones reijcit, abſolutè reſpondeo: hoc ſuum eſſe improbandum artificium, dum vult ambiguè loqui vt ſui quidem complices eum intelligant: at ipſe ſe excuſare poſſit, atq; ad alium ſenſum confugere quando opus fuerit.

Tertium artificium dicit eſſe quòd materias confundam. Hæc verò ars tam longè abeſt à me, vt nullam magis ob cauſam ſcripta mea commendentur, quam ob perſpicuitatem & diſtinctionem: ſed verè ipſe Ioannes Marſilius ſe confundit, quandoquidem in ſecundo meo artificio reprehẽdit diſtinctionem: & in tertio redarguit confuſionem. Nec vllo in loco reperiet me confudiſſe poteſtatem Politicam cum ſpirituali, ſed hęc ipſe cõ-

fundit, dum vult Principem sæcularem legem statuere posse in omni materia; quamuis modò de falsitate conuictus, restringat se ad quandam sententiam quam in mente habebat *iuxta suum finem*.

Quartum dicit in eo consistere: quod affirmem Ioannem Marsilium auctorem octo propositionum non esse bonum Logicum, & primas quinque illius propositiones nihil ad rem propositam facere: & quod Lectores idcircò id moneam, ne illas considerent, & ijs absurdum videatur ex illis quinque tres vltimæ inferri.

Respondeo tam verum esse, vt hoc sit artificium quam verum est Ioanné Marsilium bonum esse Logicum. Locus vbi Logicam Ioannis Marsilij admiror, extat in discursu primæ propositionis: cum respondeo ad hæc sua verba. [Sequitur Apostolus & dicit. *Qui potestati resistit Dei ordinationi resistit*. Ecce auctoritas qua Principes pollent decernendi legem in omni materia, & quæ omnes personas obliget.] De his verbis dixi hanc esse Logicam mirabilem, quę conclusiones inde eruat, vbi non sunt. Aristoteles autem sic argumentaretur: Qui potestati resistit Dei ordinationi resistit: sed non licet Dei ordinationi resistere, ergo non licet potestati re-

ti re-

ti resistere. Sed qui vellet argumentari vt facit Ioannes Marsilius & dicere: Qui resistit Potestati DEI ordinationi resistit: ergò Princeps sæcularis potest constituere legem in omni materia, quæ omnes etiam personas obliget: ab Aristotele profectò extra scholam foras eijceretur, tanquam inhabilis & minimè idoneus ad perdiscendam Logicam: nam in hoc argumento nullum inuenitur medium ad coniungenda extrema necessarium. Et qui argumentum illius in formam syllogismi redigere velit, non tres tantùm terminos, quot esse debent ad conficiendam argumentationem, sed quatuor inueniret. Quod autem quinque primæ propositiones non sint præmissæ, ex quibus tres vltimæ deduci possint, manifestum est, quamuis enim quinque illæ propositiones concederentur, rectè nihilominus negari posset consequentia, si qui ex illis sextam inferret, cum cæteris duabus. Princeps enim sæcularis non potest punire Ecclesiasticos, cum ita sint exempti, vt nullus Princeps derogari possit huic exemptioni, quemadmodum demonstratum est ex omnium Doctorum consensu. Nec quicquam interest, an Princeps potestatem suam immediatè

habeat

habeat à Deo, an mediante consensu humano: nec etiam interest, an Christus exercuerit in terris potestatem Regis temporalis, an nō: neque an Christus Summo Pontifici Regnum Mundi contulerit an non: nec, an Summi Pontificis potestas sit merè spiritualis, an etiam temporalis: nec an Ecclesiastici exempti sint iure diuino, an iure humano: Et idcirco rectè dixi, priores illas quinque propositiones, omninò extra propositum adductas esse: & Ioannem Marsilium Logicam ignorare, vel vt melius cum Apostolo dicam, nescire quid dicat, quáue de re loquatur.

Quintum artificium dicit esse, quod typographicos quosdā errores notauerim, eosq; auctori tribuerim. Vt exempli causa in numero Innocentij, typographus vnicum I. omiserat & impresserat, Innocētius III. pro Innocentius IIII. & ad illa verba. *Sunt enim ministri DEI*, typographus adiunxerat, *ad tributa*.

Respondeo hanc artem esse Ioannis Marsilij, ignorantiam scilicet suam in typographos conijcere: cum in textus Ioannis Marsilij non legatur Innocentius III. sed verbis absolutis, Innocentius Tertius: quod fieri non potuit vnius I. adiunctione: & similiter verba illa, *ad tributa*, à typographis adiungi non potuerūt, qui potius

tius aliquid per inaduertentiam omittere quam adiungere ſolent.

Sextum dicit eſſe: quod multis vtar ſuppoſitionibus, quæ non probem, ſed tãquam vera, cum tamen vera non ſint, ſupponã. Ad hoc reſpondeo: verum nõ eſſe me quicquam ſupponere, præter illa in quibus omnes Doctores Catholici conſentiunt; aut quæ iam ab Eccleſia determinata ſunt. Debebat autem Ioannes Marſilius locum aliquem particularem adducere, vbi quid falſi pro vero ſuppoſuiſſem.

Septimum dicit eſſe: quod ſæpius auctores prohibitos citem, addamque hæc verba: videtur mihi placuiſſe auctori hæc illorum opinio: Et videtur is mihi renouare opiniones hæreticorum.

Reſpondeo me magno etiam empturum, vt ea quæ dixi, vera non eſſent: ſed hæc ipſa recentia ſcripta Ioannis Marſilij, veluti etiam Apologia Fr. Pauli nimis apertè confirmant, renouare ipſos hæreſes Marſilij Patauienſis, & Lutheranorum: Quando autem dixi auctori octo propoſitionum, hoc eſt, Ioãni Marſilio placuiſſe errorem Marſilij Patauini, id probaui auctoritate Ioannis Papæ XXII. quam refert Cardinal. Turrecremata. Conqueritur deinde Ioannes Marſilius, me lacerare

nomi-

nomina Principum, quibus ipsi etiã Summi Pontifices magna olim cum reuerentia loquebantur, quosque honestissimis titulis decorabãt. Ad quod respondetur, hoc esse insigne figmentum ac mendaciũ, quia semper de Principibus admodum reuerenter locutus sum, potissimum verò de Republica Veneta: appellans eam, vt passim videre licet, Serenissimam, Nobilissimam, Prudentissimam, & Antiquissimam. Itaque rectè concludi potest. Septem artificia siue strategemata, quæ Ioannes Marsilius adfert, non esse mea strategemata, sed figmenta & mendacia Ioannis Marsilij: dico autem mendacia, quia cum optimè nosset Ioannes Marsilius quam prorsus artificia & strategemata meo ab ingenio sint aliena, contra propriam conscientiam hoc primum capitulum scripsit.

RESPONSIO AD SECVNDVM CAPITVLVM.

IN secundo capitulo respondet Ioannes Marsilius ad duo quæ in proœmio scripti mei obieci. Prima obiectio est: Quod Venetijs libri contra Concilij Tridentini formam, & constitutiones sess. 4. imprimãtur. Respondet Ioannes

nes Marſilius, primò me vſum fuiſſe nimis magna hyperbolè, cùm dixerim, quotidiè libellos erroribus refertos in lucem prodire. Secundò dicit, multos etiam pios libros ſine nomine legi, imò ſacram Congregationem ſuper Indice declaraſſe, nomen auctoris, humilitatis aut aliam iuſtam ob cauſam omitti poſſe. Ad primam eius reſponſionem dico, non eſſe eam adeo magnam hyperbolem, vt ipſe vult, ſi quis perpendat die quodam Romæ comparuiſſe libellũ quendam, qui Gerſonis conſiderationes, atque epiſtolam in ipſius libelli initio habebat ſcandaloſam, non modo ſine impreſſoris, loci, & approbationis mentione, ſed etiam cum figmento, quaſi Pariſijs is cõſcriptus eſſet: Die verò ſequẽti aut paulò ſerius alter libellus octo Propoſitionum ſimiliter ſine nomine & approbatione in conſpectum prodijt: Quique tales fuerunt, vt ſtatim prohiberi meruerint Romæ, Mediolani atque in alijs Italiæ locis, ac demum etiam in Hiſpania. Qnod ſi periculũ hoc non indicaſſem, abſque dubio mos hic perſeueraſſet. Ad ſecundam reſpondeo; parum aut nihil excuſari poſſe auctoré octo propoſitionũ, quod verba ſacræ cõgregationis in Indice, titulo de Impreſſione librorum,

parag.

parag. primo ſint hæc. *Quod ſi iuſtam aliquam ob cauſam, tacito nomine auctoris, Epiſcopo & Inquiſitori liber edi poſſe videatur, nomen illius omnino deſcribatur, qui librum examinauerit, aut approbauerit*. Ecce conditiones, quibus permitti poteſt, vt liber aliquis ſine auctoris nomine excudatur: Oſtendat nunc Ioannes Marſilius ſe nomen ſuum in libello octo Propoſitionum de Epiſcopi & Inquiſitoris licentia cœlaſſe: monſtret in eo libro nomen illius qui ipſum examinauerit & approbauerit, ac tum denique ſe excuſet. Sed nos certi ſumus nec Epiſcopum nec Inquiſitorem huiuſmodi licentiam conceſſiſſe: quod autem is liber nomen approbatoris & examinatoris nullum habeat, cuilibet eum inſpicienti patere poteſt.

Pergit deinde Ioannes Marſilius in eodem capite, exiſtimans nimirum ſe de aduerſario iam victoriam & triumphum retuliſſe, ſuaſque concinit laudes, dicẽs. [Eſt quidem clauis hic libellus, ſed non aperit, vt D. Cardinalis ait, imò claudit oſtiũ hæreſibus, quia videor mihi perſpicere. Fabrum huiuſmodi clauis eam elaboraſſe in camino charitatis ſuæ &c.] Huic commendationi quam auctor ſibimetipſi tribuit, iudicium vniuerſalis Inquiſitionis Sãctæ Catholicæ Eccleſiæ opponitur, quo libel-

libellus iste tanquam pestifer prohibitus fuit. Et quia post tantæ auctoritatis iudicium auctor errorem suum non agnoscit, quin imò magnificat & laudat: quilibet Catholicus æstimare potest, quanta sit istius arrogantia, qui nobis antea persuadere volebat, se humilitatis causa nomen suum cœlasse.

Adiungit deinde de interdicto verè dici posse, quòd hæresibus ostium patefaciat: se verò curasse, vt ostium hoc occluderetur. Ad quod respondetur, culpam hanc non eius esse qui interdictum fert, sed illorum qui sua inobedientia causam interdicti ferendi præbent: alioqui omnes illi Summi Pontifices, qui toties interdicta tulerunt reprehendi forent. Modus autem obstruendi ostium hæresibus, quæ ex interdicto prouenire possunt, non est auctoritatem illius qui interdictum tulit, aspernari, sed sub Vicario Christi sese humiliare, & per obedientiam debitam, interdicti causam tollere.

Secunda obiectio à Ioanne Marsilio relata est: Quòd Venetijs augescat inobedientia cum detrimento fidei. Cui respondet Ioannes Marsilius, obedientiam quæ superiori debeatur eam esse, quæ iusta præcipiat: hicque longam pertexit dis-

putationem, dum demonſtrare conatur, Rempublicam non eſſe obligatam parere, in præiudicium ſuæ iuriſdictionis, & cæt.

Reſpondeo, has omnes excuſationes tantum vanas, non ſolidas reſponſiones eſſe: nam ego locutus fui de obedientia, quæ debetur Generali Concilio, quod præcipit, ne libri de rebus ſacris tractantes ſine auctoris nomine, & ſuperioris Eccleſiaſtici approbatione imprimantur. Nec quiſquam dicere poteſt, hoc præceptum non eſſe iuſtum: ideo rectè aſſerui, cum non obtemperetur Venetijs huic præcepto, vtpotè vbi tales libelli imprimi permittuntur, creſcere ibidem inobedientiam.

Ad hoc ſiquidem reſpondere oportuerat Ioannem Marſilium, nec ſilentio præterire quod maximi momenti erat, non autem longam digreſſionem, de eo quod nemo quærebat inſtituere. Nec etiam proſunt quicquã ad excuſandam inobedientiam Reipublicæ, quæ D. Cardinal. Baronius in defenſionem S. Ignatij ſcribit: nam Cardinalis non affirmat Sanctum Ignatium non obediuiſſe ſummo Pontifici, ſed tantum dicit nulli ſcriptum reperiri, nec quod obtemperauerit, nec quod non obtemperauerit: vnde credibile eſt

le est etiam quod obtemperauerit. Præterea non excusat Cardinal. Baronius factum istud, sed potiùs reprehēdit, dicens: id saltem fuisse peccatum veniale, nec est ausus dicere mortale propter sanctitatem personæ. Potest etiam adiungi, propter hanc fortasse causam eodem anno Sanctum Ignatium obijsse, & simul cum vita sedem amisisse, dum vult contra præceptum Apostolicum suam iurisdictionem amplificare: Nam Deus sæpè temporali morte punit peccata venialia suorum amicorum: quemadmodum demonstrat S. Gregor. lib. 4. Dialog. cap. 24. Quòd si Deus inobedientiam erga Vicarium suum, quāuis venialis esset, morte puniuit, quo tandem supplicio in mortalem inobediētiam animaduertet? Demū videbat Card. Baronius S. Ignatium semper vnitum fuisse Sedi Apostolicæ, nec inueniri ne verbum quidē vllum ab eo scriptū in materia nō obediendi Summo Pontifici. quin etiā & in vita, & post mortē decoratum, à Deo multis miraculis, etiam ab Ecclesia vniuersali pro Sācto semper habitū fuisse. Quare necesse erat excusare vt minimum intentionem tanti Patris. Harum autem rerum nulla inuenitur, quæ materiam præbeat excusando Ducem & Senatum Venetam. Ad reliqua quod attinet,

iam extant libri, qui declarant quam minus æquis de causis Serenissima Respublic. præceptis Summi Pontificis non obtemperet: quare in his tempus non teram.

Ad illud verò, quod deinde Marsilius citat ex P. Richeomo Iesuita, & Card. Turrecremata & Bellarmino iã plenè responsum est, in respõsione eiusdem Card. Bellarmini ad septẽ Theologos Venetos, nec opus erat toties cum tædio Lectorũ easdem calumnias repetere. Postremò cũ dicit Ioan. Marsilius reliquam se partẽ proœmij Card. Bellarmi. omittere, quia meræ sint calumniæ & maledicta: lectores ex vtriusq; scriptis id facilè iudicare poterũt: cum nec vllum quidem sit ibi vestigium, vel vmbra calumniæ aut maledicti, nisi forsitan is appellet calumniam vel maledictum, quod respondere quis statuat huiusmodi sibi oblatis libellis, quodq; Deum roget, vt eos qui iusto Dei iudicio se iam datos in reprobum sensum ostendere incipiunt, misericordiæ suæ oculis respiciat.

RES-

RESPONSIO AD TERTIVM CAPITVLVM.

IN ea, quæ prima eſt ex octo propoſitionibus, nimirum Principes ſęculares à Deo immediatè ſuam poteſtatem habere ſine vlla exceptione, duo verba, errores manifeſtos continentia, notaueră: hæc ſcilicet *ſine exceptione*, & *immediatè*. At reſpondens Ioannes Marſilius probare nititur vtrumque verbum eſſe veriſſimum, & vt primum, videlicet *ſine exceptione* cõfirmet, aſſerit non deeſſe Doctores Catholicos, qui exemptionem Eccleſiaſticorum nõ eſſe de iure diuino ſentiant: adducitq; Medinam, Couarruuiam, & alios.

Sed hæc ipſius ratio nihil omninò probat, quia eo in loco non dixi, nullos eſſe Doctores qui exemptionem Clericorum non eſſe de iure Diuino ſentiant: ſed dixi errorem eſſe aſſerere poteſtatem Principis ſæcularis eſſe ſine exceptione. Nam ſi intelligatur ſine exceptiõe poteſtatis, hæc opinio hæretica eſt, quia Princeps Chriſtianus ſubiect⁹ eſt Chriſti Vicario: ſi autem intelligatur ſine exceptione negotiorum & cauſarũ, ſimiliter hęretica eſt, quia in cauſis & negotijs merè ſpiritualib⁹ immiſcere nõ poteſt ſeſe Princeps ſęcularis: ſi deniq; intelligatur ſine exceptione ſub-

ditorum erronea est, quia Ecclesiastici à potestate Principis sęcularis exempti sunt saltem de iure humano : ita etiam quod nullus Princeps illi derogare possit, quẽadmodum ijdẽ authores quos ipse allęgat, fatentur.

Ioannes Marsilius non respondet nisi ad vltimã hanc partẽ, & quia optimè nouerat se minus etiã sufficienter respõdisse, licet aliquot auctores afferat, qui sentiant exemptionẽ non esse de iure diuino: coarctat suã propositionẽ, & vult eam ita intelligi: Potestatem scilicet Principũ esse à Deo, sine exceptione à Deo, hoc est, Deum neminem excepisse, nec Laicum, nec Ecclesiasticum.

Hæc autem declaratio ex verbis ipsius (vt iacent) in propositione elici non possunt. Et licet demus veram esse hanc declarationem, falsa nihilominus est & erronea propositio, quia contraria est Concilio Lateranensi & Tridentino, & cap. *quamquã de censibus, in 6* & alijs canonibus, à nobis citatis: quibus magis credendum est, quam paucis auctoribus ab illo adductis.

Deinde probare nititur verbum, *immediatè*, & adducit Nauarrũ atq; alios auctores, vbi manifestè æquiuocat semper, indicans

dicans nescire se quid loquatur. Hoc autem non est mysteriũ supernaturale, nec res quæ in opinione consistat, sed est omnium Doctorum communis sententia. Et in specie Soti *lib. 4. de iustit. & iure, quæst. 4. Art. 5.* & Nauar. suprà *cap Nouit. de iudicijs. Notab. 3 num. 41. & 85.* qui auctores maximi æstimantur à Marsilio: potestatem scilicet Politicam immediatè esse à Deo, quoad instinctum naturalem, quem habent homines curandi, vt ab vno alioquo, qui boni communis curam agat, gubernentur: & ex consequenti, semper esse inter homines, & qui imperent, & qui obtemperent.

Hoc asserunt omnes Doctores, quos Ioannes Marsilius citat. At nihilominus verum est, etiam potestatem Politicam principaliter & immediatè sitam esse in multitudine hominum; quemadmodum Nauarrus in loco à Marsilio citato ait: hĩ aũt homines naturaliter liberi sunt, & ex illorũ consensu accidit in Magistratibus, vt sint perpetui vel temporanei: absoluti, vel dependentes: & ex hoc ipso etiam fit, Principes potestatem suam habere quidẽ à DEO, sed mediante consensu populorum, atq; idcircò non immediatè à Deo. Quando verò Ioannes Marsilius ita argumentatur: [Omnis potestas à Deo est,

ergo poteſtas Principum immediatè eſt à Deo.] Reſpondetur, quemadmodū alibi reſponſum eſt, omnem quidem poteſtatē à Deo eſſe, ſed tamē eſſe à Deo immediatè, vt Summi Pontificis: aliam verò mediante conſenſu humano, vt principum temporalium. Et cùm replicat Summum Pontificem accipere poteſtatem ſuam mediante Cardinalium electione, vt Principes mediante vel electione, vel ſucceſſione. Reſpondetur etiam vt alio in loco reſponſum fuit, Cardinales in eligēdo non conferre poteſtatem, ſed perſonā tantūmodò deſignare, cui Deus poteſtatem tribuit. At electio aut ſucceſſio Principum, vel poteſtatem confert, vel ſaltem in eos poteſtatem illam transfundit, quæ ab initio collata eſt à multitudine hominum, qui cum liberi eſſent, poteſtatē ſuam in vnum aliquem transferre cōſenſerunt: quocirca ſemper illa poteſtas à conſenſu humano dimanat: quod de Summi Pontificis poteſtate dici non poteſt.

Quando verò iterum replicat & dicit: Poteſtatem Principum eſſe à Deo immediatè, nō aliter ac rationalis anima immediatè à Deo in corpus humanum infunditur, licet concurrant etiam diſpoſitiones quæ corpus accommodum reddunt ad illam recipiendam.]

Reſpon-

Respondetur: hanc similitudinem applicari posse potestati quam Summus Pōtifex à Deo accipit: non autem illi quam accipiunt Principes temporales; quia, vti dictum est, electio Cardinalium personā disponit, vt potestatem à Deo accipiat; nō alia ratione (seruata proportione) qua genitores materiam, hoc est, corpus humanū præparant, vt aptum sit, ab anima rationali, quam Deus illi infundit informari: sed electio eorum qui eligunt Principem temporalem, verè potestatem confert, vel certè transfundit in eum potestatem illam, quam populus iam inde ab initio Principi contulit: non secus atque agēs naturale non modò disponit materiam, sed etiam introducit formam. [Quando autem adiungit, & dicit, me à veritate cōuictū fateri, Principum temporalium potestatem esse immediatè à Deo, cum dico, Principes quatenus superiores sunt, potestatem præcipiendi à Deo immediatè habere.] Respondeo declarationem illius assertionis statim sequi, nam mox addidi: *hoc est, præceptum obedientiæ immediatè est à Deo*: Itaq; dicere Principes, quatenus superiores sunt, potestatem præcipiendi immediatè à Deo habere, nihil aliud significat; quàm Deum statuisse vt superioribus obtemperetur: sed hinc non sequitur:

tur: Principem esse Principem immediatè à DEO: aut constitutum esse superiorem illis vel illis immediatè à Deo. Quòd si Marsilius hæc non intelligit, nihil aliud remedij adferre possum, nisi vt Deum rogem, vt immediatè plus ei luminis largiatur, quàm adhuc largitus est.

Post hanc adeo vtilem duorum illorum verborum, quæ erroris arguerat defensionem, conqueritur, me fabricasse quandam verborum suorum expositionem, ab ipsius intentione alienissimam: & deinde ab eadem, iniuriosa illa epitheta, hæretici, erronei, &c.

Respondeo me non exposuisse ipsius verba, sed in illo sensu quem præ se ferunt, & quem ipse multis verbis declarauit, accepisse. Quare iterum dico, illam propositionem eo in sensu, quo ipse illam declarauit, acceptam esse falsam, erroneam, & aliquatenus hæreticam. Nec dixi ipsum esse hæreticum, sed propositionem esse hæreticam: non enim ignoro, vt aliquis dicatur hæreticus opus esse vt adsit pertinacia: vt propositio verò sit hæretica satis est, illam esse contra fidem Catholicam. Cùm igitur iniuria personæ propriè fiat, non autem propositioni, sine causa conqueritur, me omnium maximo ipsum conuitio

tio affecisse, nempe quod hæreticus sit. Denique Ioannes Marsilius digito ostendit, vt ipse loquitur, errores quos in scriptis meis se reperisse putat, qui, si rectè numerum eorum supputaui, sunt centum nonaginta. Cæterùm antequam ad illos expendendos accedam, volo vt sciant Lectores hunc, qui tot errores in perexiguo meo tractatu se inuenisse iactitat, paulò ante in Epistola quadam Latina, quam Venetijs diuulgauit, sic scribit. *Quis auctor citatur in illo scripto, qui sapiat hæresim? Sanctus Paulus fortasse, vas electionis, Doctor gentium? An sanctus Ecclesiæ Doctor Ioannes Chrysostomus; & Thomas Aquinas?* & post aliquot alios enumeratos: *An illustrißimus Cardinalis Bellarminus malleus hæreticorum? si hos viros Catholicæ Ecclesiæ lumina hæresim sapere dictitatis, scitote malle auctorem octo Propositionum cum ipsis errare, quã vobiscum bene sentire.*

Omitto nunc quale iudicium de illo ferri possit, qui modò Cardinalem Bellarminum inter Ecclesiæ lumina recenseat, & S. Thomę, S. Chrysostomo, & S. Paulo annumeret, ac malleum hæreticorum nominet, modò verò mutata sententia asserat illum erroribus adeò refertum, vt in paruo admodum libello centum

nona-

nonaginta errores inſperſerit.. Hoc tantum illum moneo, cum ſcilicet proteſtatus fuerit ſe malle cũ Bellarmino errare, quã cũ alijs benè ſentire: tenetur aut fateri hos non eſſe errores, aut ipſos certè ſequi.

Fuit non ita pridem in Germania Lutheranus quidam, cui nomen, Tilmannus Eshuſius: qui librum ſcripſit de ſexcentis erroribus Papiſtarum, cui ab ipſo Bellarmino demonſtratum fuit, non eſſe eos ſexcẽtos errores Catholicorum quos ipſe Papiſtas appellat: ſed ſexcenta mendacia Eſhuſij. Eodem pacto qui hæc ſatis perpendere voluerit, inueniet hos centum nonaginta errores, quos Ioannes Marſilius notauit, non errores eſſe, ſed centum nonaginta teſtimonia vanitatis & leuitatis Marſilij. Ita igitur incipit.

[Errat primo, quia cum certiſſimum ſit, duas contradictorias propoſitiones nõ poſſe ſimul eſſe veras: ille vtramque pro veris accipit: nam primò dicit, Principes quatenus ſuperiores ſunt, immediatè à Deo habere poteſtatem ſubditis præcipiendi. Poſtea verò tanquam dicti pœniteat ait: Si Principes ſæculares nõ habent immediatè à Deo poteſtatẽ in Laicos, multò minus habent eam in Clericos.]

Reſpondeo, ſi Ioannes Marſilius eſſet egregius is Logicus quãtum ſe facit, ſciret vtique

eas esse cõtradictorias propositiones, quæ fiunt ex duabus propositionibus, eosdem terminos habentibus, quarum vni addenda est tãtum negatio. Quare contradictoriæ non sunt propositiones quas ipse format, cum in vna earum clara sit limitatio, *quatenus superiores sunt*, in altera verò eadẽ omittatur; & iam superius declaratũ est, sensum prioris hũc esse. Deus scilicet immediatum præceptum obedientiæ dedisse: & statuisse vt superiores imperẽt, subditi autem obtemperent. Sensus verò secundæ hic est, Principes & Superiores nõ habere à Deo immediatè quod sint Principes & Superiores: sed mediante consensu humano: Contradictoriæ autem propositiones secundum veram Logicam essent hæ: Principes quatenus superiores, immediatè habent à Deo potestatem præcipiẽdi subditis: & Principes quatenus superiores sunt, nõ habẽt immediatè à Deo potestatem præcipiendi subditis. Sed hæ, quæ verè contradictoriæ sunt, non reperiuntur in scriptis meis, sed tantum in mente Ioan. Marsilij. Sequitur & dicit.

[Errat secundò: quia confundit duo hæc verba: titulus potestatis, & potestas ipsa: Quæ à se inuicem omninò distincta sunt: nam titulus est conditio sine qua acquiritur potestas: sed potestas, est aucto-

tas

ritas illa, & iurisdictio, quam DEVS immediatè Principi, qui titulum illum ab hominibus accipit, confert: quod satis probatum fuit animæ rationalis exemplo; quod idem D. Cardinalis, concedere cogitur, nam pro vero admittit, licet electio Pontificis sit ab hominibus, nihilominus potestatem suam immediatè à DEO accipere: ergo à pari: &c.]

Respondeo me nunquam confudisse titulum cum potestate, sed semper distinxisse, nam dixi: Principes potestatem habere titulis humanis, & inde collegi, quod illam habeant mediante consensu humano. Præterea si dicit, me admittere, distinctum esse titulum à potestate, quomodo asserit me duo illa confundere? Verùm ipse certè confundit conditionem sine qua non, cum vera & reali dispositione: atque ostendit se terminos Philosophiæ minimè callere. Dico itaque Summum Pontificem habere potestatem suam ex titulo diuino, quandoquidem habet illam ex DEI donatione, qui S. Petro, & in illo successoribus illius potestatem contulit gubernandi Ecclesiam.

Principes verò sæculares habent potestatem suam ex titulo humano, quia obti-

obtinent eam ex translatione, qua populi suam potestatem in Principes transtulerunt, quæ in successores per electionem, vel hæreditariam successionem, vel alijs vti supradictũ est modis, deriuatur. Pergit Marsilius.

[Errat tertio in eo quod dicit, hæresim esse, affirmare, potestatem temporalem non fuisse à Deo subiectam spirituali: cum nullus extet sacræ scripturæ locus, nec vlla Ecclesiæ definitio, quæ doceat Principem vti Principem subiectum esse summo Pontifici, sed vti Christianum. Quo tempore nullus erat in toto orbe Princeps Christianus, certum est neminem ratione Principatus, Summo Pontifici subiectum fuisse, &c]

Respondeo: Marsilium sibi fingere verba, quæ in scriptis meis non extant: & deinde sibi etiã fingere interpretationem, qualem nemo alicuius iudicij vnquã somniasset, atq; hoc pacto errores fabricare. Nusquam enim dixi Principem quatenus Principem subiectum esse summo Pontifici. Quod etiam si dixissem, posset nihilominus illa sententia optimo sensu exponi: nimirum, Principem Christianum subiectum esse summo Pontifici, atque idcirco eius potestatem Summi

Summi Pontificis potestati subiectam esse: cum possit & debeat Summus Pontifex Principem dirigere in vsu potestatis suæ. Et in hoc sensu, Princeps Christianus, quatenus Princeps, Summo Pōtifici subiectus est. Cæterum quod ratio huiusmodi subiectionis Principum non sit ipse principatus, sed (vt ita loquar) Christianismus, tam clarum est, vt ne infans quidem ea de re ambigere possit: nec ego, nec quiuis alius, vnquam dixit rationem subiectionis Principum esse Principatum: sicuti nemo vnquam somniauit, rationem quæ Medicum Christianū summo Pontifici subijcit, esse artem Medicinæ, & tamē verum est, Summum Pōtificē posse, ac debere dirigere Medicū Christianū, vt arte sua ita vtatur, quēadmodū decet Christianum, quod multi ex Sūmis Pótificibus fecêre, qui medicis sub grauibus pœnis præscripserunt, quomodo erga infirmos se gerere debeant: ca. *infirmitas de pœnit. & remiss.* Idem dici potest de Legum & Theologiæ doctoribus. Quare hic alijque similes, nō sunt errores mei, sed vanitates & ineptiæ Ioānis Marsilij. Sequitur.

[Errat quarto: quia cum auctor locutus fuerit tantum de potestate temporali, ille fingit, quasi locutus fuerit de spirituali: dicens, hæresim esse, asserere negotia spiritualia

ritualia ſubiecta eſſe Laicæ poteſtati : de quo quis dubitat?]

Reſpondeo, Si Ioannes Marſilius volebat vt de his meis erroribus ei fides adhiberetur, oportebat vt textũ ipſum ſcriptionis meæ omitteret; vnuſquiſq; enim qui eã legat, impoſturas illius facilè animaduertet. In prima propoſitione ſub initium cũ nihil adhuc Ioãnes Marſili⁹ de poteſtate tẽporali, aut ſpirituali dixiſſet: ait, Principem temporalem habere poteſtatẽ immediatè à DEO ſine vlla exceptione. Ego autem hanc propoſitionem examinans, diſtinxi ſenſus quos habere poſſet: & dixi, ſi verba illa *ſine exceptione* intelligantur de negotijs, hæreticum eſſe: cum negotia ſpiritualia ſecundum Fidem Chriſtianam ad Laicos non pertineant. Quæ eſt hic fictio? qua ergo de re conqueritur Marſilius? Sequitur.

[Errat quinto. Quia dicit, ſi Princeps aliquis interrogetur quo iure regnum poſſideat: non reſponſurus eſt, iure diuino: ſed iure hęreditario aut iure belli? Ex quo infert; ergo non habet poteſtatem immediatè à Deo. Ego verò dico, illum non eo pacto reſponſurum eſſe. Sed ei qui ab illo quærat, à quo poteſtatem & authoritatem ſubditis ſuis præcipiendi habeat; reſpondebit ſe immediatè à DEO illam habere:

Ei verò qui interroget, à quo habeat titulum, siue inuestituram illius potestatis: respondebit, se ab hominibus habere. Non debent confundi duo hæc inter se diuersissima, potestas scilicet & titulus. Auctor enim, vt ex verbis illius patet, nõ loquitur de titulo, qui est mera quædam conditio: sed de potestate, de auctoritate, de iurisdictione, quæ est à Deo. Et quis ignorat, quod si Rex Franciæ interrogetur (vt exemplo D. Cardinalis insistam) cur reum supplicio afficiat, cur leges ferat quæ in conscientia obligent: responsurus non est, id se ex hæreditate facere: sed dicturus, se auctoritatem illud agẽdi à Deo immediatè habere; quia hæreditas non confert potestatem, sed tantum conditionem quandam quæ necessario inesse debet homini, vt Deus immediatè illi tribuat auctoritatem.]

Respondeo. Ioannem Marsiliũ nescisse respõsionem meam ad propositam interrogationem refellere ac confutare: quãuis dixerit: & ego etiam dicam nõ ita Regem responsurum esse: sed mutauit interrogationem, atque hac ratione responsionem diuersam attulit iuxta vsum Logices suæ. Veruntamen errores tantum numerare animus est, quos paucis hisce in verbis,

commi-

commiſit. Errat 1. quia vt confutet reſpõſionem, mutat propoſitionem. Errat 2. quia dicit Principem immediatè à DEO poteſtatem ſuam habere, cum euidentiſſimum ſit, non modò ex prædictis, ſed etiam ex omnibus hiſtorijs, Principes poteſtatem accepiſſe ex conſenſu multitudinis, & non raro etiam ex vſurpatione & violentia, quemadmodum Nemroth & alij, quamuis poſtea per conſenſum populi, facti fuerint legitimi. Errat 3. cum dicit titulum eſſe meram conditionem, quod falſum eſt, imò eſt vera cauſa & fundamentum poteſtatis. Errat 4. nam dicit ſe permanere velle in exemplo Cardinalis: & tamen adfert exemplum valdè ab illo diuerſum: quia Cardinalis attulerat exemplum de poſſeſſione Regni, interrogabatque, quo iure talis regnum poſſideret, & reſpondet, ipſum dicturum non eſſe poſſidere ſe illud iure diuino, ſed iure ſucceſſionis aut iure belli: At Ioannes Marſilius exemplum adducit de vſu poteſtatis, interrogatque cur rex Franciæ reum ſupplicio afficiat, & idcirco ad hoc reſponderi non poterat, propter hæreditatẽ, ſed quia habet eam poteſtatẽ. Errat 5. quia dicit: hæreditatẽ non cõferre poteſtatẽ, ſed eſſe conditionẽ quæ neceſſaria eſt, vt inſit homini,

vt DEVS immediatè illi tribuat poteſtatem. Errat, inquam, quia hæreditas non eſt conditio, ſed ipſum Regnum, quod ideo dicitur hæreditarium. Errat præterea, quia qui habet Regni hæreditatem, non opus habet, vt Deus illi conferat poteſtatem, nam mox vt eſt hæres Regni, eſt Rex, & poteſtatem regiam obtinet. Sed reuertamur ad errores ab illo notatos. Sequitur.

[Errat ſextò: quia dicit, Principem non habere ſibi ſubditos omnes qui in ipſius dominio ſunt, immediatè à Deo: Sed Summum Pontificem, ſubditos ſibi habere immediatè omnes Chriſtianos. Ego autem credo, auctorem optima logica vſum fuiſſe, quamuis aliter D. Cardinalis exiſtimet. Puto etiam illum probè ſciuiſſe, correlatiua eſſe ſimul natura. Quare ſi poteſtas præcipiendi eſt in Principe Laico immediatè à Deo, obligatio etiam Subditorum vt Principi ſuo obtemperent, erit immediatè à Deo. Nam quemadmodum nemo fit Princeps niſi per hæreditatem aut electionem; ita nemo fit Pontifex niſi prius à Cardinalibus eligatur: Quemadmodum igitur character baptiſmalis hominem in ſpiritualibus Summo Pontifici ſubiectum efficit, ita naſci, aut ſcelus aliquod perpetrare in domi-

dominio Veneto efficit, vt quis ſubditus ſit Reipublicæ Venetæ.]

Reſpondeo, Ioannem Marſilium perperã referre verba mea: nunquam enim dixi Principi ſubditos nõ eſſe omnes qui in illius ſunt Dominio: ſed Principi non eſſe ſubditos Eccleſiaſticos exiſtentes in illius Dominio. Quare fruſtra principiũ illud Logices adducit, correlatiua eſſe ſimul natura, quia correlatiua non ſunt, Principes & Eccleſiaſtici in dominio illius commorantes. Probandum enim fuerat Eccleſiaſticum in dominio habitantem, eſſe ſubditum Principis eiuſdem dominij; quo probato rectè inferretur, Principem & Eccleſiaſticum ei ſubditum eſſe correlatiua. Nec alicuius eſt momenti ratio illa, nimirum is qui naſcitur in aliquo dominio, aut flagitium aliquod in eo cõmittit, ſubditus eſt Principi illius dominij: quia hæc ratio in illos tantum cõcludit, qui non ſunt exempti: ſed in eis qui exempti ſunt, nihil concludit. Atque idcirco Eccleſiaſtici, quamuis in Dominio Veneto nati ſint, aut flagitium aliquod perpetrent, non ſunt tamen ſubiecti Duci, aut alijs Venetorum Magiſtratibus, quia exempti ſunt: exemptio autem vana foret, ſi propter natiuitatem aut flagitium perpetratum eſſent ſubditi: cum

omnes Ecclesiastici nascantur in dominio alicuius secularis Principis, exceptis illis qui in temporali Ecclesiæ ditione nascuntur: idem etiam dici potest quoad delicta. Quod ad Summum Pontificem attinet, sæpè iam dictum fuit, electionem Cardinalium non conferre potestatem, sed designare personam. Pergit Ioannes Marsilius.

[Errat septimò, quia tanquam certum affirmat id quod inter Catholicos Doctores adhuc in dubio versatur, nimirum, an summi Pontificis potestas, eo mortuo remaneat penes Ecclesiam, an verò per mortem illius Ecclesia tali potestate priuetur: ita vt illi qui Romanæ sunt opinionis (vt cum Nauarro loquar) dum velint potestatem Episcoporum à summo Pontifice deriuatam esse, mortuo illo ad hoc argumentum respondere non possint, nimirum, ergo Episcopi omnes sine authoritate tunc erant: sed huc illuc oberrant, existimantes tunc in Ecclesia & non manere & manere potestatem, asserentesque talia quæ nulla ratione intelligi possunt. Quod autem D. Cardinalis pro certo teneat, potestatem non manere, inde manifestum fit, quia dicit, Principe mortuo auctoritatem manere penes communitatem saltem

tem in illis qui per electionem fiunt: ſed ſummo Pontifice moriente, auctoritatem Pontificiam, nec manere penes Cardinales qui eligunt, nec penes Eccleſiam. Hæc opinio quamuis a Caietano & à Romanis Theologis defendatur, attamen contraria, tum propter rationē paulò ante allatam, tum propter alias multas, defenditur à Pariſienſibus, & à celeberrimo Sorbonenſi Collegio, ſpeciatim à Ioãne Maiore, Iacobo Almaino, & à Gerſone, vti Nauarrus refert, cap. *Nouit. de iudicijs, not. 3.* qui auctores Catholici ſunt, quin etiam ipſe Nauarrus, dubitare videtur de illa opinione, quam D. Cardinalis hoc in loco vt certam ponit, quamuis alijs in locis de eadem ipſe Cardinalis ambigere videatur.]

Reſpondeo Ioannem Marſilium, ſe declarare parum fidelem in verbis meis referendis: quia non modò non dixi quæ ipſe refert, ſed ne attigi quidem quæſtionem illam, num Summo Pontifice moriente poteſtas penes Eccleſiam maneat, an non. Cur igitur tam apertè falſum refert? Secundò falſiſſimum eſt, argumentum quod ipſe contra Romanos Theologos opponit eſſe difficile: & Romanos huc illucque oberrare, ac non intelligibilia dicere: quia illud argumentum nul-

 lius

lius momenti eſt: cum auctores illius opinionis reſpōdeant Summo Pontifice moriente, quamuis nō ſit in Eccleſia poteſtas Pōtificia, manere nihilo ſeciùs Epiſcopalem, Archiepiſcopalem, & Patriarchalem: Quod eſt dicere, Moriente Summo Pontifice, manere in Eccleſia poteſtatem Eccleſiaſticam, licet non in illa plenitudine, quam habet Summus Pontifex. Et quamuis Epiſcopi poteſtatem ſuam accipiant à Summo Pontifice, inde non ſequitur, vt moriente illo, eam amittant, quia non accipiunt illam tanquam Vicarij temporanei, ſed tanquam perpetui & veri Paſtores, & Prælati Eccleſiarum ſuarum particularium. Tertiò falſum eſt, me dixiſſe poteſtatem principum ſæcularium ipſis morientibus manere penes communitatem, inſpiciatur textus, & nihil tale reperietur.

Quartò falſum eſt, quod Pariſienſes & Collegium Sorbonenſe abſolutè tueri opinionem Romanis cōtrariam. Nam certò ſcimus, multos eſſe inter illos, qui contrarium ſentiunt. Quintò, falſiſſimum eſt, quod me illo in loco librorum meorum ſub dubio poſuiſſe opinionem quam iſte dicit: vti demonſtratum fuit in reſpōſione ad ſeptem Theologos. Pergit Marſilius, & dicit.

[Errat

[Errat octauò: quia dicit, verba illa; *Pasce oues meas*, Petro dicta esse, & non Ecclesiæ, cum secundum multos Doctores verba illa, *Pasce oues meas*, quemadmodum & illa, *Tibi dabo claues*, Petro quidẽ dicta fuerint, sed in persona totius Ecclesiæ.]

Respondeo hic etiam Ioannem Marsilium falsum esse: quia dixi equidẽ, Christum Petro & successoribus eius dixisse, *Pasce oues meas*: sed non affirmaui, vt ipse refert, verba illa dicta non fuisse Ecclesię: Quomodo autem verba illa S. Petro propriè dicta fuerint secũdum expositionem omnium ferè Sanctorum Patrum Græcorum & Latinorum, & in quo sensu quidã SS. Patrum asseruerint etiam Ecclesiæ dicta fuisse, fusè lateq; demonstraui 1. lib. de Pontifice: ad quem locum Catholicum Lectorem remitto. Sequitur Marsilius.

[Errat nonò, quia dicit Summum Pontificem nõ posse alienare à sua iurisdictione spirituali vllam Prouinciam, cùm Pontifex non sit Dominus eorum qui in ea Prouincia morantur, quatenus illius Prouinciæ sunt, sed sit Pastor illorum, quia Christiani sunt, &c.]

Respondeo Ioannem Marsilium primò falsificare hic textum, vti suprà fecit, non enim dixi, non posse eum alienare quicquam à sua iurisdictione spirituali: quasi

non agnoſcerem in Summo Pontificē aliam poteſtatem quam ſpiritualem, ſed dixi non poſſit eum alienare à ſuo Primatu Apoſtolico vllam Prouinciam, aut Ciuitatem, aut perſonam. Secundò idē Marſilius dicit me errare, & nihilominus ipſe confirmare nititur id quod ego aſſero, ſed ratione valdè friuola: nimirum Summum Pontificem non poſſe alienare, &c. adeoque in toto illo diſcurſu ſibimetipſe contradicit. Tertiò ferre nō poteſt Summum Pontificem nominari Dominum noſtrum, cum hic titulus Dei proprius ſit: vti etiam F. Paulus tolerare non poteſt ipſum appellari Patrem, eandem ob cauſam quod titulus Dei ſit: atque ita hi duo homines totius S. Eccleſiæ conſuetudini ſe opponūt, quod ſufficiet ad cognoſcendum, quales ſint. Denique iſte Marſilius cum probare deberet me erraſſe, quando aſſerui Summū Pontificem non poſſe vllā Prouinciam à primatu ſuo alienare, tranſit ad probandū, quod Summus Pontifex non ſit Dominus, & multas nugas reſponſione indignas immiſcet. Sequitur.

[Decimo errat, cùm ait Principē ſæcularem ſuos poſſe amittere ſubditos: Pontificem verò nō poſſe. Quod vtinam verū eſſet. Sed quam innumeri populi ab Rom. Eccleſiæ obedientia diſſeruīt? ſufficit dicere

tere arborẽ illã, quæ terrã aliquando vniuersã cooperiebat, hodiè vix duos aut tres ramos habere.] Reſpondeo, Nos de iure, non de facto loqui; dicimusq́; nullũ Chriſtianum poſſe à ſummo Pontifice ita recedere, vt non de iure illi ſubditus maneat: Quod nec ipſe Ioan. Marſilius negare poteſt, qui ſuperiùs affirmat baptiſmalẽ characterẽ hominem ſummo Pontifici ſubijcere. Quare niſi velit dicere characterẽ amitti poſſe, nec etiã dicere poterit Summũ Pontificẽ poſſe amittere ius illud, qđ in vniuerſos obtinet Chriſtianos; etiamſi propter hæreſim vel apoſtaſiam ab eius obedientia diſcedant. Quemadmodũ etiã non, propterea ꝙ multi ab obediẽtia Dei recedũt, affirmare poterit Ioan. Marſilius, Deũ non habere iuriſdictionem in illos. Verùm ſæculares principes & de facto & de iure ſuos poſſunt ſubditos amittere. Quod ſi verum non eſt, quæret à Dominis Venetis, quo titulo illi plurimas teneant ciuitates, quę antea aliorũ fuerunt dominorum, ſi priores domini eas non potuerunt ſaltem de iure amittere: quærat rurſum quo pacto ſeſe ab Imperatoris, cui prius ſubiecti erant, poteſtate exemerint: & ei liquebit ſi conceſſerint, Imperatorem habere iuriſdictionem in illos, *De iure*, ſi *De facto* fortè non negauerint.]

Vnde-

Vndecimo errat, cum affirmat Summi Pontificis poteſtatem nec à Concilio, nec à Cardinalibus poſſe minui, ſæcularis verò Principis, poteſtatem à ſubditis minui poſſe. Dixi aliàs me nolle diſputare, vtrũ poteſtas Summi Pontificis illo mortuo maneat penes Eccleſiam; vel an Conciliũ ſit ſupra Pontificem. Certum quidem eſt, in cauſſa hæreſeos eſſe ſupra Papam, & in caſu ſcandaloſorum delictorum nunquã defuiſſe in Eccleſia remedia. Sed veniamus ad rationem: Quinam populus poterit Principis abſoluti poteſtatem minuere? nullus profectò. Qua verò authoritate? Quiſnam hoc aſſerat? Nunquid populus Principem ſuum deponere, nunquid poteſtatem illius minuere poteſt? &c.]

Reſpondeo Marſilium poſtquam ſemel cœpit falſificare textum noſtrum, nõ poſſe ſe amplius abſtinere quin idem facere pergat. Nõ reperiet me alicubi dixiſſe, populum poſſe Principem abſolutum deponere, aut eius poteſtatem minuere, legat accuratè verba mea quæ huic ſuæ defenſioni inſerat, & nihil præter hæc inueniet: [*contrarium videmus in principatibus ſæcularibus, quorum poteſtas ſæpè aut à populo, aut à ſuperioribus minuitur, & tunc aut Principatus monarchici fiunt Reſpub. liberæ, aut contra Reſpub. liberæ Principatus monarchici, quod inde acci-*

accidit, quia potestas illorum non est immediatè à Deo sed ab hominibus,] hęc sunt verba mea, quibus non dico populũ posse iustè Principem deponere, aut eius potestatem minuere, imò magis credo non posse illum tale quid facere, eò quod semel authoritatem suam in Principẽ transtulerit, quod etiam Dom. Soto. lib. 4. de Iust. & Iur. q. 4. art. 1. docet; qui hanc adijcit exceptionem; *nisi fuerit Princeps in Tyrannidem corruptus*. Ego aũt refero quid plerumque fieri consueuit secundũ historias. Quis etenim neget populum Romanum primitus fuisse gubernatum à Regibus absolutis, & post sublatos Reges trãsisse ad Remp. liberam, & rursus post annos multos ad Principes absolutos redijsse? Similiter non poterit negare Marsilius Venetos antiquitus Imperatori Romano simul cum vniuersa Italia, postmodum etiam Græcis subiectos fuisse: & nihilominus se exemisse constituisseque Remp. licet id ausi non fuerint sine auctoritate sedis Apostolicæ efficere: propter hanc enim caussam proprium Legatum misêre ad Papam Adeodatum, sicuti scribit illorum historiographus Petrus Iustinianus. Quapropter omnis ille rumor, illo in loco à Ioanne Marsilio excitatus, in Remp. Venetam redũdat: Nam si Imperator habuisset potestatem immediatè

diatè

diatè à Deo ſuper Venetos, ita vt ei imperium auferri, aut minui non potuiſſet, nequaquam Veneti ſeſe ab eius ſubiectione eximêre potuiſſent. Idem dici poteſt de alijs pluribus tum Græciæ tum Italiæ ciuitatibus, quæ ſæpiùs formam regiminis mutauêre. Et licet frequenter mutatio ſit violenta & iniuſta: quemadmodum cùm Iulius Cæſar ſe Monarcham Reip. conſtituit, & Gothi, Franci, VVandali, & Longobardi per vim Hiſpaniæ, Africæ & Italiæ dominia ſibi vſurparunt, auferentes eaſdem prouincias à Romanis: nihilominus ſucceſſu temporis & conſenſu populi, facta ſunt hæc legitima regna. Qui verò hæc recenſet, narrat mutationes factas in mundo, non autem adhortatur ad ſeditiones aut rebellioné, quemadmodũ impudéter ac temere Ioan. Marſilius audet affirmare. Cæterùm licet non dixerim populum poſſe poteſtatem Principis ſui tollere; dicit tamen Nauar. ca. *Nouit. de iudic.* Notab. 3. n. 119. plebẽ nõ poſſe taliter trãſferre poteſtaté ſuam in Principem, quin certis in caſibꝰ poſſit eandé recipere, ac retinere ſemper habitu, ac radice. Contra hunc Doctoré quem tanti Marſilius æſtimat, clamet nunc quantũ volet. Sequitur.

[Duodecimo errat, cũ dicit in Principatibus laicis, conſpici poſſe mutationes rerum

rum publicarũ in principatu monarchicos, quod negat in Ecclesia cerni posse. Et primò si loquamur de supremo Ecclesiæ pastore, qui est Christus Saluator noster, certum est, nunquam auferendam esse ab ipso monarchiam: quia *regni eius non erit finis*: nec hoc euenit propter titulum aut nõ titulum, quemadmodum Dominus Cardinalis affirmat, sed quia in ipso nullũ habet locũ violentia: quæ est causa similiũ mutationũ. Verùm si intelligi debeat, de Christi ministris, quis negauerit Sanctam Ecclesiam ad formam Reip. principio gubernatam fuisse? Legatur capit. 15. Actor. Apostol. vbi Petrus narrat: *Sicut narrauit Cephas*. S. Iacobus iudicat; *Ego autem iudico*. Et edictum publicatur nomine omnium: *Apostoli, Seniores, Fratres, fidelibus salutem. Visum est Spiritui sancto & nobis, &c.* Nam S. Petrus tunc primatum tenuerit, quemadmodum modò Dux Venetorũ; qui licet magna sit prȩditus auctoritate, semper tamen est Reip. subiectus; illis relinquo disputãdũ, ad quos pertinet. Id sufficit proposito nostro, edicta in primitiua Ecclesia nomine Reip. promulgari solita, hodie nomine vnius promulgari: quod an significet mutationem factam, dicat idem ipse D. Cardinalis, qui hoc negat.]

Respondeo Ioannem Marsilium plurimos

mos errores suos hic manifestare, dum mihi falsò vnicum tentat ascribere. Errat primo, cùm dicit regnum Christi nõ pati mutationem, & adiungit hoc nõ euenire propter titulum aut non titulum, sed quia in ipso non habet locum violentia; Errat inquam, quia causa, cur in ipso nulla locũ habeat violentia, est titulus diuinus paternæ hæreditatis, qui Psalmo 2. sic ait. *Postula à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuã*, quod Apostolus confirmat, Hebr. 1. *Quem constituit hæredem vniuersorum*. Errat secundò, quia dicit Ecclesiã ad formam Reip. primitus gubernatam, & postmodum mutatam fuisse, quandoquidem in primitiua Ecclesia edicta fieri solebãt nomine Reip. nunc verò vnius nomine fiãt; Hoc autem est apertè negare primatũ S. Petri Ecclesiasticamq; monarchiam, vt nostrorum tẽporum hæretici faciũt. Vnde sequitur, aut Christum aut Ecclesiã errasse; si enim Christus principio Ecclesiam ad formam Reip. instituit, errauit profectò Ecclesia, quod relicta forma à DEO sibi data, in monarchiam transierit: si autem monarchia melior est Rep. & idcircò mutatio facta est, errauit Christus, dum constituit ei formam Reipublicæ: Imò sequitur, nec Christũ quidem esse monarcham Ecclesiæ, sed caput Reip. sicuti est Dux Venetorum,

rum, quia nunquam visum est in vno eodemque populo fuisse & Rempubl. & regnum; aut in regno formam fuisse Reipublicę. Si Christus est Rex, & summus Pontifex eius est Vicarius generalis, Ecclesia igitur non adinstar Reipubl. sed ad formam Regni gubernatur: nec Papa est magistratus dependens ab Ecclesia, sed Vicarius dependēs à solo Domino suo Christo. Errat tertiò, quia vt probet Ecclesiam iam inde à principio, ad instar Reipubl. gubernatam fuisse: adducit Concilium Hierosolymitanum Act. 15. & vt hoc melius probet & demonstret, Ecclesiā esse Rempubl. aliquam popularem, vt volunt Lutherani, deprauat textum: nam vbi scriptura dicit *Apostoli & seniores fratres*, ipse legit Apostoli, Seniores, Fratres: Et vt minuat potestatem Petri, ait de illo dici, narrat, *Simon narrauit*, & de Iacobo, iudicat: *Ego autem iudico*, ac si in hoc Concilio Petrus informationē facto dedisset, Iacobus autē sententiam definitiuam tulisset: & non aduertit Petrum ante omnes locutum fuisse, & sententiam pronūciasse: Ne Christiani, qui ex gentilitate ad Christi fidem trāsierant, ad Circumcisionem tenerentur (hoc enim erat dubium propositum in Concilio) Iacobus verò Petri consilium secutus est, sicut S. Hieronymus in epistol. ad S.

August. quæ est 11. inter epistolas August. testatur: itaque illa verba, *ego iudico*, nihil aliud dicunt, quam idem iudico, quod iudicauit Petrus. Vnde Theodoretus in epistol. ad S. Leonem apertè dicit, S. Paulum Antiochia Hierosolymam venisse, vt huius dubij resolutionem à Petro acciperet. Nec refert, quòd epistola non in nomine Petri, sed Concilij scripta fuerit, quia sic placuit ipsi S. Petro, vt cæteros Apostolos honoraret. Pergit Ioannes Marsilius, & concludit primam partem errorum in nostra responsione contentorum dicens.

[Postremo errat, quia volens adducere rationem differentiæ vtriusque potestatis, adducit hanc, nimirum titulum vnius esse immediatè à Deo, alterius verò non esse immediatè à Deo. Dico errare illum duobus modis, nam si per titulum intelligit potestatem, hoc verum non est, nec enim potestas est titulus, neque titulus potestas: si autem per titulum intelligit modum obtinendi potestatem, perinde humanus est vnus vt alter, de quo non permittent me falsum dicere Conclauistæ. Quamuis etiam de potestate Ecclesiastica loquendo, non est illa adeò immediatè à Deo, vt est sæcularis: ea enim est in Christo homine tanquam in capite Ecclesiæ, cui Deus illam immediatè communicat.

Data

Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra; qui postea illam communicat Pontifici. Quare cum Pontifex sit, vti ait Apost. *mediator Dei & hominum,* dicendum est, Deum conferre prælationem Ecclesiasticam Pōtifici mediatè, id est per Christum mediatorem, quæ potestas nō est Principalis, sed Vicaria, nec indicat dominium, sed potius ministerium & seruitutem. Quocirca nec ipse summus Pontifex illud parui æstimat, sed altissimis hisce titulis se adornat, vt se nominet seruum seruorum Dei, Pastorem, Episcopum: qui tituli potius ministerium quam dominium, magis humilitatem quam magnificentiam indicant. Quia non in domibus Pontificū, in quantum talibus, sed in domibus Regum ista sunt secundum sententiam Saluatoris.]

Respondeo. Nolle Ioannem Marsiliū recedere à more suo falsè citandi verba mea, vt ea reprehendat. Perlegat benè textum quem libro huic inseruit, nusquam inueniet me dicere titulum alicuius potestatis immediatè esse à Deo; ideoque vana est ipsius distinctio, siue per titulum intelligatur potestas, siue non, quod pro responsione sufficiet. Demonstrabo autē Marsilium non modò falsò de vnico errore me arguere, verumetiam me in his paucis ipsius verbis plurimos errores verè

notare posse. Errat itaque primò, quia nō intelligit terminos, & quemadmodum superius dixerat, titulum esse conditionem sine qua non, ita nunc dicit, titulum esse modum obtinendi potestatem: quod si verum esset, tot forēt tituli vnius potestatis, quot sunt modi acquirendi eam: atq; ita etiam Broius (vt eum vocant Veneti) titulus erit, cum sit modus assequendi potestatem. Secundo errat dicens titulum Ecclesiasticæ potestatis, esse humanum sicuti titulum potestatis laicæ. Quod dico errorem esse, eò quod secundum Euangelium titulus Ecclesiasticę potestatis sit donatio diuina, sicuti videre est Matth. 16. *Tibi dabo claues.* & Ioan. 12. *Pasce oues meas.* Errat tertiò quia dicit potestatem Ecclesiasticam, minus à Deo immediatè esse, quam sit potestas laica. Contra quod non adducam testimonium aliud quam Nauarri, quem Marsilius ipse magni ęstimat. Dicit itaque Nauarrus in ca. Nouit. de Iudic. not. 3. nu. 147. hoc modo, *Non videtur verum id quod quidam eruditi nouè dixerunt, scilicet. Non solum communitates, sed etiā Reges capere potestatem suam à Deo immediatè,* quòd fusè lateque probat. Itaque secundùm Nauarrum nullus Regum potestatē immediatè à Deo habet, sed mediante cōmunitate hominū: & nu. 119. 120. 121. probat.

bat. Quòd quamuis cõmunitas transferat potestatem suam in Regem, nunquã tamẽ ita eadem spoliari potest, vt in casu aliquo non eam possit resumere: verùm idẽ Nauarrus in Ench. c. 27. nu. 263. de potestate Papæ sic dicit; *Et sicut habet illam immediatè à Deo, ideo nemo alius potest eam illi tollere vel minuere.* Ecce veram differentiam secundũ Nauarrũ, inter potestatem Regiam & Põtificiam, quod illa sit nimirum à Deo mediante communitate, hæc autẽ à Deo immediatè; & ideò illam in aliquo casu ab hominibus posse tolli, hãc autem nec tolli nec minui posse.

Errat quartò, affirmans Ecclesiasticam potestatem in Summo Pontifice non esse immediatè a Deo, eò ꝙ mediante Christo illi à Deo sit tradita. Hoc enim error est, nam Christus est verus Deus, atque idcircò de potestate, quàm Christus immediatè dat Petro, verè dici potest, illã à Deo immediatè S. Petro traditam esse. Hic autem modus loquendi Marsilij nouus & inauditus est in Ecclesia Dei, videlicet potestatem Ecclesiasticam esse à Christo & nõ à Deo immediatè, ac si Christus non esset Deus, vel potestas Ecclesiastica posset à puro homine conferri, loquendo de potestate vniuersaliter.

Errat quintò, dicens potestatem Papæ

non esse Principalem sed Vicariam, non significare dominiũ, sed ministerium & seruitutẽ; quo videtur velle inferre potestatem Principum sęculariũ esse Principalem & significare dominium, cum in fine dicit, dominium & magnificentiam, non in domibus Pontificum, sed in domibus Regum esse. Dico inquam errorem esse asserere potestatem Põtificis esse Vicariã, Regiam verò esse Principalem: Pontificis esse simplex ministerium & seruitutẽ, Regis dominium & magnificentiam: quia secundum sacram Scripturam tam Pontificis quàm Regis potestas respectu Dei est Vicaria & non Principalis, & Reges sunt ministri non Domini, non minus quam Pontifices; Pontifices autem occupantur circa ministerium magis excellens quã ipsi Reges. Sap. 6. *Cùm essetis ministri regni illius, nõ rectè iudicastis*, dicit Salomon ad Reges. Et Paulus. *Ministri Dei sunt in hoc ipsum seruientes* ad Rom. 13.

Errat sextò, cũ verba Christi malè applicet, *Qui mollibus vestiuntur in domibus Regũ sunt*: quia non loquitur Dominus hic de dominio & magnificentia, sicut Marsilius vult, sed de mollibus vestimẽtis, quod ipsa verba apertè indicãt. Hic igitur finem faciam, cùm mihi sufficiat vno vel altero exemplo demonstrasse, qui sint errores,

quos

quos meis in scriptis notauit Marsilius. Et quoniam vt plurimum verba mea falsò allegauit, sicut cõmuniter in toto libro suo facit, pœna illius secũdùm Arist. hæc erit, vt illi ne vera quidem asserenti credatur. Nec tamen propterea alij deerunt, qui vniuersis vanitatibus illius respondeant. Hoc tantum adiũgam, Marsilium scilicet non contentum impleſſe librum suũ falsis commentis, post finem etiam voluisse falsum esse: cùm monet Nauarrũ cap. Nouit. ita corruptum fuisse, quo potestas Põtificis amplificaretur, vt cum in editione Anni 1575. vnũ assereretur in editionibus alijs contrarium nunc dicatur: opinione scilicet Nauarri in Caietani sentẽtiam cõmutata. Quod quidem totũ est merũ mẽdacium, quia idem Nauarrus Anno 1585. librum suum Romæ denuò imprimi curauit, vbi decem ante annis eundem excuderat. sicut autem idem ipse auctor plurima, Anno 1575. addidit ad editionem anni 1548. & non mutauit sentẽtiam: ita postea in editione anni 1585. plurima adiunxit, præsertim in Notab. 3. n. 41. nihil immutata opinione sua, sed illis, quæ prius dixerat clariùs & copiosiùs explicatis. Quemadmodum verò in editione anni 1575. dixerat, Summum Pontificem habere potestatem spiritualem directè & temporalem indi-

indirectè, nimirum in ordine siue relatione ad spiritualia; & reprehenderat Bartolum, quòd affirmasset hanc opinionẽ esse hereticam, ita in editione Anni 1585. à qua non differt illa, quæ anno 1590. post mortem illius excusa est, asserit potestatẽ summi Pontificis esse spiritualem directè, & temporalem indirectè; Arguitque Bartolum eodẽ quo superiùs modo: Quare falsissimum est in secunda hac vel tertia impressione, sententiam Nauarri in sententiam Caietani mutatã fuisse. Et quia Marsilius intelligit primã Nauarri opinionem fuisse, Summũ Pontificẽ nullatenus habere potestatẽ temporalem, neq; directè neque indirectè, sicuti videre est in ipsis eius verbis hoc ipso in libro pag. 55. vbi declarans opinionem Nauarr. dicit:

[Nunquid vnquam loquitur de potestate temporali? Ne hoc quidem somniauit; & quamuis dicat illum vti rebus naturalibus, non tamen, eas vocat aut seculares aut temporales, aut ciuiles, sed naturales; & eas restringit ad illas, quæ ad solum finẽ spiritualem institutæ sunt, &c. Et adducẽs exemplum dicit summum Pontificem secundum sententiam Nauarri, vti indirectè rebus naturalibus: quia vtitur aqua ad baptizandum, & oleo ad extremã vnctionẽ conferendam: & adiungit non posse eũ

se in

se ingerere, neq; ad iurisdictionem, neq; ad Dominium exercendum.]

Ad confundendã, inquam, ipsius impudentiam, adducam huc nonnullas sententias è Nauarri exemplari, Anno 1575. à Iosepho de Angelis excuso, desumptas, quod vnicum exemplar ipse Marsilius, pro genuino & incorrupto agnoscit cap. *Nouit. de Iudic.* Notab.3.num.82.pag.60. vbi declarans potestatem Ecclesiasticam dicit. *Dixi, & quatenus ad illa est opus etiam naturalibus, ad ostendendum quod indirectè, & per quãdam accessionem necessariam extenditur etiam ad temporalia.* Hic videre potest Marsilius Nauarrum, per naturalia significare velle temporalia, & paulò inferius num. 96. pa. 68. ait: *Potestatẽ prædictam Ecclesiasticã principaliter & directè sola supernaturalia & spiritualia respicere; temporalia verò, nisi per consecutionẽ & accessoriè, & ita toties & tantũ hanc potestatẽ ad tẽporalia extendere, quoties & quantũ Euangelij & aliorum supernaturalium & spiritualium conseruandorum, vel consequendorum, aut non impediendorum ratio exigit.* Quid ad hæc dicet Marsilius? sed audiat etiã quod dicit idẽ Nauarrus n. 99. p. 70. *Papa deponere potest Reges negligẽtes in regẽdis Regnis suis,* & nu. 106. pa. 71. *Potest Papa dare coadiutores Regibus, aut certè consentire, & authoritatẽ impertiri Regnis id cupientibus.* Et nu. 107. pag.

72. *Ratio noua & vera, quare statutum fuit, vt Imperatore mortuo Imperium regatur à Papa.* Et num. 108. *Ratio vera, quare Fredericũ Imperatorẽ potuit deponere Innocentius IV. iuxta cap. ad Apostolicæ de re Iudic. lib. 6. Est illa, quod multa crimina spiritualia admisit, periuria videlicet, sacrilegia, &c.*

Ex hisce locis colligere potest Marsilius secundum Nauarrum, Summum Pontificem non modò vti posse aqua naturali ad baptizandum, sed etiam rebus temporalibus, vt Dominijs Regum, & Imperatorũ se ingerere posse. Potest Marsilius agnoscere errorem suum, cùm affirmauit Nauarrum, ne somniasse quidem, Summum Pontificem habere potestatem in res temporales & seculares. Potest intelligere opinionem Nauarri nequaquam esse in sententiam Caietani mutatam, cum semper vna eademq; fuerit & Caietani & Nauarri opinio. Potest erubescere, adeò impudenter corruptionem operũ Nauarri Romanis imposuisse. Potest etiam recensere, se cum F. Paulo in eorum numero, contra quos Nauarrus in præfatione ad Regẽ Sebastianũ editionis Anni 1575. clamat cum dicit: *Sacrosancta Sedis Apostolicæ summiq; Iesu Christi Regis Regum & Domini Dominãtium Vicarij potestatẽ, cœlitus ei datam, eo modestius, religiosius, & fortius suspicias, colas & tuearis,*

rit, quo nostra calamitosa tempestate superbius quidam, irreligiosius, & audacius contemnere, dehonestare, & conuellere frustra conantur: quales nunc sunt præcipuè F. Paulus & Marsilius. Potest denique æquo animo ferre, si ei de cætero nullatenus credatur, tot in falsitatibus deprehenso. Atq; ideo si quid timoris Dei est ipsi reliquum, errorem errori, temeritatem temeritati addere nõ deberet, sed potius sua agnoscens delicta, redire ad obedientiam Christi & S. Ecclesię, quæ nunquam his, qui cum vera pœnitentia ad ipsam reuertuntur, gremium claudit. Recordetur dicti illius August. epist. 137. *Quod non inuenerit meliores his, qui in monasterijs profecerunt, neq; peiores his, qui in monasterijs ceciderunt.* Cumque iam experientia didicerit, quot gradibus à perfectione illa, ad quam à Deo vocatus fuerat, paulatim deciderit; prospiciat, ne ita demum ruat, vt circa fidem naufragetur, cuius iam propemodum non obscura signa dedit.

FINIS.

ERRATA.

Antequam, beneuole Lector, ad lectionem accedas, errata, quæ inter festinam huius libri impressionem plurima acciderunt, prius velim corrigas, quod magnoperè ad expeditiorem illius Lectionem tibi proderit. Primus numerus paginam, alter lineam notat.

Pag.7.l.2. obseruari. p.6.l.22. adigerentur, quid & l.23.cognitam.7.14. notissimũ sit. 14.22.aliud tempus differri 18.11.excusare.20.6.dissentimus. 22. 6. Primum igitur. 27. vlt. contemptus. 29. 26. nunc quotidie 30.4.illis curæ 31.18. tum Canonistæ fatentur. 33.5.discederet.21. intrepidè ad palatium.16. vt ab illa dignitate.36.26.Concilia.45. 14. illi militiæ. 51. 23. cui ne quidē permittitur, vt examinet. 57. 29. opus esse. 59. 25.Ex quo non.70.17. ne in Dominio 71. 3. præceptum omnino.79.23.docet motum. 81. 12. suis se spoliatum. 83. 8.videamus.28. vnam sibi. 89. 5. chartas affixas. 10. chartæ cuiusdã.14.Victoria.94.26.vel apparens. 105.19. molestaret.130.10.factæ.132.15.comminatus.135.12. ego. 18.vulgatam.137.11.deesse aliquid.12.illam.138.5.Magistratibus. 140. 10. quater decies centena millia excrescent, sed multò minor numerus eorũ inuenietur. 144. 28.sequitur.145.17. animabus.146.19.denotaret.20.non esset.148.13.opponatur.149.1.communionis.4.excommunicatus.10.dixeram.151.lin.vlt. varietatem. 154.12. minor.15.quam facit.158.23.in subdito.159.9.licet autē. 160.20.cui etiam præcepto. 162. 7. Audi S. Ambros. 165. 12.diu multũque.167.8.secutus es. 174. 19. loquitur de erroribus.21.vult igitur.175.11.rationem redderet.179. 5.iniuriosam esse 26.Nunc autem.180.8. Richeomum. 182.10.excõmunicatio.186.17.dele, metum. 200. 7. aliquantò arrogantius.204.13.timeri.25.sententiam. 207. 9.alia negotia habuisse.14. sermonem fieri. 210.10.nõ posse saluari.28.expetierũt.212.6.regit 213.2.Theologos Venetos.17.definitioni.214.4.indicat.215.19.dele,sibi. 218.13.vltimas.219.22.quis.26.derogare.221.4. quas. Et vbi impressum est Richeomus, lege Richeomus.

Cætera prudens Lector, facile per se deprehendet & emendabit.

